

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

3 avril 2007

PROPOSITION DE LOI

modifiant le Code judiciaire en ce
qui concerne l'expertise

PROPOSITION DE LOI

modifiant l'article 975 du Code judiciaire,
en ce qui concerne le rapport sur
l'état d'avancement des experts

PROPOSITION DE LOI

modifiant les dispositions du Code judiciaire
relatives à l'expertise judiciaire

PROPOSITION DE LOI

modifiant les articles 965, 981 et 989 du
Code judiciaire en vue d'accélérer les
procédures d'expertise

PROPOSITION DE LOI

modifiant le Code judiciaire en ce
qui concerne l'expertise judiciaire

PROPOSITION DE LOI

modifiant le Code judiciaire en
ce qui concerne l'expertise

PROPOSITION DE LOI

modifiant le Code judiciaire en ce qui
concerne l'expertise

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION DE LA JUSTICE
PAR
MME **Valérie DÉOM**

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

3 april 2007

WETSVOORSTEL

tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
betreffende het deskundigenonderzoek

WETSVOORSTEL

tot wijziging van artikel 975 van het
Gerechtelijk Wetboek betreffende het
voortgangsrapport van de deskundigen

WETSVOORSTEL

tot wijziging van de bepalingen van het
Gerechtelijk Wetboek betreffende het
deskundigenonderzoek

WETSVOORSTEL

tot wijziging van de artikelen 965, 981 en 989 van
het Gerechtelijk Wetboek, teneinde de procedures
voor het deskundigenonderzoek te versnellen

WETSVOORSTEL

tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat
het gerechtelijk deskundigenonderzoek betreft

WETSVOORSTEL

tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
betreffende het deskundigenonderzoek

WETSVOORSTEL

tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
met betrekking tot de expertise

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE JUSTITIE
UITGEBRACHT DOOR
MEVROUW **Valérie DÉOM**

**Samenstelling van de commissie op datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date du dépôt du rapport :**

Voorzitter / Président : Martine Taelman

A. — Titulaires / Vaste leden :

VLD Sabien Lahaye-Battheu, Claude Marinower, Martine Taelman
PS Valérie Déom, Thierry Giet, André Perpète
MR Alain Courtois, Olivier Maingain, Jean-Pierre Malmendier
sp.a-spirit David Geerts, Walter Muls, Guy Swennen
CD&V Jo Vandeuren, Tony Van Parys
Vlaams Belang Bart Laeremans, Bert Schoofs
cdH Melchior Wathelet

B. — Suppléants / Plaatsvervangers :

Alfons Borginon, Guido De Padt, Stef Goris, Guy Hove
Alisson De Clercq, Karine Lalieux, Jean-Claude Maene, Eric Massin
Eric Libert, Marie-Christine Marghem, Charles Michel, Dominique Van Roy
Anne-Marie Baeke, Stijn Bex, Dylan Casaer, Cemal Cavdarli
Carl Devlies, Liesbeth Van der Auwera, Servais Verherstraeten
Nancy Caslo, Alexandra Colen, N
Joseph Arens, Joëlle Milquet,

C. — Membres sans voix délibérative / Niet-stemgerechtigde leden:

ECOLO Marie Nagy

cdH : Centre démocrate Humaniste CD&V : Christen-Democratisch en Vlaams ECOLO : Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales FN : Front National MR : Mouvement Réformateur N-VA : Nieuw - Vlaamse Alliantie PS : Parti socialiste sp.a - spirit : Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht. Vlaams Belang : Vlaams Belang VLD : Vlaamse Liberalen en Democraten	
Abréviations dans la numérotation des publications : DOC 51 0000/000 : Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif QRVA : Questions et Réponses écrites CRIV : Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte) CRABV : Compte Rendu Analytique (couverture bleue) CRIV : Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon) PLEN : Séance plénière COM : Réunion de commission MOT : Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	Afkortingen bij de nummering van de publicaties : DOC 51 0000/000 : Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer QRVA : Schriftelijke Vragen en Antwoorden CRIV : Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft) CRABV : Beknopt Verslag (blauwe kaft) CRIV : Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft) PLEN : Plenum COM : Commissievergadering MOT : Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)
Publications officielles éditées par la Chambre des représentants Commandes : Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.laChambre.be	Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers Bestellingen : Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.deKamer.be e-mail : publicaties@deKamer.be

SOMMAIRE

I. Exposés introductifs	4
II. Discussion générale	8
III. Discussion des articles et votes	10
IV. Annexe:	
Auditions	26

INHOUD

I. Inleidende uiteenzettingen	4
II. Algemene bespreking	8
III. Artikelsgewijze bespreking en stemmingen	10
IV. Bijlage:	
Hoorzittingen	26

Documents précédents :

Doc 51 **2540/ (2005/2006) :**

- 001 : Proposition de loi déposée par MM. Alain Courtois, Alfons Borginon et Eric Massin, Mme Liesbeth Van der Auwera et MM. Walter Muls et Melchior Wathelet.
- 002 : Amendements.
- 003 : Avis du Conseil d'État.
- 004 à 006 : Amendements.
- Voir aussi:**
- 008 : Texte adopté par la commission.

Doc 51 **0073/ (S.E. 2003) :**

- 001 : Proposition de loi de M. Monfils.
- 002 : Avis du Conseil supérieur de Justice.

Doc 51 **0432/ (2003/2004) :**

- 001 : Proposition de loi de M. Wathelet.
- 002 : Avis du Conseil supérieur de Justice.

Doc 51 **1025/ (2003/2004) :**

- 001 : Proposition de loi de M. Wathelet et Mme Nagy.
- 002 : Avis du Conseil supérieur de Justice.

Doc 51 **1347/ (2003/2004) :**

- 001 : Proposition de loi de M. Massin, Mme Pécriaux, M. Perpète et Mme Lalieux.
- 002 : Avis du Conseil supérieur de Justice.

Doc 51 **1535/ (2004/2005) :**

- 001 : Proposition de loi de M. Borginon, Mme Taelman, M. Marinower et Mme Lahaye-Battheu.
- 002 : Avis du Conseil supérieur de Justice.

Doc 51 **1806/ (2004/2005) :**

- 001 : Proposition de loi de M. Van Parys, Vandeurzen et Verherstraeten et Mme Van Der Auwera.

Voorgaande documenten :

Doc 51 **2540/ (2005/2006) :**

- 001 : Wetsvoorstel ingediend door de heren Alain Courtois, Alfons Borginon en Eric Massin, mevrouw Liesbeth Van der Auwera en de heren Walter Muls en Melchior Wathelet.
- 002 : Amendementen.
- 003 : Advies van de Raad van State.
- 004 tot 006 : Amendementen.
- Zie ook:**
- 008 : Tekst aangenomen door de commissie.

Doc 51 **0073/ (B.Z. 2003) :**

- 001 : Wetsvoorstel van de heer Monfils.
- 002 : Advies van de Hoge Raad voor de Justitie.

Doc 51 **0432/ (B.Z.. 2003) :**

- 001 : Wetsvoorstel van de heer Wathelet.
- 002 : Advies van de Hoge Raad voor de Justitie.

Doc 51 **1025/ (2003/2004) :**

- 001 : Wetsvoorstel van de heer Wathelet en mevrouw Nagy.
- 002 : Advies van de Hoge Raad voor de Justitie.

Doc 51 **1347/ (2003/2004) :**

- 001 : Wetsvoorstel van de heer Massin, mevrouw Pécriaux, M. Perpète en mevrouw Lalieux.
- 002 : Advies van de Hoge Raad voor de Justitie.

Doc 51 **1535/ (2004/2005) :**

- 001 : Wetsvoorstel van de heer Borginon, mevrouw Taelman, de heer Marinower en mevrouw Lahaye-Battheu.
- 002 : Advies van de Hoge Raad voor de Justitie.

Doc 51 **1806/ (2004/2005) :**

- 001 : Wetsvoorstel van de heren Van Parys, Vandeurzen en Verherstraeten en mevrouw Van Der Auwera.

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a examiné les propositions de loi jointes relatives à l'expertise judiciaire en matière civile au cours des réunions des 19 avril, 18 mai, 9 et 11 novembre 2005, 29 novembre 2006, 20 et 27 mars 2007.

I. — EXPOSÉS INTRODUCTIFS

A. Exposé introductif de M. Alfons Borginon (VLD) co-auteur de la proposition de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise

M. Fons Borginon (VLD) renvoie aux travaux qui ont précédé le dépôt de sa proposition de loi. La discussion sur la réforme de l'expertise judiciaire a été entamée sur la base d'un certain nombre de propositions de loi. Un tableau comparatif de ces propositions de loi a d'abord été établi; ensuite, des auditions ont été organisées. Des experts judiciaires, des avocats et des magistrats ont exposé à la commission quelles étaient les «bonnes pratiques» en vigueur dans les tribunaux (voir annexe: auditions).

La commission dispose également d'un avis rendu par le Conseil supérieur de la Justice sur les propositions de loi n°s 73, 432, 780, 991, 1025, 1347, 1535 (DOC 51 0073/001), qui servaient à l'origine de textes de base pour la discussion.

La commission a ensuite décidé de créer un groupe de travail où tous les partis représentés au sein de la commission étaient appelés à siéger. Le rapport sur les travaux de ce groupe de travail figure dans le DOC 51 2549/001.

Le groupe de travail, qui s'est réuni sous la présidence de M. Alain Courtois (MR), a entamé la discussion sur la base d'un document de travail basé sur les différentes propositions de loi à l'examen et sur l'avis du Conseil supérieur de la Justice.

Le groupe de travail a achevé ses travaux par le dépôt d'une nouvelle proposition de loi, qui est examinée aujourd'hui.

Entre-temps, une série d'amendements à ce document ont déjà été présentés, entre autres, en ce qui concerne l'établissement de listes d'experts, une matière sur laquelle le groupe de travail n'était pas arrivé à un accord.

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft de samengevoegde wetsvoorstellen over het gerechtelijk deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken besproken tijdens de vergaderingen van 19 april, 18 mei, 9 en 30 november 2005, 29 november 2006, 20 en 27 maart 2007.

I — INLEIDENDE UITEENZETTINGEN

A. Inleidende uiteenzetting van de heer Alfons Borginon (VLD) mede-indiener van het wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek

De heer Fons Borginon (VLD), verwijst naar de werkzaamheden die de indiening van zijn wetsvoorstel voorafgingen. De bespreking over een hervorming van het gerechtelijk deskundigenonderzoek werd aangevat op basis van een reeks wetsvoorstellen. Van deze wetsvoorstellen werd eerst een vergelijkende tabel opgesteld, vervolgens werden hoorzittingen georganiseerd. Gerechtelijke deskundigen, advocaten en magistraten hebben aan de commissie uiteengezet welke «goede praktijken» in de rechtbanken werden toegepast (zie bijlage: hoorzittingen).

De commissie beschikt tevens over een advies van de Hoge Raad voor de Justitie over de wetsvoorstellen nrs 73, 432, 780, 991, 1025, 1347, 1535 (DOC 51 0073/002) die oorspronkelijk als basisteksten voor de bespreking golden.

De commissie heeft vervolgens beslist om een werkgroep op te richten waarin al de in de commissie vertegenwoordigde partijen zitting hadden. Het verslag van de werkzaamheden van deze werkgroep is opgenomen in het DOC 51 2549/001.

De werkgroep, die vergaderde onder het voorzitterschap van de heer Alain Courtois (MR) vatte de bespreking aan op basis van een werkdocument dat gesteund was op de verscheidene ter tafel liggende wetsvoorstellen en op het advies van de Hoge Raad voor de Justitie.

De werkgroep heeft haar werkzaamheden beëindigd met de indiening van een nieuw wetsvoorstel dat vandaag ter bespreking voorligt.

Op dit document werden ondertussen reeds een aantal amendementen ingediend, onder meer met betrekking tot het opstellen van lijsten van deskundigen, een materie waar de werkgroep geen overeenstemming over bereikt had.

Le Conseil d'État a rendu un avis sur la proposition de loi et sur les premiers amendements présentés.

Il a proposé une série de corrections techniques, qui sont reprises dans les amendements n°s 11 à 18.

Le Conseil d'État a également fait observer que l'insertion des amendements relatifs aux listes d'experts entraînerait nécessairement une scission du texte de la proposition de loi en une proposition bicaméral obligatoire et une proposition bicaméral optionnel. M. Borginon communique qu'il retire par conséquent les amendements n°s 1 à 9. Ceux-ci seront intégrés dans une proposition de loi distincte, qui sera déposée ultérieurement.

*
* *

La proposition de loi à l'examen part du principe que l'expertise doit être réservée aux affaires dans lesquelles il y a lieu de mener une discussion technique sur le fond.

La proposition de loi renforce le rôle du juge, afin de protéger les parties et les experts. Le juge pourra surtout maîtriser plus efficacement le calendrier de la procédure. La principale critique formulée à l'égard d'une expertise est en effet qu'elle entraîne des retards et contribue ainsi à aggraver l'arriéré judiciaire..

La proposition de loi améliore aussi le régime relatif aux frais et à la consignation. Le but est de créer dès le début une clarté suffisante concernant cet aspect.

B. Exposé introductif de M. Philippe Monfils, auteur de la proposition de loi modifiant l'article 975 du Code judiciaire, en ce qui concerne le rapport sur l'état d'avancement des experts

Cette proposition de loi reprend le texte d'une proposition qui avait déjà été déposée au cours de la législature précédente. Elle vise à accélérer le dépôt du rapport des experts.

Actuellement, aucun délai n'est prévu dans le Code judiciaire pour le dépôt du rapport de l'expert. S'il est vrai que le jugement ordonnant une expertise doit fixer le délai de dépôt du rapport, on s'aperçoit, dans la pratique, que celui-ci est rarement déposé dans les délais impartis par le jugement. Cette situation est parfois voulue par l'une des parties, qui espère tirer avantage de ce report.

De Raad van State heeft advies uitgebracht over het wetsvoorstel en over de eerste amendementen die daarop waren ingediend.

De Raad heeft een aantal technische correcties voorgesteld die opgenomen werden in de amendementen nrs. 11 tot 18.

De Raad van State heeft tevens opgemerkt dat de invoeging van de amendementen over de lijsten van deskundigen tot gevolg zou hebben dat de tekst van het wetsvoorstel zou moeten gesplitst worden in een verplicht bicameraal en een optioneel bicameraal voorstel. De heer Borginon deelt mee dat hij bijgevolg de amendementen nrs. 1 tot 9 op het wetsvoorstel intrekt. Zij zullen in een afzonderlijk wetsvoorstel worden opgenomen dat later zal ingediend worden.

*
* *

Het voorliggende wetsvoorstel gaat ervan uit dat het deskundigenonderzoek moet voorbehouden worden voor zaken waarin een technische discussie ten gronde moet worden gevoerd.

De rol van de rechter wordt in het voorstel versterkt, met de bedoeling de partijen en de deskundigen te beschermen. De rechter zal vooral de timing van de procedure beter kunnen beheersen. De belangrijkste kritiek is immers dat een deskundigenonderzoek vertragingen veroorzaakt en mee de gerechtelijke achterstand in de hand werkt.

Het wetsvoorstel verbetert ook de regeling met betrekking tot de kosten en de consignatie. Het is de bedoeling om betreffende dit aspect vanaf het begin voldoende duidelijkheid te creëren.

B. Inleidende uiteenzetting door de heer Philippe Monfils, indiener van het wetsvoorstel tot wijziging van artikel 975 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het voortgangsrapport van de deskundigen

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds in de vorige legislatuur werd ingediend. Het beoogt de indiening te versnellen van het verslag van de deskundigen.

Het Gerechtelijk Wetboek bepaalt momenteel geen termijn voor het inleveren van het deskundigenverslag. Wel is het zo dat het vonnis dat een deskundigenonderzoek beveelt, een termijn bepaalt voor het indienen van het verslag. In de praktijk blijkt dat het verslag zelden binnen die termijn wordt ingediend. Soms is dat ook de bedoeling van een partij, die hoopt om met dat uitstel zijn voordeel te kunnen doen.

Pour éviter ces situations inconfortables pour le justiciable, la proposition de loi prévoit d'insérer une nouvelle obligation pour l'expert: en tout état de cause, quel que soit le délai fixé par le jugement - ou concédé par les parties -, l'expert doit, au moins une fois par an, présenter au juge l'état d'avancement de ses travaux.

Ce rapport intermédiaire permet d'examiner l'état d'avancement du dossier en chambre du conseil et offre aux parties, à leurs avocats et aux experts la possibilité de s'exprimer et de donner leur opinion sur les travaux de l'expert.

C. Exposé introductif de M. Melchior Wathelet, auteur principal de la proposition de loi modifiant les dispositions du code judiciaire relatives à l'expertise et de la proposition de loi modifiant les articles 965, 981 et 989 du Code judiciaire en vue d'accélérer les procédures d'expertise

Les expertises sont trop souvent demandées, elles sont trop longues et trop coûteuses. Le nombre de propositions de loi relatives à l'expertise qui sont actuellement à l'examen montre clairement qu'il s'agit d'un problème important.

Le facteur de retard des procédures judiciaires le plus souvent évoqué est sans conteste la durée des expertises. La présente proposition de loi a donc pour objet d'apporter des modifications aux dispositions du Code judiciaire en matière d'expertise. Il s'agit de consacrer le caractère subsidiaire de l'expertise et de réglementer non seulement les délais de celle-ci mais également son coût.

Lorsque c'est possible, le juge doit recourir à d'autres mesures d'instruction. La première partie de la proposition de loi avance un certain nombre de suggestions sur ce point. La deuxième partie traite de la durée de l'expertise. Actuellement, lorsqu'un expert ne dépose pas son rapport dans le délai fixé, le juge le remplace par un autre expert, ce qui se traduit par une perte de temps supplémentaire. Le remplacement de l'expert ne devrait être envisagé que comme la solution ultime. Réclamer des dommages-intérêts est une solution moins radicale et semble plus efficace.

La partie suivante traite des coûts de la procédure. Dans la réglementation actuelle, la consignation de la provision doit être opérée au greffe. Il est souvent dérogé à cette règle, bien qu'elle soit intéressante pour les parties. L'avantage d'une consignation au greffe est

Om deze voor de rechtzoekende onaangename situatie te voorkomen, wil het wetsvoorstel een nieuwe verplichting voor de deskundige invoeren: in ieder geval moet de deskundige, wat ook de termijn is die door het vonnis wordt opgelegd - of door de partijen is overeengekomen -, ten minste een keer per jaar aan de rechter verslag uitbrengen over de voortgang van zijn werkzaamheden.

Dat tussentijds verslag biedt de mogelijkheid om de stand van zaken in raadkamer te bespreken. De partijen, hun advocaten en de experts kunnen zich dan uitspreken en hun mening geven over de werkzaamheden van de deskundige.

C. Inleidende uiteenzetting van de heer Melchior Wathelet, hoofdindieners van het wetsvoorstel tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek en het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 965, 981 en 989 van het Gerechtelijk Wetboek, teneinde de procedures voor het deskundigenonderzoek te versnellen

De deskundigenonderzoeken worden te vaak gevraagd, ze duren te lang en ze kosten teveel. Dat het hier een belangrijk probleem betreft blijkt duidelijk uit het aantal wetsvoorstellen dat vandaag ter tafel ligt.

De duur van de deskundigenonderzoeken is onmiskenbaar de vaakst geciteerde vertragingfactor. Dit wetsvoorstel heeft dan ook tot doel wijzigingen aan te brengen in de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek. De subsidiariteit van het deskundigenonderzoek moet worden bevestigd en er moet een regeling komen voor zowel de termijnen als de kostprijs ervan.

Zo mogelijk moeten er andere onderzoeksmaatregelen gebruikt worden. Het eerste deel van het wetsvoorstel doet een aantal voorstellen op dit punt. Het tweede deel gaat over de duur. Tegenwoordig is het zo dat de rechter een deskundige die zijn verslag niet tijdig binnenbrengt door een andere deskundige vervangt. Dat betekent bijkomend tijdverlies. Deze oplossing zou beter pas in in laatste instantie aangewend worden. Het opleggen van een schadevergoeding is minder drastisch en lijkt efficiënter.

Een volgend deel betreft de kosten van de procedure. In de huidige regeling moet de consignatie van het voorschot op de griffie gebeuren. Al is deze regeling interessant voor de partijen, toch wordt er vaak van afgeweken. Het voordeel van een consignatie op

que s'institue, par ce biais, un contrôle du magistrat sur la provision revenant à l'expert tout au long de l'expertise, ce qui devrait d'ailleurs vraisemblablement constituer un incitant à l'accélération des expertises et permettre, en outre, au magistrat de suivre de plus près le déroulement de celles-ci.

D. Exposé introductif de M. Éric Massin, auteur principal de la proposition de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise judiciaire.

Cette proposition de loi poursuit cinq objectifs.

Elle vise d'abord à inscrire le caractère subsidiaire de l'expertise dans le Code judiciaire.

La proposition tend également à fixer le délai d'exécution de l'expertise; elle envisage un premier délai unique de trois mois. Les experts qui ne parviennent pas à respecter ce délai doivent introduire une demande de prorogation, qui doit être motivée.

L'expertise doit devenir plus transparente. Les parties ne peuvent dispenser l'expert de donner connaissance de ses constatations.

Elles peuvent faire valoir leurs observations à ce propos.

Le coût de l'expertise doit être mieux maîtrisé. Un barème du montant des honoraires peut être fixé à cet effet. Les règles relatives à la consignation pourraient être améliorées et simplifiées.

Enfin, la proposition vise à modifier l'article 628, 10°, du Code judiciaire, afin de fixer comme juridiction compétente le tribunal du domicile de l'assuré et/ou bénéficiaire pour connaître de tout litige entre la compagnie d'assurance et l'assuré et/ou bénéficiaire.

E. Exposé introductif de M. Alfons Borginon (VLD), auteur principal de la proposition de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise (DOC 51 1535/001)

La présente proposition de loi vise à développer une politique multidirectionnelle:

1. en confirmant la subsidiarité de l'expertise. Le juge doit donc d'abord examiner s'il ne peut pas s'informer d'une autre manière.

de griffie is dat de magistraat toezicht kan uitoefenen op het voorschot waarop de deskundige, zolang het deskundigenonderzoek duurt, recht heeft. Zulks kan wellicht een stimulans zijn om de deskundigenonderzoeken te versnellen. Nog een voordeel is dat de magistraat het verloop ervan van nabij kan volgen.

D. Inleidende uiteenzetting door de heer Éric Massin, hoofdindieners van het wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat het gerechtelijk deskundigenonderzoek betreft.

Het wetsvoorstel heeft vijf doelstellingen.

Het beoogt de subsidiariteit van het deskundigenonderzoek in te schrijven in het Gerechtelijk Wetboek.

Het voorstel wenst tevens de uitvoeringstermijn van het onderzoek te bepalen, het stelt een eerste eenvoudige termijn in uitzicht die op drie maanden zou worden vastgesteld. De expert die de termijn niet haalt moet verlenging vragen. Dat verzoek moet met redenen omkleed zijn.

Het deskundigenonderzoek moet transparanter worden. De partijen mogen de deskundige er niet van ontslaan om hen zijn bevindingen mede te delen.

Zij kunnen daarop hun opmerkingen laten gelden.

De kostprijs van het deskundigenonderzoek moet beter beheerst worden. Daartoe kunnen schalen van honorariumbedragen worden vastgelegd. De consignatie zou beter en eenvoudiger kunnen geregeld worden.

Tenslotte is het ook de bedoeling om artikel 628, 10°, van het Gerechtelijk Wetboek te wijzigen opdat de rechtbank van de woonplaats van de verzekerde en/of begunstigde het bevoegde gerecht wordt om kennis te nemen van ongeacht welk geschil tussen de verzekeringsmaatschappij en de verzekerde en/of begunstigde.

E. Inleidende uiteenzetting van de heer Alfons Borginon (VLD), hoofdindieners van het wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek (DOC 51 1535/001)

Dit wetsvoorstel beoogt een meersporenbeleid door:

1. de subsidiariteit van het deskundigenonderzoek te bevestigen. De rechter moet dus eerst nagaan of hij zich niet op een andere manier kan laten voorlichten.

2. en dressant des listes, qui garantissent la qualité de l'expert. Bien que la loi prévoie déjà à l'heure actuelle l'établissement de listes d'experts, force est de constater que ces listes n'existent pas toujours en pratique ou qu'elles sont aléatoires. Les listes seraient en principe contraignantes pour le juge. Certaines matières sont toutefois tellement spécifiques que le juge doit également pouvoir désigner un expert en dehors de ces listes.

3. en conférant un rôle actif au juge, qui imposera des délais à l'expert et veillera au respect de ceux-ci.

4. en obligeant l'expert qui tarde à conclure à dresser des rapports intermédiaires. L'expert doit également pouvoir être remplacé.

5. en renforçant les règles relatives à la consignation des provisions au greffe. Les experts doivent percevoir une rémunération correcte. Par ailleurs, les parties doivent avoir la certitude que les experts n'accepteront pas la provision sans fournir une contrepartie correcte. Les contestations relatives à la provision doivent immédiatement être tranchées par le juge.

F. Exposé introductif de Mme Liesbeth Van der Auwera, co-auteur de la proposition de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise (DOC 51 1806/001)

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) renvoie aux développements de sa proposition (DOC 51 1806/001).

II. — DISCUSSION GÉNÉRALE

M. Walter Muls (sp.a-spirit) commence par rendre hommage à M. Fons Borginon (VLD) et à son collaborateur, qui se sont tous deux fortement engagés afin d'obtenir un consensus dans ce dossier.

La proposition de loi rédigée par M. Borginon et cosignée par des membres du groupe de travail signifie que les parties sauront dorénavant comment l'expertise va se dérouler, combien de temps elle prendra et combien elle coûtera.

Le représentant de la ministre approuve cette proposition mais formule une observation au sujet des modifications qu'elle propose d'apporter aux articles 972 et 975 du Code judiciaire (réunion d'installation et réunion en chambre du conseil).

2. het aanleggen van lijsten, die de kwaliteit van de deskundige waarborgen. De wet bepaalt thans reeds dat er lijsten van deskundigen moeten aangelegd worden, alleen bestaan ze in de praktijk niet altijd of hebben ze een wisselend karakter. De lijsten zouden principieel bindend zijn voor de rechter. Sommige materies zijn echter zo specifiek dat de rechter ook de mogelijkheid moet hebben om een expert aan te wijzen die niet op de lijsten voorkomt.

3. een actieve rechter die de deskundige termijnen oplegt, en toeziet op de naleving ervan.

4. de verplichting voor de laattijdige deskundige om tussentijdse verslagen op te stellen. De deskundige moet ook kunnen vervangen worden.

5. de verstrenging van de consignatie ter griffie van voorschotten. De deskundigen moeten behoorlijk vergoed worden, anderzijds moeten de partijen ook de zekerheid hebben dat de deskundigen het voorschot niet aanvaarden zonder dat daar een behoorlijke tegenprestatie voor wordt geleverd. Betwistingen over het voorschot moeten onmiddellijk door de rechter worden beslecht.

F. Inleidende uiteenzetting van mevrouw Liesbeth Van der Auwera, mede-indiener van het wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de expertise (DOC 51 1806/001)

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) verwijst naar de gedrukte toelichting (DOC 51 1806/001).

II. — ALGEMENE BESPREKING

De heer Walter Muls (sp.a-spirit) brengt allereerst hulde aan de heer Fons Borginon (VLD) en diens medewerker, die zich sterk geëngageerd hebben om in dit dossier een consensus te bereiken.

Het wetsvoorstel dat door de heer Borginon werd opgesteld en mede-ondertekend werd door leden van de werkgroep zorgt ervoor dat de partijen voortaan zullen weten hoe het deskundigenonderzoek zal verlopen, hoelang het zal duren en hoeveel het zal kosten.

De vertegenwoordiger van de minister stemt met het voorstel in maar heeft een opmerking met betrekking tot de voorgestelde wijzigingen van de artikelen 972 en 975 van het Gerechtelijk Wetboek (installatievergadering en vergadering in raadkamer).

Il estime que la réunion d'installation prescrite par la proposition n'est pas toujours nécessaire car, pour les dossiers techniques spécifiques (notamment en cas de litige en matière de sécurité sociale ou pour les expertises médicales en cas d'accident de roulage), les tribunaux font généralement appel aux mêmes experts. La procédure se déroule alors toujours de la même manière et il n'est pas nécessaire, dans ce cas, de convoquer toutes les parties à une réunion qui est superflue pour la plupart d'entre elles.

Le représentant de la ministre propose par ailleurs, en ce qui concerne le timing, d'également fixer à l'article 972 le délai qui peut s'écouler entre la première réunion (décision de procéder à une expertise) et la réunion d'installation.

M. Bert Schoofs (Vlaams Belang) partage l'avis de M. Muls. Il estime, lui aussi, que la proposition de loi apporte de réelles améliorations. Il déplore néanmoins que le groupe de travail ne soit pas parvenu à également régler le problème des listes d'experts.

M. Jean-Pierre Malmendier (MR) constate que le Collège national d'experts n'a pas été entendu dans ce dossier. Cela lui semble une condition essentielle pour faire progresser ce dossier.

M. Fons Borginon (VLD) réplique que la commission a déjà entendu de très nombreux experts judiciaires. Il renvoie au rapport des auditions. (voir annexe)

M. Jean-Pierre Malmendier (MR) estime que le collège devrait être entendu, étant donné qu'il s'agit d'une instance indépendante.

M. Thierry Giet (PS) suggère que le collège national envoie une note à la commission.

Mme Martine Taelman (VLD), présidente, fait observer que la commission dispose déjà d'une note du collège et que celle-ci a été transmise à tous les membres. Compte tenu du report de la discussion relative aux listes d'experts, le collège aura encore l'occasion d'intervenir sur ce point.

M. Fons Borginon (VLD) abonde dans le même sens. Enfin, il renvoie à un certain nombre de questions de droit plus générales que pose le Conseil d'État à la fin de son avis et qui nécessitent un examen complémentaire. Une initiative législative ultérieure traitera de ces questions de manière plus approfondie.

Hij meent dat een installatievergadering die het voorstel voorschrijft niet altijd noodzakelijk is omdat de rechtbanken in specifieke technische dossiers (inzonderheid bij geschillen inzake sociale zekerheid of medische expertises bij verkeersongevallen) meestal beroep doen op dezelfde deskundigen. De procedure verloopt in al die gevallen op dezelfde wijze zodat het niet nodig is om alle partijen samen te roepen voor een zitting die voor de meeste van hen overbodig is.

De vertegenwoordiger van de minister stelt tevens voor dat er, voor wat de timing betreft, ook in het voorgestelde artikel 972 in een termijn zou worden voorzien die aangeeft hoeveel tijd kan verlopen tussen de eerste vergadering (beslissing om over te gaan tot een deskundigenonderzoek) en de installatievergadering.

De heer Bert Schoofs (Vlaams Belang) is het met de heer Muls eens dat het wetsvoorstel een hele verbetering inhoudt. Toch betreurt hij dat de werkgroep er niet in geslaagd is om ook een oplossing te vinden voor de lijsten van deskundigen.

De heer Jean-Pierre Malmendier (MR) stelt vast dat het Nationale college van gerechtsdeskundigen in dit dossier niet gehoord werd. Dat lijkt hem een noodzakelijke voorwaarde om met dit dossier verder te gaan.

De heer Fons Borginon (VLD) antwoordt dat de commissie reeds heel wat gerechtelijke deskundigen gehoord heeft. Hij verwijst naar het verslag van de hoorzittingen. (zie bijlage)

De heer Jean-Pierre Malmendier (MR) meent dat het college zou moeten gehoord worden, omdat het om een onafhankelijke instantie gaat.

De heer Thierry Giet (PS) stelt voor dat het nationaal college een nota zou verzenden aan de commissie.

Mevrouw Martine Taelman (VLD), voorzitter merkt op dat de commissie reeds over een nota van het college beschikt en dat deze tevens werd overgezonden aan alle leden. Aangezien de discussie over de lijsten van deskundigen werd uitgesteld zal het college nog de gelegenheid krijgen om op dat punt tussen te komen.

De heer Fons Borginon (VLD) beaamt dit. Hij verwijst ten slotte naar een aantal meer algemene rechtsvragen die door de Raad van State op het einde van zijn advies gesteld worden en die bijkomend onderzoek vergen. Een later wetgevend initiatief zal daar dieper op ingaan.

III. — DISCUSSION DES ARTICLES

Article 1er

Cet article ne donne lieu à aucune observation.
Il est adopté 10 voix et une abstention.

Art. 1bis

L'amendement n°1 (DOC 51 2540/003) de M. *Fons Borginon (VLD)* est retiré.

Art. 2

Cet article ne donne lieu à aucune observation et est adopté par 10 voix et une abstention.

Art. 3

L'amendement n°12 (DOC 51 2540/004) de M. *Fons Borginon (VLD)*, vise à renuméroter les sous-sections proposées, à la suite de la décision de retirer de la proposition de loi les dispositions en projet concernant les listes d'experts.

L'amendement n°12 (partim) et l'article, ainsi modifié, sont successivement adoptés par 10 voix et une abstention.

Art. 4

Cet article ne donne lieu à aucune observation et est adopté par 10 voix et une abstention.

Art. 4bis

L'amendement n°2 de M. *Fons Borginon (VLD)* et *consorts* est retiré et remplacé par l'amendement n°11 (DOC 51 2540/004). En l'absence de consensus au sujet des listes d'experts, il a été décidé de retirer ces articles de la proposition de loi. Dans ce cas, il convient également d'abroger les articles 963 à 965 du Code judiciaire. La discussion à ce sujet pouvant retarder le processus, il est préférable de la reporter à la prochaine législation.

III. — ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.
Het wordt aangenomen met 10 stemmen en 1 onthouding.

Art. 1bis

Amendement nr. 1 (DOC 51 2540/003) van de heer *Fons Borginon (VLD)*, wordt ingetrokken.

Art. 2

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.
Het wordt aangenomen met 10 stemmen en 1 onthouding.

Art. 3

Amendement nr 12 (DOC 51 2540/004) van de heer *Fons Borginon (VLD)*, beoogt een vernummering van de voorgestelde onderafdelingen. Dit is het gevolg van de beslissing om de ontworpen bepalingen over de lijsten van deskundigen uit het wetsvoorstel te lichten.

Amendement nr. 12 (partim) en het aldus gewijzigde artikel worden achtereenvolgens aangenomen met 10 stemmen en 1 onthouding.

Art. 4

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.
Het wordt aangenomen met 10 stemmen en 1 onthouding.

Art. 4bis

Amendement nr. 2 van de heer *Fons Borginon (VLD)* c.s. wordt ingetrokken en vervangen door amendement nr. 11 (DOC 51 2540/004). Aangezien er geen consensus kon worden bereikt over de lijsten van deskundigen, werd besloten om deze artikelen uit het wetsvoorstel weg te laten. In dat geval moeten de artikelen 963 tot 965 van het Gerechtelijk Wetboek eveneens worden opgeheven. De discussie hierover zou een vertragend effect hebben en kan dus beter tot de volgende legislatuur uitgesteld worden.

M. Bert Schoofs (Vlaams Belang) ne partage pas ce point de vue. Il estime que l'examen du problème ne doit pas être reporté et fait référence aux nombreuses suggestions qui ont déjà été émises sur la question au cours des auditions.

L'amendement est adopté par 9 voix contre 2.

Art. 4ter

L'amendement n° 3 de *M. Fons Borginon et consorts* (VLD) (DOC 51 2540/002) est retiré et remplacé par l'amendement n° 27 (DOC 51 2540/005) des mêmes auteurs. L'amendement fixe la formule du serment. *M. Borginon* précise encore que l'amendement indique à tort qu'il s'agit d'un article 4ter. Selon l'ordre des articles du Code judiciaire, que suit également la proposition de loi à l'examen, il s'agit de l'article 4bis.

L'amendement est adopté par 10 voix et une abstention.

Art. 4^{quater} à 4^{quinqüies}

Les amendements n°s 4 et 5 (DOC 51 2540/002) de *M. Fons Borginon (VLD) et consorts* sont retirés.

Art. 5

La sous-section 3 qu'insère l'article à l'examen doit être renumérotée en sous-section 2 (amendement n° 12, *partim*, DOC 51 2540/003).

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) présente un amendement (n° 34 - DOC 51 2540/006) qui reprend une correction de texte suggérée par le Conseil d'État.

M. Fons Borginon (VLD) souscrit à cette correction.

L'amendement n° 34 est adopté à l'unanimité.

L'article, ainsi modifié, est adopté à l'unanimité.

Art. 6

La sous-section 4, insérée par l'article à l'examen, doit être renumérotée en sous-section 3. Telle est la

De heer Bert Schoofs (Vlaams Belang) is het daar niet mee eens. Hij vindt niet dat het probleem moet verschoven worden en verwijst naar de talrijke suggesties die hierover tijdens de hoorzittingen gedaan werden.

Het amendement wordt aangenomen met 9 tegen 2 stemmen.

Art. 4ter

Amendement nr. 3 van *de heer Fons Borginon c.s.* (VLD) (DOC 51 2540/002) wordt ingetrokken en vervangen door amendement nr. 27 (DOC 51 2540/005) van dezelfde indieners. Het amendement stelt de eedformule vast. *De heer Borginon* vermeldt nog dat het amendement verkeerdelijk aangeeft dat het om een artikel 4 ter gaat, in de volgorde van de artikelen van het Gerechtelijk Wetboek die ook in dit voorstel wordt gevolgd, wordt dit artikel 4bis.

Het amendement wordt aangenomen met 10 stemmen en 1 onthouding.

Art. 4^{quater} tot 4^{quinqüies}

De amendementen nrs. 4 en 5 (DOC 51 2540/002) van *de heer Fons Borginon (VLD) c.s.* worden ingetrokken.

Art. 5

De onderafdeling 3 die bij dit artikel wordt ingevoerd, moet vernummerd worden tot onderafdeling 2 (amendement nr 12, *partim*, DOC 51 2540/003).

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) dient amendement nr. 34 in (DOC 51 2540/006) dat een door de Raad van State gesuggereerde tekstverbetering overneemt.

De heer Fons Borginon (VLD) stemt met deze verbetering in.

Amendement nr.34 wordt eenparig aangenomen.

Het aldus gewijzigde artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 6

De onderafdeling 4 die door dit artikel wordt ingevoerd moet vernummerd worden tot onderafdeling 3.

portée de l'amendement n° 12 (*partim*) (DOC 51 2540/004) de M. Fons Borginon (VLD) et consorts, qui est adopté par 10 voix et une abstention.

L'article, ainsi modifié, est adopté par 10 voix et une abstention.

Art. 7

L'amendement n° 13 (DOC 51 2540/004) tient compte de l'observation suivante formulée par le Conseil d'État:

«Les différentes étapes de la procédure prévue à l'article 972, en projet, devraient être clarifiées, notamment celles prévues à l'alinéa 2 de cette disposition. La suite du texte de la proposition utilisant la notion de «réunion d'installation», l'article 972, alinéa 2, en projet, devrait faire apparaître clairement si cette «réunion d'installation» est la comparution en chambre du conseil, mentionnée dans cet alinéa 2, ou s'il s'agit de la «première réunion» mentionnée dans le même alinéa.». (DOC 51 2540/003, p. 6, point 2)

M. Fons Borginon (VLD) est également disposé à tenir compte de l'observation formulée par le représentant de la ministre qui estime que la procédure pourrait être simplifiée sur ce point dès lors qu'une réunion d'installation est quelquefois superflue (voir ci-avant, discussion générale).

Il présente à cet effet l'amendement n° 19 (DOC 51 2540/005). Cette disposition accorde une certaine liberté au juge avec le consentement des parties. L'amendement prévoit que la réunion d'installation peut également être organisée par voie téléphonique.

Mme Valérie Déom (PS) estime que cette dernière procédure est plutôt étrange; elle ne connaît pas de précédent.

La membre présente également un amendement (n° 31, DOC 51 2540/006) tendant à préciser la chronologie des réunions successives en prévoyant dans le texte que le paragraphe 2 a trait aux décisions prises au cours de la réunion d'installation même.

Elle demande par ailleurs si la notification obligatoire (§ 2, dernier alinéa) s'applique uniquement s'il n'y a pas eu de réunion d'installation.

M. Fons Borginon (VLD) répond que la notification ne porte pas uniquement sur la décision de ne pas organiser de réunion d'installation, mais aussi sur les mentions qui doivent figurer dans cette décision.

Dat is de draagwijdte van amendement nr. 12 (*partim*) (DOC 51 2540/004) van de heer Fons Borginon (VLD) c.s. dat aangenomen wordt met 10 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus gewijzigde artikel wordt aangenomen met 10 stemmen en 1 onthouding.

Art. 7

Amendement nr 13 (DOC 51 2540/003) geeft gevolg aan de volgende opmerking van de Raad van State:

«De onderscheiden stappen van de procedure waarin het ontworpen artikel 972 voorziet, zouden moeten worden verduidelijkt, inzonderheid die waarin het tweede lid van die bepaling voorziet. Aangezien in het vervolg van de tekst van het voorstel met het begrip «installatievergadering» wordt gewerkt, zou in het ontworpen artikel 972, tweede lid, duidelijk tot uiting moeten worden gebracht of die «installatievergadering» het verschijnen in de raadkamer is waarvan in dat tweede lid sprake is, dan wel of het gaat om de «eerste bijeenkomst» vermeld in hetzelfde lid.» (DOC 51 2540/003, blz. 6, onder 2)

De heer Fons Borginon (VLD), is ook bereid om in te gaan om de opmerking van de vertegenwoordiger van de minister die meent dat de procedure op dit punt zou kunnen vereenvoudigd worden omdat een installatievergadering soms overbodig is (zie hoger, algemene bespreking).

Hij dient daartoe amendement nr. 19 in (DOC 51 2540/005). Deze bepaling geeft de rechter wat meer vrijheid, met instemming van de partijen. Het amendement bepaalt dat de installatievergadering ook telefonisch kan georganiseerd worden.

Mevrouw Valérie Déom (PS) vindt deze laatste procedure nogal vreemd, zij kent geen precedënten.

Het lid dient tevens amendement nr. 31 in (DOC 51 2540/006) dat de chronologie van de opeenvolgende vergaderingen verduidelijkt door in de tekst te vermelden dat de tweede paragraaf betrekking heeft op de beslissingen die tijdens die installatievergadering zelf worden genomen.

Voorts wenst ze te vernemen of de verplichte kennisgeving (paragraaf 2, laatste lid) alleen toegepast wordt indien er geen installatievergadering plaatsvond.

De heer Fons Borginon (VLD), antwoordt dat de kennisgeving niet alleen betrekking heeft op de beslissing om geen installatievergadering te laten plaatsvinden maar ook op de vermeldingen die moeten opgenomen worden in die beslissing.

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) fait observer qu'il faudra procéder à une estimation du coût lors de la réunion d'installation. Dans certains cas, il s'agira d'un exercice difficile.

L'expert ne connaît pas les éléments du dossier et il n'a pas encore été sur place, ce qui rend une telle estimation peu évidente. Et que fera-t-on si l'expert n'est pas présent à la réunion d'installation? Est-ce le juge qui se prononcera à sa place sur la durée et le coût et qui décidera s'il faut ou non désigner des conseillers techniques?

M. Fons Borginon (VLD) répond que le fait de prendre contact par téléphone semble être une procédure particulière, mais que cette façon de procéder est fréquente dans la pratique: le juge prend contact par téléphone avec un certain nombre d'experts possibles et fixe des rendez-vous concrets avec ceux qui sont disponibles.

Ce mécanisme qui fonctionne bien doit pouvoir être maintenu, pour autant que toutes les parties marquent leur accord.

En ce qui concerne les frais, il est exact, effectivement, que ceux-ci ne sont pas toujours connus au début de l'expertise. Le but est toutefois de responsabiliser les experts en ce qui concerne cet aspect. Pour les parties, cette donnée est en tout cas d'une grande importance dans la décision de poursuivre l'expertise. Une expertise dont le coût est supérieur à la valeur du litige n'a pas beaucoup de sens.

Même lorsque le coût définitif ne peut être estimé, les paramètres, tels que le coût horaire, doivent être indiqués.

M. Walter Muls (sp.a-spirit) fait observer que l'expert peut éventuellement également assister à la réunion au moyen d'une webcam. Pourquoi se limiter à la possibilité d'un entretien téléphonique?

M. Fons Borginon (VLD) répond que l'expert n'est pas une partie et qu'il ne doit donc pas être présent. Les modalités de sa présence à la réunion importent moins. Il importe en revanche de savoir dans quelle mesure il est lié par les décisions qui sont prises à cette réunion.

Les tarifs d'«expertises standard» dans des dossiers courants sont connus. La plupart des expertises concernent de tels dossiers. L'expertise devient plus compliquée s'il s'agit d'un dossier volumineux ou si une expertise particulière est requise. Les parties et le juge apprécieront s'il s'agit d'un dossier standard qui

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) merkt op dat er op de installatievergadering een raming moet worden opgemaakt van de kostprijs. In sommige gevallen zal dat een zeer moeilijke oefening zijn.

De deskundige kent de elementen van het dossier niet en is nog niet ter plaatse geweest, wat dergelijke raming niet evident maakt. En wat als de deskundige niet aanwezig is op de installatievergadering? Zal de rechter dan in zijn plaats oordelen over de duur en de kostprijs en beslissen of er al dan niet technische raadgevers moeten aangewezen worden?

De heer Fons Borginon (VLD), antwoordt dat het telefonisch contacteren een bijzondere procedure lijkt maar dat het wel een werkwijze is die in de praktijk vaak voorkomt: de rechter neemt telefonisch contact op met een aantal mogelijke deskundigen en maakt concrete afspraken met wie beschikbaar is.

Dat goed werkende mechanisme moet kunnen behouden worden, op voorwaarde tenminste dat alle partijen het ermee eens zijn.

Wat de kosten betreft, het is inderdaad juist dat deze bij het begin van het onderzoek niet altijd vaststaan. Het is echter de bedoeling om de deskundigen te responsabiliseren wat dit aspect betreft. Voor de partijen is dit gegeven in elk geval van groot belang om te beslissen of ze met het deskundigenonderzoek zullen doorgaan. Een onderzoek dat meer kost dan het geschil waard is, heeft weinig zin.

Zelfs wanneer de definitieve kostprijs niet kan geraamd worden moeten minstens de parameters, zoals de kostprijs per uur, aangegeven worden,

De heer Walter Muls (sp.a-spirit) merkt op dat de deskundige eventueel ook door middel van een webcam de vergadering kan bijwonen. Waarom zich beperken tot de mogelijkheid van een telefonisch onderhoud?

De heer Fons Borginon (VLD) antwoordt dat de deskundige geen partij is en dus niet aanwezig moet zijn. Op welke wijze hij bij de vergadering aanwezig is, doet minder ter zake. Wel is het van belang om te weten in welke mate hij gebonden is door de beslissingen die daar genomen worden.

Bij «standaardexpertises» in courante dossiers zijn de tarieven gekend. De meeste deskundigenonderzoeken betreffen dergelijke dossiers. Het onderzoek wordt ingewikkelder indien het gaat over een omvangrijk dossier of indien een bijzondere deskundigheid vereist is. De partijen en de rechter zullen oordelen of het

peut être réglé simplement ou s'il s'agit d'un dossier plus complexe. Dans ce dernier cas, la procédure sera suivie intégralement.

M. Alain Courtois (MR) donne suite à l'observation de M. Muls. Il présente l'amendement n° 37 qui prévoit également la possibilité de la communication électronique.

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) présente l'amendement n° 35 tendant à remplacer le terme «décision» par le terme «jugement». Elle renvoie à l'avis du Conseil d'État.

M. Walter Muls (sp.a-spirit) estime que le texte ne doit pas être modifié. Il s'agit en l'occurrence d'une décision en référé.

M. Fons Borginon (VLD) ajoute qu'il a repris cette terminologie des textes existants.

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) retire l'amendement n° 35.

*
* *

L'amendement n° 13 est retiré.

Les sous-amendements n°s 31 et 37 sont successivement adoptés par 10 voix et une abstention. L'amendement n° 19, ainsi modifié, et l'article, ainsi modifié, sont adoptés par 9 voix et 2 abstentions.

Art. 8

L'article prévoit que les parties remettent un dossier inventorié au plus tard lors de la réunion d'installation.

M. Fons Borginon (VLD) explique qu'étant donné que la réunion d'installation n'est pas toujours obligatoire, le dossier inventorié doit être transmis au plus tard au début des travaux.

Par ailleurs, l'article est complété par un second paragraphe comprenant les dispositions restantes de l'article 975.

gaat om een standaardzaak die op een vereenvoudigde manier kan afgehandeld worden dan wel of het om een meer complex dossier gaat. In dat laatste geval zal de procedure volledig gevolgd worden.

De heer Alain Courtois (MR) gaat in op de opmerking van de heer Muls. Hij dient amendement nr. 37 in dat ook in de mogelijkheid van elektronische communicatie voorziet.

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) dient amendement nr. 35 om de term «beslissing» te vervangen door «vonnis». Zij verwijst naar het advies van de Raad van State.

De heer Walter Muls (sp.a-spirit) meent dat de tekst niet moet gewijzigd worden. Het gaat hier om een beslissing in kort geding.

De heer Fons Borginon (VLD) voegt hieraan toe dat hij deze terminologie uit de bestaande teksten heeft overgenomen.

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) trekt amendement nr 35 in.

*
* *

Amendement nr. 13 wordt ingetrokken.

De subamendementen nrs. 31 en 37 worden achtereenvolgens aangenomen met 10 stemmen en 1 onthouding. Het aldus gewijzigde amendement nr.19 en het aldus gewijzigde artikel worden aangenomen met 9 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 8

Het artikel bepaalt dat de partijen ten laatste op de installatievergadering een geïnventariseerd dossier overhandigen.

De heer Fons Borginon (VLD) legt uit dat, nu de installatievergadering niet altijd verplicht is, het geïnventariseerd dossier ten laatste bij de aanvang van de werkzaamheden moet overhandigd worden.

Daarnaast wordt het artikel aangevuld met een tweede paragraaf die de resterende bepalingen uit artikel 975 van het Gerechtelijk Wetboek overneemt.

L'article 975 proposé sera supprimé. Cela permet d'améliorer l'ordre chronologique des articles (amendement n° 20, DOC 51 2540/005).

L'amendement est adopté par 11 voix et une abstention.

Art. 9

Cet article règle le suivi de l'enquête par le juge.

L'amendement n°14 de *M. Borginon et consorts* (DOC 51 2540/004) améliore le texte conformément aux observations du Conseil d'État.

Il est remplacé par l'amendement n°21, présenté par les mêmes auteurs, qui modifie la subdivision de l'article. Les auteurs renvoient à la justification imprimée. (DOC 51 2540/005)

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) présente l'amendement n°36 (DOC 51 2540/006) visant à remplacer «parties défaillantes» par les mots «*parties qui ont fait défaut lors de la réunion d'installation visée à l'article 972*».

M. Fons Borginon (VLD) estime que cette correction est judicieuse. Les parties peuvent faire défaut lors de la décision initiale mais être présentes ou représentées lors de la réunion d'installation.

Le sous-amendement n°36, l'amendement n°21 et l'article, ainsi modifié, sont successivement adoptés par 11 voix et une abstention.

Art. 10

Cet article ne donne lieu à aucune observation. Il est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Art. 11

Cet article règle le début des travaux.

L'amendement n°15 de *M. Borginon et consorts* (DOC 51 2540/004) est retiré et remplacé par l'amendement n°22 (DOC 51 2540/005), présenté par les mêmes auteurs.

M. Fons Borginon (VLD) explique que cette disposition est reprise d'autres articles du projet de loi et peut

Het voorgestelde artikel 975 zal worden weggelaten. Dit verbetert de chronologische volgorde van de artikels (amendement nr. 20, DOC 51 2540/005).

Het amendement wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 9

Dit artikel regelt de opvolging van het onderzoek door de rechter.

Amendement nr. 14 van *de heer Borginon c.s.* (DOC 51 2540/004) verbetert de tekst als gevolg van de opmerkingen van de Raad van State.

Het wordt vervangen door amendement nr. 21 van dezelfde indieners dat de indeling van het artikel wijzigt. De indieners verwijzen naar de gedrukte verantwoording. (DOC 51 2540/005)

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) dient amendement nr. 36 in (DOC 51 2540/006) om de woorden « de verstekdoende partijen » te vervangen door de woorden « *de partijen die verstek hebben laten gaan op de installatievergadering bedoeld in artikel 972* ».

De heer Fons Borginon (VLD) vindt deze verduidelijking terecht. De partijen kunnen verstek laten gaan bij de oorspronkelijke beslissing maar wel aanwezig of vertegenwoordigd zijn op de installatievergadering.

Subamendement nr. 36, amendement nr. 21 en het aldus gewijzigde artikel worden achtereenvolgens aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 10

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt. Het wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 11

Dit artikel handelt over de aanvang van de werkzaamheden.

Amendement nr. 15 van *de heer Borginon c.s.* (DOC 51 2540/004) wordt ingetrokken en vervangen door amendement nr. 22 (DOC 51 2540/005) van dezelfde indieners.

De heer Fons Borginon (VLD) legt uit dat deze bepaling overgenomen werd in de andere artikelen van het

dès lors être supprimée. Telle est la portée de l'amendement n°22 (DOC 51 2540/005). Le texte de l'actuel article 975 du Code judiciaire est désormais également superflu. Il convient donc de reformuler l'amendement comme suit: «L'article 975 du même Code est abrogé».

L'amendement n°22 et l'article, ainsi modifié, sont adoptés par 11 voix et une abstention.

Art. 12

Cet article organise l'envoi des constatations par l'expert. L'amendement n° 23 de *M. Borginon* et consorts (DOC 51 2540/005) tend à apporter une correction d'ordre légistique.

Mme Liesbeth Van der Auwera (Cd&V) demande s'il ne peut y avoir de contradiction entre l'avis provisoire et l'avis définitif.

Ne serait-il pas préférable de prévoir clairement que l'avis provisoire ne lie pas l'expert. Elle considère par ailleurs qu'il y a également un problème en cas d'observations remises tardivement. L'expert ne doit pas en tenir compte et le juge doit les écarter d'office des débats. Ne serait-il pas préférable de permettre aux parties de déroger à cette règle d'un commun accord? Le juge doit quand même toujours répondre quant au fond sur les pièces et les moyens complémentaires qui lui sont présentés.

M. Fons Borginon (VLD) répond que cet article repose sur les «bonnes pratiques» appliquées dans certains tribunaux tout en tenant compte des observations formulées par le Conseil supérieur de la justice.

Les parties doivent être informées du rapport provisoire afin de pouvoir faire part de leurs arguments à l'égard de cet avis technique, mais il doit également pouvoir être mis un terme à cette discussion. L'article propose une solution équilibrée.

M. Walter Muls (sp.a-spirit) fait observer qu'il ne peut être question que le rapport provisoire ne lie pas l'expert. Il est bel et bien lié par ce rapport, faute de quoi les parties n'ont aucune sécurité. S'il devait apparaître – de façon exceptionnelle – que l'expert a totalement mal compris sa mission, le juge pourrait toujours intervenir sur la base de ce premier rapport. Cela s'inscrit dans le cadre du rôle actif du juge et ne posera pas problème dans la pratique.

L'amendement n° 23 et l'article 12 sont successivement adoptés par 11 voix et une abstention.

wetsontwerp en dus kan wegvallen. Dat is de draagwijdte van amendement nr. 22 (DOC 51 2540/005). Ook de tekst van het huidige artikel 975 van het Gerechtelijk Wetboek is overbodig geworden. Het amendement moet dus geherformuleerd worden als volgt: «Artikel 975 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven».

Amendement nr. 22 en het aldus gewijzigde artikel worden aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 12

Het artikel organiseert de overzending van de bevindingen door de deskundige. Amendement nr 23 van *de heer Borginon c.s.* (DOC 51 2540/005) betreft een wetgevingstechnische correctie.

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) vraagt of er geen tegenstrijdigheid kan zijn tussen het voorlopige en het definitieve advies.

Zou het niet beter zijn om duidelijk te schrijven dat het voorlopige advies de deskundige niet bindt. Voorts ziet zij nog een probleem ingeval laattijdige opmerkingen worden gemaakt. De deskundige moet er geen rekening mee houden en de rechter moet ze ambtshalve uit de debatten weren. Zou het niet beter zijn om de partijen toe te laten in onderling overleg van deze regel af te wijken? De rechter moet toch steeds ten gronde antwoorden op de stukken en de bijkomende middelen die hem worden aangereikt.

De heer Fons Borginon (VLD) antwoordt dat dit artikel gesteund is op de «good practices» die in sommige rechtbanken gelden en dat het tevens rekening houdt met de opmerkingen van de Hoge Raad voor de Justitie.

De partijen moeten kennis krijgen van het voorlopig verslag om hun argumenten ten aanzien van zijn technisch advies te laten kennen, maar die discussie moet ook kunnen beëindigd worden. Het artikel biedt hier een evenwichtige oplossing.

De heer Walter Muls (sp.a-spirit) merkt ook op dat het helemaal niet de bedoeling kan zijn dat het voorlopig verslag de deskundige niet bindt. Hij is er wel degelijk door gebonden, zoniet hebben de partijen geen enkele zekerheid. Indien – uitzonderlijk – zou blijken dat de deskundige zijn opdracht totaal verkeerd begrepen heeft dan kan de rechter altijd ingrijpen op grond van dat eerste verslag. Dit past in de actieve rol van de rechter en zal in de praktijk geen problemen stellen.

Amendement nr. 23 en artikel 12 worden achtereenvolgens aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 13

Cet article ne donne lieu à aucune observation.
Il est adopté par 11 voix et une abstention.

Art. 14

L'article 14 concerne le rapport final.

L'amendement n° 14 de M. Fons Broginon (VLD) (DOC 51 2540/002) est retiré.

Les amendements n°s 18 (DOC 51 2540/004) et 28 de *M. Fons Borginon et consorts* tendent à apporter des modifications tenant compte de l'avis du Conseil d'État et améliorent la cohérence de la proposition de loi.

Les amendements n°s 18 et 28 et l'article, ainsi modifié, sont adoptés par 11 voix et une abstention.

Art. 15

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) demande si la décision de remplacement d'un expert est susceptible d'appel.

Le représentant de la ministre répond par l'affirmative et renvoie à l'article 1050 du Code judiciaire.

L'article est adopté par 11 voix et une abstention.

Art. 16

Cette disposition traite de l'expertise ordonnée par défaut.

M. Walter Muls (sp.a-spirit) signale que dans le texte néerlandais de l'article proposé (voir DOC 51 2540/001, page 14), il y a lieu d'ajouter les mots «te zijn»: «hetzij door er bij aanwezig *«te zijn»*» (mots traduits par: «soit en étant présentes»).

L'article 16 est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 13

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.
Het wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 14

Artikel 14 handelt over het eindverslag.

Amendement nr. 14 van de heer Fons Borginon (VLD) (DOC 51 2540/002) wordt ingetrokken.

De amendementen nrs. 18 (DOC 51 2540/004) en 28 van *de heer Borginon c.s.* betreffen aanpassingen ingevolge het advies van de Raad van State en verbeteren de samenhang van het wetsvoorstel.

De amendementen nrs. 18 en 28 en het aldus gewijzigde artikel worden aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 15

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) vraagt of er beroep kan ingesteld worden tegen een beslissing tot vervanging van een deskundige.

De vertegenwoordiger van de minister antwoordt bevestigend en verwijst naar artikel 1050 van het Gerechtelijk Wetboek.

Het artikel wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 16

Deze bepaling betreft het bij verstek bevolen deskundigenonderzoek.

De heer Walter Muls (sp.a-spirit) wijst erop dat in de Nederlandse tekst van het voorgestelde artikel 980, tweede lid, de woorden «hetzij door er bij aanwezig» dienen te worden vervangen door de woorden «hetzij door er bij aanwezig *te zijn*» (DOC 51 2540/001, blz. 14).

Artikel 16 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 17

Cette disposition traite de l'opposabilité de l'expertise à l'égard de la partie citée en intervention forcée.

Mme Liesbeth Van der Auwera (CD&V) juge utile que le rapport des travaux d'expertise soit adressé à toute partie citée en intervention à la cause, de manière à ce que celle-ci ait la possibilité de formuler ses observations.

L'oratrice constate qu'aux termes de la disposition à l'examen, au cas où la partie en intervention forcée demanderait que des travaux déjà réalisés soient recommencés, cette requête devra être motivée et il y aura lieu de statuer à cet effet. Elle fait remarquer qu'actuellement, la disposition à l'examen ne prévoit toutefois pas qu'il devra prendre cette décision.

M. Fons Borginon (VLD) rappelle la raison d'être des articles 16 et 17. Leur but est d'éviter autant dans toute la mesure du possible que les mesures d'expertise effectuées de bonne foi dans le respect du principe de collaboration des parties soient remises en question du seul fait qu'un changement intervient relativement aux parties à la cause.

Compte tenu de cette prémisse, l'intervenant explique qu'il y a lieu de partir de l'idée que l'expertise en cours s'est correctement déroulée, conformément aux droits des parties à la cause ou qui y sont appelées en intervention forcée.

M. Borginon précise que l'expertise est opposable aux parties citées en intervention forcée tant que l'expert n'a pas rendu son avis provisoire. De cette manière, les parties citées en intervention forcée ont toute possibilité de communiquer à l'expert leurs arguments sur le plan technique, sans courir le risque de voir leurs intérêts être éventuellement lésés. En revanche, poursuit l'orateur, après l'envoi de l'avis provisoire par l'expert, peut être posé le principe selon lequel «l'expertise est inopposable à la partie qui a été citée en intervention forcée» (voir DOC 51 2540/001, article 981, alinéa 1er, page 14).

L'article 17 est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Art. 17

Deze bepaling gaat over de tegenstelbaarheid van het deskundigenonderzoek aan de partij die gedwongen tussenkomt.

Mevrouw Liesbeth Van der Auwera (CD&V) acht het nuttig dat het verslag betreffende de expertisewerkzaamheden wordt bezorgd aan alle partijen die in gedwongen tussenkomst in het geding komen, zodat zij hun opmerkingen kunnen formuleren.

De spreekster stelt vast dat de ter bespreking voorliggende bepaling erin voorziet dat, mocht de gedwongen tussenkomende partij vragen dat reeds gedane werkzaamheden worden overgedaan, dat verzoek met redenen omkleed moet zijn en dat daarover dient te worden beslist. Zij merkt wel op dat de ter bespreking voorliggende bepaling, in de huidige formulering, echter niet preciseert wie die beslissing zal moeten nemen.

De heer Fons Borginon (VLD) herinnert aan de bestaansreden van de artikelen 16 en 17. Ze strekken ertoe in de mate van het mogelijke te voorkomen dat de expertisemaatregelen welke te goeder trouw worden verricht, met inachtneming van het beginsel van de samenwerking tussen de partijen, ter discussie worden gesteld, louter omdat zich met de betrekking tot de tussenkomende partijen een wijziging voordoet.

Gelet op die premisse, geeft de spreker aan dat moet worden uitgegaan van de opvatting dat het aan de gang zijnde deskundigenonderzoek correct is verlopen conform de rechten van de gedingvoerende partijen dan wel de gedwongen in het geding komende partijen.

De heer Borginon licht toe dat het deskundigenonderzoek tegenstelbaar is aan de gedwongen tussenkomende partijen zolang de deskundige zijn voorlopig advies niet heeft uitgebracht; op die manier hebben de gedwongen tussenkomende partijen onverkort de mogelijkheid de deskundige in kennis te stellen van hun technische argumenten, zonder dat zij het risico lopen dat hun rechten eventueel worden geschaad. Nadat de deskundige zijn voorlopig advies heeft verstuurd, kan evenwel het beginsel worden gehuldigd dat «het deskundigenonderzoek (...) niet tegenstelbaar [is] aan de partij die gedwongen tussenkomt» (DOC 51 2540/001, voorgestelde artikel 981, eerste lid, blz. 14).

Artikel 17 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 18

Les membres ne formulent pas de remarque au sujet de cette disposition.

L'article 18 est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 19

Aux termes de cette disposition, une copie du jugement est envoyée par simple lettre à l'expert judiciaire.

L'amendement n° 16 de M. Fons Borginon (VLD) et consorts (DOC 51 2540/004) vise à prendre en compte la remarque du Conseil d'État selon laquelle il y a lieu de préciser qu'il s'agit d'un jugement définitif, qui épuise la juridiction du juge sur la question litigieuse.

L'amendement n° 16 est adopté par 11 voix et 1 abstention.

L'article 19 ainsi modifié est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 20

L'amendement n° 12 de M. Fons Borginon (VLD) et consorts (DOC 51 2540/004) vise à renuméroter les sous-sections.

L'amendement n° 12 (partim) est adopté par 11 voix et 1 abstention.

L'article 20 ainsi modifié est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 21

Cet article dispose notamment que: «Si le juge ne trouve pas dans le rapport les éclaircissements suffisants ou si le rapport présente de graves erreurs, il peut ordonner soit la réalisation d'une expertise complémentaire par le même expert, soit la réalisation d'une nouvelle expertise par un autre expert» (voir DOC 51 2540/001, page 15).

L'amendement n° 17 de M. Fons Borginon (VLD) et consorts (DOC 51 2540/004) vise à prendre en compte la remarque du Conseil d'État, selon laquelle les termes «ou si le rapport présente de graves erreurs» peuvent être supprimés, étant englobés dans les termes «ne trouve pas dans le rapport les éclaircissements suffisants».

Art. 18

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 18 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 19

Krachtens die bepaling wordt bij gewone brief een afschrift van het vonnis naar de deskundige gestuurd.

Amendement nr. 16 (DOC 51 2540/004) van de heer Fons Borginon (VLD) c.s. beoogt rekening te houden met de opmerking van de Raad van State, die heeft aangestipt dat moet worden gepreciseerd dat het gaat om een eindvonnis, waarmee de rechtsmacht van de rechter over het geschilpunt uitgeput is.

Amendement nr. 16 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus geamendeerde artikel 19 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 20

Amendement nr. 12 (DOC 51 2540/004) van de heer Fons Borginon (VLD) beoogt de vernummering van de onderafdelingen.

Amendement nr. 12 (partim), wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus geamendeerde artikel 20 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 21

Dit artikel bepaalt onder meer het volgende: «Indien de rechter in het verslag niet voldoende opheldering vindt, of indien het verslag zware misslagen bevat, kan hij een aanvullend onderzoek door dezelfde deskundige ofwel een nieuw onderzoek door een andere deskundige bevelen.» (zie DOC 51 2540/001, blz. 15).

De heer Fons Borginon (VLD) c.s. dient amendement nr. 17 (DOC 51 2540/004) in, dat ertoe strekt rekening te houden met de opmerking van de Raad van State, die heeft aangegeven dat de woorden «, of indien het verslag zware misslagen bevat» dienen te vervallen omdat ze vervat zijn in de woorden «de rechter in het verslag niet voldoende opheldering vindt».

L'amendement n° 17 est adopté par 11 voix et 1 abstention.

L'article 21 ainsi modifié est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 22

Les amendements n° 7 (DOC 51 2540/002) et 24 (DOC 51 2540/005) de *M. Fons Borginon (VLD) et consorts* sont retirés.

L'amendement n° 29 (DOC 51 2540/005) de *M. Fons Borginon (VLD) et consorts* vise à remplacer l'article 985, alinéa 2 du Code judiciaire par un alinéa formulé en ces termes: «L'expert prête serment oralement avant d'être entendu».

L'amendement n° 33 (DOC 51 2540/005) de *M. Valérie Déom (PS) et consorts* tend à supprimer les mots: «chaque partie supporte les frais de ses conseils techniques» dans l'article 985, alinéa 4 du Code judiciaire, dans la mesure où cette question trouvera réponse dans le cadre du projet de loi *relatif à la répétabilité des honoraires et des frais d'avocat* (voir DOC 51 2891/001).

Les amendements n° 29 et 33 sont adoptés par 11 voix et 1 abstention.

L'article 22 ainsi modifié est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 23

L'amendement n° 8 (DOC 51 2540/002) de *M. Fons Borginon (VLD) et consorts* est retiré.

L'amendement n° 30 (DOC 51 2540/005) de *M. Fons Borginon (VLD) et consorts* vise à remplacer la formule du serment à prêter par l'expert dans l'article 986, alinéa 3 du Code judiciaire.

L'amendement n° 30 est adopté par 11 voix et 1 abstention.

L'article 23 ainsi modifié est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Amendement nr. 17 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus geamendeerde artikel 21 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 22

Amendement nr. 7 (DOC 51 2540/002) alsook amendement nr. 24 (DOC 51 2540/005) van *de heer Fons Borginon (VLD) c.s.* worden ingetrokken.

Met zijn amendement nr. 29 (DOC 51 2540/005) beoogt *de heer Fons Borginon (VLD) c.s.* het voorgestelde artikel 985, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek te vervangen door de volgende bepaling: «De deskundige legt mondeling de eed af alvorens hij wordt gehoord.».

Mevrouw Valérie Déom (PS) c.s. dient amendement nr. 33 (DOC 51 2540/005) in, dat ertoe strekt in het voorgestelde artikel 985, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek de woorden «ledere partij draagt de kosten van haar technische raadgevers» weg te laten, aangezien die aangelegenheid aan bod komt in het wetsontwerp betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat (DOC 51 2891/001).

De amendementen nrs. 29 en 33 worden aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus geamendeerde artikel 22 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 23

Amendement nr. 8 (DOC 51 2540/002) van *de heer Fons Borginon (VLD) c.s.* wordt ingetrokken.

Amendement nr. 30 (DOC 51 2540/005) van *de heer Fons Borginon (VLD) c.s.* strekt tot vervanging van de in het voorgestelde artikel 986, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek vermelde formule van de eed die de expert moet afleggen.

Amendement nr. 30 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus geamendeerde artikel 23 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 24

L'amendement n° 12 (DOC 51 2540/004) de M. Fons Borginon (VLD) et consorts vise à renuméroter les sous-sections.

L'amendement n° 12 (partim) est adopté par 11 voix et 1 abstention.

L'article 24 ainsi modifié est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 25

Cette disposition traite de la provision et de la consignation des frais d'expertise (voir DOC 51 2540/001, développements de la proposition de loi, page 6).

L'amendement n° 25 de M. Fons Borginon (VLD) et consorts (DOC 51 2540/005) tend à supprimer les mots «sauf en cas de demande téméraire ou vexatoire» dans l'article 987, alinéa 1er du Code judiciaire.

L'objectif poursuivi par les auteurs de l'amendement est de faire en sorte que seuls les pouvoirs publics puissent être condamnés à la consignation dans le cadre des demandes visées aux articles 580, 1° - 17°, 581 et 582, 1° - 2° du Code judiciaire.

L'amendement n° 25 est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

L'article 25 ainsi modifié est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Art. 26 à 28

Ces dispositions ne font pas l'objet de commentaire.

Les articles 26 à 28 sont successivement adoptés par 10 voix et 2 abstentions.

Art. 29

L'amendement n° 10 de M. Fons Borginon (VLD) et consorts (DOC 51 2540/002) consiste en une amélioration législative apportée dans l'article 991 du Code judiciaire.

Art. 24

Amendement nr. 12 (DOC 51 2540/004) van de heer Fons Borginon (VLD) c.s. strekt ertoe de onderafdelingen ter vernummeren.

Amendement nr. 12 (partim) wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus geamendeerde artikel 24 wordt aangenomen met 11 stemmen en 1 onthouding.

Art. 25

Deze bepaling betreft het voorschot en de consignatie van de kosten van het deskundigenonderzoek (zie DOC 51 2540/001, toelichting, blz. 6).

Amendement nr. 25 (DOC 51 2540/005) van de heer Fons Borginon (VLD) c.s. strekt ertoe in het voorgestelde artikel 987, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek de woorden «, behoudens tergend of roekeloos geding,» weg te laten.

De indieners willen er met dit amendement voor zorgen dat alleen de overheid tot de consignatie in het kader van de in de artikelen 580, 1° - 17°, 581 en 582, 1° - 2°, van het Gerechtelijk Wetboek bedoelde aanvragen kan worden veroordeeld.

Amendement nr. 25 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Het aldus geamendeerde artikel 25 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 26 tot 28

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 26 tot 28 worden achtereenvolgens aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 29

Amendement nr. 10 (DOC 51 2540/002) van de heer Fons Borginon (VLD) c.s. strekt ertoe een wetgevingstechnische verbetering aan te brengen in het voorgestelde artikel 991 van het Gerechtelijk Wetboek.

L'amendement n° 10 est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

L'article 29 ainsi modifié est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Art. 30

Les membres ne formulent pas de remarque au sujet de cette disposition.

L'article 30 est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Art. 30bis (nouveau)

L'amendement n° 9 de M. Fons Borginon (VLD) et consorts (DOC 51 2540/002) visant à insérer un article 30bis (nouveau) dans la proposition de loi à l'examen est retiré.

Art. 31

Cette disposition ne fait pas l'objet de commentaire.

L'article 31 est adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Art. 32 (nouveau)

L'amendement n° 26 de M. Fons Borginon (VLD) et consorts (DOC 51 2540/005) tend à insérer un article 32 (nouveau) dans la proposition de loi à l'examen, traitant des dispositions transitoires.

M. Borginon explique que normalement, les règles portant sur des dispositions procédurales s'appliquent immédiatement aux instances en cours.

Toutefois, les auteurs de l'amendement estiment que pour faciliter la transition d'un régime à l'autre, il vaut mieux que toutes les règles de la proposition de loi à l'examen ne s'appliquent pas automatiquement aux mesures d'expertises actuellement en cours.

Aussi les auteurs proposent-ils que seules certaines dispositions de la proposition de loi à l'examen, désignées dans l'amendement n° 26 et susceptibles de bénéficier aux expertises actuellement en cours,

Amendement nr. 10 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Het aldus geamendeerde artikel 29 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 30

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 30 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 30bis (nieuw)

Amendement nr. 9 (DOC 51 2540/002) van de heer Fons Borginon (VLD) c.s., dat ertoe strekt een artikel 30bis (nieuw) in het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel in te voegen, wordt ingetrokken.

Art. 31

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 31 wordt aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 32 (nieuw)

Amendement nr. 26 (DOC 51 2540/005) van de heer Fons Borginon (VLD) c.s. strekt ertoe in het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel een artikel 32 (nieuw) in te voegen, teneinde overgangsbepalingen in te stellen.

De hoofdindieners legt uit dat de regels inzake procedurebepalingen normaliter onmiddellijk van toepassing zijn op de hangende rechtsgedingen.

Om de overgang van de ene regeling naar de andere te vergemakkelijken, is het volgens de indieners van dit amendement evenwel aangewezen te bepalen dat alle in het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel in uitzicht gestelde voorschriften niet automatisch worden toegepast op de hangende deskundigenonderzoeken.

Om die reden stellen de indieners voor dat alleen die bepalingen van het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel, welke zijn opgenomen in amendement nr. 26 en een verbetering kunnen inhouden voor de hangende

soient immédiatement déclarées applicables (principes généraux ou points d'attention concrets qui n'entrent pas en conflit avec l'ancienne réglementation), tandis que les autres dispositions de la proposition de loi à l'examen ne seront applicables qu'aux nouvelles expertises ordonnées après l'entrée en vigueur de la proposition de loi à l'examen.

L'intervenant précise que les principes généraux précités applicables immédiatement seraient les suivants:

- le principe général de subsidiarité de l'expertise (article 876*bis*);
- le principe général de la collaboration des parties à l'expertise (article 972*bis*, § 1er, alinéa 1er);
- le principe général du juge actif et de l'expert qui travaille sous le contrôle du juge (article 973, § 1er);
- l'obligation pour l'expert de déposer des rapports intermédiaires, étant entendu que seul le juge peut prolonger le délai de dépôt du rapport final (article 974, § 1er et § 2, première phrase);
- la possibilité pour le juge de tenir compte du respect des délais lors de la taxation des honoraires (article 991, § 2, alinéas 2 et 3).

Les auteurs de l'amendement estiment que ces mesures transitoires suffiraient déjà à améliorer notablement les expertises en cours.

M. Valérie Déom (PS) et consorts déposent un amendement n° 32 (DOC 51 2540/006), qui est un sous-amendement à l'amendement n° 26.

Les auteurs introduisent cet amendement pour une raison de cohérence. Il apparaît en effet que le principe général précité, prévoyant que seul le juge peut prolonger le délai de dépôt du rapport final, est déclaré d'application immédiate, alors que la règle liée à ce principe, énonçant les raisons pour lesquelles le juge pourrait décider de cette prolongation n'est, elle, pas déclarée d'application immédiate.

deskundigenonderzoeken, onmiddellijk van toepassing worden verklaard (algemene beginselen dan wel concrete aandachtspunten die niet in strijd zijn met de oude regelgeving); de andere bepalingen van het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel zouden slechts gelden voor de deskundigenonderzoeken die zullen worden bevolen nadat de wet in werking is getreden.

De spreker preciseert dat voornoemde algemene beginselen die onmiddellijk van toepassing zijn, de volgende zouden zijn:

- het algemeen beginsel van de subsidiariteit van het deskundigenonderzoek (artikel 876*bis*);
- het algemeen beginsel van de medewerking van de partijen aan het deskundigenonderzoek (artikel 972*bis*, § 1, eerste lid);
- het algemeen beginsel van de actieve rechter en de deskundige die zijn opdracht vervult onder het toezicht van de rechter (artikel 973, § 1);
- de verplichting voor de deskundige om tussentijdse verslagen in te dienen, met die bemerking dat alleen de rechter de termijn voor de indiening van het eindverslag mag verlengen (artikel 974, § 1 en § 2, eerste zin);
- de mogelijkheid voor de rechter om de naleving van de termijnen in aanmerking te nemen bij de bepaling van de erelonen (artikel 991, § 2, tweede en derde lid).

De indieners van het amendement menen dat die overgangsmaatregelen al zullen volstaan om de lopende deskundigenonderzoeken merkbaar te verbeteren.

Mevrouw Valérie Déom (PS) c.s. dient amendement nr. 32 (DOC 51 2540/006) in, als subamendement op amendement nr. 26.

De indieners van dit amendement willen samenhang scheppen. Het voornoemde algemene beginsel, dat bepaalt dat alleen de rechter de termijn van indiening van het eindverslag mag verlengen, blijkt immers van onmiddellijke toepassing te worden verklaard, terwijl de aan dat beginsel verbonden regel die de redenen geeft op grond waarvan de rechter kan beslissen over die verlenging, niet van onmiddellijke toepassing wordt verklaard.

Aussi Mme Déom propose-t-elle que ce principe général et la règle qui lui est liée ne s'appliquent qu'aux nouvelles expertises ordonnées après l'entrée en vigueur de la proposition de loi à l'examen.

Les amendements n° 32 et 26 sont adoptés par 10 voix et 2 abstentions.

*
* * *

Après le vote des articles, le service juridique a transmis une note contenant des observations d'ordre légistique. La commission décide de considérer ces observations comme des corrections techniques au sens de l'article 82, alinéa 3, du Règlement.

Le service juridique formula la remarque suivante:

«L'amendement n° 27 a remplacé les trois formules du serment des experts contenues dans les articles 978, 985 et 986, proposés, par une formule unique, inscrite dans un article 962*bis* qui est inséré dans la sous-section «*Dispositions générales*».

Cette formule de serment générale ne peut toutefois pas être utilisée dans tous les cas. En effet, l'article 978 proposé prévoit que l'expert doit apposer la formule sur son rapport, et ce, au moment où il a achevé sa mission. La formule par laquelle il jure de remplir sa mission en honneur et conscience, avec exactitude et probité ne convient donc pas dans ce cas. La formule générale ne semble pas davantage adaptée au cas visé à l'article 985, où l'expert fait rapport oralement.».

La commission marque son accord sur cette remarque.

L'article 962*bis* proposé est supprimé et la formule de serment est rétablie dans les articles 978, 985 et 986.

Le service juridique formule également la remarque suivante:

«L'article 969 du Code judiciaire n'est pas modifié par la proposition.

Cet article est libellé comme suit:

«Aucune récusation ne peut être proposée après la première réunion d'expertise, à moins que la cause de la récusation n'ait été révélée ultérieurement à la partie.»

Mevrouw Déom stelt derhalve voor dat dit algemeen beginsel en eraan verbonden regel slechts na de inwerkingtreding van de bepalingen van het voorliggende wetsvoorstel van toepassing worden op de nieuw bevolen deskundigenonderzoeken.

De amendementen nrs. 32 en 26 worden aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.

*
* * *

Na de stemming over de artikelen heeft de juridische dienst een nota overgezonden met opmerkingen van legistieke aard. De commissie beslist om deze opmerkingen te beschouwen als technische verbeteringen in de zin van artikel 82, derde lid, van het Reglement.

De juridische dienst merkt het volgende op:

«Bij amendement nr. 27 worden de drie eedformules voor de deskundigen uit de voorgestelde artikelen 978, 985 en 986 vervangen door een enkele formule, die wordt opgenomen in een artikel 962*bis*, dat wordt ingevoegd in de onderafdeling «*Algemene bepalingen*».

Die algemene eedformule is echter niet in alle gevallen bruikbaar. In het voorgestelde artikel 978 moet de deskundige ze immers aanbrengen op zijn verslag, op het ogenblik waarop hij zijn opdracht al heeft vervuld. De formule waarbij hij zweert zijn opdracht in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk te vervullen, past niet in die context. Evenzo lijkt de algemene formule niet geschikt voor de in artikel 985 bedoelde situatie waarin de deskundige mondeling verslag doet.».

De commissie is het eens met deze opmerking.

Het voorgestelde artikel 962*bis* wordt weggelaten en de eedformule wordt opnieuw ingeschreven in de artikelen 978, 985 en 986.

De juridische dienst merkt ook het volgende op:

«Artikel 969 van het Gerechtelijk Wetboek wordt door het voorstel niet gewijzigd.

Dat artikel luidt als volgt:

«Na de eerste bijeenkomst voor het deskundigenonderzoek mag geen wraking meer worden voorgedragen tenzij de partij eerst nadien kennis heeft gekregen van de wrakingsgronden».

Cette disposition existante paraît ne pas pouvoir être appliquée telle quelle à la nouvelle réglementation, qui prévoit une réunion d'installation facultative. Nous proposons dès lors qu'en remplacement de l'article 969 soit inséré dans la proposition un article libellé comme suit:

«Aucune récusation ne peut être proposée après la réunion d'installation ou, à défaut, après le début des travaux de l'expert, à moins que la cause de la récusation n'ait été révélée ultérieurement à la partie.».

La commission marque son accord sur la correction proposée; un nouvel article 7, modifiant l'article 969 du Code judiciaire est inséré dans le texte adopté.

L'ensemble du projet de loi tel qu'il a été corrigé sur le plan technique, est adopté par 10 voix et 4 abstentions.

La rapporteuse,

Valérie DÉOM

La présidente,

Martine Taelman

Die bestaande bepaling lijkt niet zonder meer toegepast te kunnen worden op de nieuwe regeling, die voorziet in een facultatieve installatievergadering. We stellen daarom voor dat, ter vervanging van artikel 969, in het voorstel een artikel wordt ingevoegd luidende:

«Na de installatievergadering of, bij gebreke daarvan, na aanvang van de werkzaamheden van de deskundige, mag geen wraking meer worden voorgedragen tenzij de partij eerst nadien kennis heeft gekregen van de wrakingsgronden.» .

De commissie stemt met de voorgestelde verbetering in. In de aangenomen tekst wordt een nieuw artikel 7 ingevoegd, dat artikel 969 van het Gerechtelijk Wetboek wijzigt.

Het gehele, aldus geamendeerde en technisch verbeterde wetsvoorstel, wordt aangenomen met 10 stemmen en 4 onthoudingen.

De rapporteur,

Valérie DÉOM

De voorzitter,

Martine Taelman

ANNEXE

Auditions de MM. Carl van der Ovoirt, représentant de la Fédération belge des organisations d'experts, Michel Binard, président de l'Association belge des experts, Philippe De Jaegere, bâtonnier, représentants de l'*Orde van de Vlaamse Balies*, Renaud de Briey, bâtonnier, représentants de l'Ordre des barreaux francophones et germanophone et de Mme Anne Demoulin, juge au tribunal de première instance de Liège

1. EXPOSÉS

A. Exposé de M. Carl van der Avoirt, représentant de la Fédération belge des associations d'experts

M. Carl van der Avoirt, représentant de la Fédération belge des associations d'experts, précise tout d'abord que la FEBEX est une fédération avec comme membres:

- ABEX (Association belge des experts), une association multidisciplinaire d'experts et de consultants;
- ARSON CLUB SUD, une association d'experts examinateurs;
- BANTES, une association d'experts maritimes et techniques;
- CEJA-KGSO, une association pluridisciplinaire d'experts chargés de missions judiciaires et d'arbitrages;
- CIBEX, la chambre des experts immobiliers de Belgique;
- CNEAB-NCDAB, le Collège National des Experts Architectes de Belgique;
- GEBCAI, une association multidisciplinaire d'experts pour compagnies d'assurances;
- ISACA, une organisation internationale dont la dénomination est en anglais: «Information Systems Audit and Control Association»; il s'agit d'un groupe d'auditeurs en informatique;
- KRID, une chambre d'experts registrés ingénieurs civils du K.VIV;
- U.B.G.-B.U.L., l'association des géomètres experts immobiliers de Belgique;
- ARVGS, associations d'experts en œuvres d'arts et antiquités.

Ensemble ils représentent quelques 1.400 membres. Par ailleurs, d'autres associations vont se joindre à la fédération dans un proche avenir. Ces experts sont actifs tant sur la plan national qu'international,

BIJLAGE

Hoorzittingen met de heer Carl van der Avoirt, vertegenwoordiger van de Federatie van de Expertenverenigingen van België, Michel Binard, voorzitter van de Associatie van Belgische experts, Philippe De Jaegere, stafhouder, vertegenwoordiger van de Orde van de Vlaamse Balies, Renaud de Briey, stafhouder, vertegenwoordiger van de *Ordre des barreaux francophones et germanophone* en mevrouw Anne Demoulin, rechter bij de rechtbank van eerste aanleg te Luik

1. UITEENZETTINGEN

A. Uiteenzetting van de heer Carl van der Avoirt, vertegenwoordiger van de Federatie van de Expertenverenigingen van België

De heer Carl van der Avoirt, vertegenwoordiger van de Federatie van de Expertenverenigingen van België, geeft eerst een overzicht van de leden van de FEBEX:

- ABEX (Associatie van Belgische experts), een multidisciplinaire vereniging van deskundigen en consultants;
- ARSON CLUB SUD, een vereniging van deskundigen-examinatoren;
- BANTES, een vereniging van maritiemtechnische deskundigen;
- CEJA-KGSO, een multidisciplinaire vereniging van deskundigen die belast zijn met gerechtelijke opdrachten en arbitrageopdrachten;
- CIBEX, de kamer van immobiliëndeskundigen van België;
- CNEAB-NCDAB, het Nationaal College van Deskundigen-Architecten van België;
- GEBCAI, een multidisciplinaire vereniging van deskundigen voor verzekeringsmaatschappijen;
- ISACA, een internationale organisatie met een Engelse naam, «*Information Systems Audit and Control Association*», bestaande uit informatica-auditeurs;
- KRID, Kamer voor geregistreerde burgerlijk ingenieur-deskundigen, een initiatief van de KVIV (Koninklijke Vlaamse Ingenieursvereniging);
- U.B.G.-B.U.L., de Belgische Unie van Landmeters;
- ARVGS, een vereniging van deskundigen in kunstwerken en antiek.

Samen tellen die verenigingen ongeveer 1.400 leden. Bovendien zijn nog meer verenigingen van plan zich binnenkort bij de Federatie aan te sluiten. De betrokken deskundigen treden zowel nationaal als

agissant sur requête de la justice, de compagnies d'assurance ou de particuliers.

Les buts de la FEBEX sont les suivants:

- la valorisation et la protection du titre d'expert;
- la formation tant initiale que continue des experts;
- harmoniser la qualification des experts;
- représenter, à l'échelon régional, communautaire, fédéral et international, les organismes adhérents;
- collaborer avec les autorités à l'amélioration du déroulement de l'expertise judiciaire;
- harmoniser les activités des organismes adhérents.

Le nombre et la diversification des membres font de la FEBEX un interlocuteur indiqué en ce qui concerne l'expertise en général et en particulier l'expertise judiciaire. A ce sujet des propositions d'amélioration, tant en général qu'en détail sur base des articles de la loi actuelle, ont déjà été communiquées.

La FEBEX et en particulier le groupe d'étude «modification du code judiciaire» a pris connaissance des différentes propositions de loi, et aimerait attirer l'attention de la commission de la Justice sur les points suivants:

- Liste nationale des experts (prévu par l'article 991):

Une de ses commissions s'active pour la rédaction de ces listes suivant la spécialisation et le terrain d'activités des experts des associations membres. L'expert dont le nom figurera dans cette liste sera soit membre d'une association professionnelle qui applique les règles d'admission établies par la FEBEX, soit certifié par un organisme indépendant. Cette liste serait contraignante pour les juges. Les membres se sont également engagés à respecter les règles de déontologie fixées par la FEBEX.

internationaal op, en wel op verzoek van Justitie, verzekeringsmaatschappijen of privé-personen.

De FEBEX heeft de volgende doelstellingen:

- de titel van deskundige te valoriseren en te beschermen;
- de deskundigen zowel een basisopleiding als een voortgezette opleiding te verschaffen;
- de kwalificaties van de deskundigen op elkaar af te stemmen;
- de aangesloten verenigingen te vertegenwoordigen, zowel op het niveau van de gewesten en de gemeenschappen als nationaal en internationaal;
- met de overheid samen te werken om het verloop van het gerechtelijk deskundigenonderzoek te verbeteren;
- de activiteiten van de aangesloten verenigingen op elkaar af te stemmen.

Aangezien de FEBEX veel leden telt, die bovendien in diverse sectoren actief zijn, is de Federatie de aangewezen gesprekspartner voor het deskundigenonderzoek in het algemeen, en voor het gerechtelijk deskundigenonderzoek in het bijzonder. Dienaangaande heeft de Federatie reeds een aantal – zowel algemene als gedetailleerde - voorstellen tot verbetering gedaan, op grond van de vigerende wetsbepalingen.

De FEBEX, en in het bijzonder de studiegroep «Wijziging van het Gerechtelijk Wetboek» heeft kennis genomen van de diverse wetsvoorstellen. In dat verband wenst de Federatie de commissie voor de Justitie te wijzen op de volgende punten.

- Nationale lijsten van deskundigen (zoals bedoeld in artikel 991):

Eén van de FEBEX-commissies bepleit dat die lijsten zouden worden opgesteld volgens de specialisatie en het werkterrein van de deskundigen van de aangesloten verenigingen. Om te kunnen worden opgenomen in een soortgelijke lijst, zal de betrokken deskundige lid moeten zijn van een beroepsvereniging die de door de FEBEX ingestelde toelatingsvoorwaarden in acht neemt, of zal hij gecertificeerd moeten zijn door een onafhankelijk orgaan. Het zou gaan om een voor de rechters bindende lijst. De leden hebben zich er eveneens toe verbonden de door de FEBEX vastgestelde deontologische regels in acht te nemen.

- Education et formation permanente:

Outre la connaissance technique sur le plan de la spécialisation, FEBEX ou un de ses membres, organise des journées de formation sur la connaissance pratique du déroulement de l'expertise judiciaire.

- Le déroulement de l'expertise:

En ce qui concerne la réunion d'installation, une des propositions prévoit qu'aucun délai supplémentaire ne serait accordé, sauf si **toutes** les parties et les avocats le demandent. Après la réunion d'installation, l'expert établit un agenda de déroulement de l'expertise et fait part au juge du délai nécessaire à l'accomplissement de sa mission. Afin de permettre au juge de suivre de près l'évolution, les experts communiquent au juge une copie de la correspondance avec les parties et des rapports intermédiaires. Un procès-verbal de réunion est envoyé aux parties, au juge et aux avocats dans les 8 jours. On impose aux parties de respecter les délais de commentaires fixés par l'expert et une seule réplique sera accordée sur les commentaires d'une des parties.

- Les experts sont partisans pour un juge «actif»

- Le rapport préliminaire:

Contrairement au texte actuel «*les experts envoient le rapport de leurs constatations...*», les experts donnent dans ce rapport déjà un premier avis sur les questions posées par le tribunal. Il est également important que les experts n'aient plus à tenir compte des remarques reçues après terme. Dans les affaires dont l'importance matérielle est minime, le juge pourrait recourir à une consultation directe sur place avec l'expert (par exemple dans le cas de dégâts locatifs, de légers défauts techniques ou autres).

- Les honoraires et frais:

Il y a tout d'abord lieu de faire la distinction entre les désignations par les tribunaux de commerce, de première instance ou d'appel, et les désignations par les parquets ou par les juges d'instruction. Dans ces derniers cas, il y a lieu d'adapter d'urgence les tarifs d'application à une réalité économique et d'éliminer les retards de paiement. Afin d'informer les parties de

- Opleiding en bijscholing:

Omdat technische kennis inzake de specialisatie niet volstaat, organiseert de FEBEX dan wel één van haar leden opleidingsdagen om de praktische kennis van het verloop van het gerechtelijk deskundigenonderzoek te verbeteren.

- Het verloop van het deskundigenonderzoek:

Wat de eerste bijeenkomst betreft, geeft één van de wetsvoorstellen aan dat geen enkele verlenging van termijn zou worden toegestaan, behalve op verzoek van **alle** partijen en advocaten. Na afloop van die eerste bijeenkomst stelt de deskundige een voortgangsagenda van het deskundigenonderzoek op en deelt hij de rechter mee binnen welke termijn hij zijn opdracht kan vervullen. Teneinde de rechter in staat te stellen de voortgang van nabij op te volgen, bezorgen de deskundigen de rechter niet alleen een kopie van hun briefwisseling met de partijen, maar ook tussentijdse rapporten. De notulen van de vergadering worden binnen acht dagen gestuurd aan de partijen, de rechter en de advocaten. De partijen moeten rekening houden met de door de deskundige vastgestelde termijnen om opmerkingen te formuleren, en op die opmerkingen van één van de partijen zal één enkele repliek mogen worden gegeven.

- De deskundigen zijn voorstander van een «actieve rechter»

- Het inleidende rapport:

In tegenstelling tot de bewoordingen van de huidige tekst, die stelt dat de deskundigen het rapport van hun bevindingen bezorgen, formuleren zij in dat rapport reeds een voorlopig antwoord op de door de rechtbanken gestelde vragen. Tevens is het van belang te stellen dat de deskundigen niet langer rekening dienen te houden met de opmerkingen die zij na afloop van de vastgestelde termijn ontvangen. Voor aangelegenheden met een gering materieel belang zou de rechter rechtstreeks ter plaatse overleg kunnen plegen met de deskundige (bijvoorbeeld bij huurschade en bij kleine technische of andere gebreken).

- Honoraria en kosten:

Eerst en vooral moet een onderscheid worden gemaakt tussen de aanwijzing van deskundigen door de rechtbank van koophandel, de rechtbank van eerste aanleg of het hof van beroep, en hun aanwijzing door de parketten of de onderzoeksrechters. In de beide laatste gevallen dienen de vigerende tarieven dringend te worden aangepast aan de economische realiteit en

l'importance des frais d'une expertise judiciaire, les experts pourraient communiquer aux parties, lors de la réunion d'installation, leur taux horaires et les frais d'application.

- La consignation:

Dans les motivations d'une des propositions, il est mentionné que les experts ne peuvent se mettre gratuitement à la disposition des parties en litige. L'expert doit dès lors avoir le droit de demander des provisions, non seulement pour payer les examens en laboratoire, mais également pour ses propres vacations. La consignation n'entraînera pas seulement du retard en ce qui concerne le déroulement de l'expertise, mais causera des charges supplémentaires pour les greffes. Afin d'éviter qu'une des parties ne «bloque» l'affaire, il est également important que l'expert puisse demander des provisions supplémentaires lors de la mise à disposition du rapport préliminaire. Quant au décompte définitif, il sera considéré comme accepté par les parties si celles-ci n'ont pas manifesté leur désaccord dans les 15 jours. En cas d'abus par l'expert, le juge pourra sanctionner et les montants non justifiés seront à rembourser.

Par l'harmonisation des critères d'admissions appliquées pas les associations membres, FEBEX œuvre pour mettre à disposition l'expérience et la compétence professionnelle des experts. Il va sans dire que ses commissions d'étude sont disposées à répondre à toute question et ou renseignement, afin de collaborer à une modification de la loi dans l'intérêt de tous.

B. Exposé de M. Binard, président de l'Association belge des experts

M. Binard, président de l'Association belge des experts, souhaite aborder la problématique du titre et du statut de l'expert.

- Nécessité de la reconnaissance du titre d'expert:

Le titre d'expert n'est actuellement pas protégé. Il en résulte que toute personne peut s'attribuer le titre d'expert dans quelque spécialité que ce soit sans le moindre contrôle. Les donneurs d'ordre et les consommateurs peuvent en conséquence se trouver abusés, dans la confiance qu'ils croient pouvoir accorder à des personnes non qualifiées, ne se soumettant en outre à aucun code de déontologie.

moeten de achterstallige betalingen worden weggewerkt. Om de partijen te informeren over de kosten van een gerechtelijk deskundigenonderzoek, zouden de deskundigen de partijen tijdens de eerste bijeenkomst in kennis kunnen stellen van hun honoraria en kosten.

- De consignatie:

In de toelichting van één van de wetsvoorstellen wordt gesteld dat de deskundigen zich niet kosteloos ter beschikking kunnen stellen van de in het geding zijnde partijen. Derhalve moet de deskundige het recht hebben voorschotten te vragen, niet alleen om de laboratoriumonderzoeken te betalen, maar ook als vergoeding voor de kosten die hij zelf maakt. De consignatie zal niet alleen de voortgang van het deskundigenonderzoek vertragen, maar ook de griffies bijkomend belasten. Teneinde te voorkomen dat één van de partijen het geding «blokkeert», is het tevens van belang dat de deskundige om bijkomende voorschotten kan verzoeken wanneer hij het inleidende rapport bezorgt. De eindafrekening zal worden beschouwd als zijnde door de partijen aanvaard indien zij niet binnen vijftien dagen te kennen geven dat zij er niet akkoord mee gaan. Indien de deskundige zich schuldig maakt aan misbruik, kan de rechter hem bestraffen, en de niet-verschuldigde bedragen zullen moeten worden terugbetaald.

Teneinde de beroepservaring en -bekwaamheid van de deskundigen ter beschikking te stellen, streeft de FEBEX ernaar de door de aangesloten verenigingen toegepaste toelatingsvoorwaarden op elkaar af te stemmen. Uiteraard zijn de studietoelatingscommissies van de FEBEX bereid te antwoorden op elke vraag en de gewenste inlichtingen te verstrekken. Aldus hopen zij hun steentje bij te dragen tot een wetswijziging die allen dient.

B. Uiteenzetting van de heer Binard, voorzitter van de Associatie van Belgische experts

De heer Binard, voorzitter van de Associatie van Belgische experts, heeft het over het vraagstuk van de titel van deskundige en het betrokken statuut.

- De erkenning van de titel van deskundige is een noodzaak:

De titel van deskundige is thans niet beschermd. Daaruit volgt dat eender wie zich de titel van deskundige in eender welke specialiteit kan aanmeten, zonder de minste controle. Aldus kunnen opdrachtgevers en consumenten worden misleid en kan hun vertrouwen worden geschonden doordat ze zich hebben gewend tot niet-geschoolde personen, die zich bovendien aan geen enkele plichtenleer onderwerpen.

L'expert est par définition toute personne ayant, de par sa formation et son expérience pratique, acquis une connaissance approfondie d'un sujet ou d'un objet particulier. Celui-ci est ainsi apte à émettre des avis dans un ou plusieurs domaines particuliers, que ceux-ci soient ou non litigieux. Il s'agira en l'occurrence respectivement d'expert du litige ou d'expert consultant.

Expert du litige: toute personne amenée à émettre des avis pour le compte d'autorités judiciaires, d'instituts d'arbitrage et de médiation, de compagnies d'assurances ou de parties dans le cadre de litiges. En ce qui concerne l'expertise judiciaire, la médiation, la conciliation et l'arbitrage, il y a lieu de noter que les qualifications et expériences de l'expert doivent porter non seulement sur les techniques concernées mais également sur leur aptitude à remplir les missions qui leur sont confiées, en respectant les procédures applicables ainsi que les règles de déontologie qui y sont associées.

Expert consultant: toute personne effectuant des missions de conseils *et/ou* d'études techniques ou appelée à émettre des avis pour le compte de tiers dans le cadre de contrats passés avec ceux-ci dans des domaines particuliers, en dehors de tout contexte conflictuel, en respectant les procédures applicables ainsi que les règles de déontologie qui y sont associées.

Ne peuvent en outre être considérés comme experts, que les personnes ayant la formation requise et disposant d'une expérience pratique d'au minimum 5 années dans le domaine d'activité et la ou les spécialités concernées. Les personnes ne disposant d'aucun diplôme devrait disposer d'une expérience de plus de 10 ans dans la spécialité concernée. Par ailleurs, l'expert devrait pouvoir justifier qu'il suit régulièrement une formation continue destinée à maintenir son niveau de connaissance dans des spécialités techniques en constante évolution.

- Nécessité de la reconnaissance de la profession d'expert:

La profession d'expert de litige *et/ou* d'expert consultant n'est pas réglementée en Belgique et n'est pas régie en tant que telle par une directive communautaire, visant à la reconnaissance mutuelle des qualifications professionnelles correspondantes au niveau européen. L'ouverture des frontières à l'intérieur de l'Europe et la libre circulation des personnes requiert la levée des entraves existantes en ce qui concerne l'exercice de la profession d'expert. La création d'un espace judiciaire européen ayant fait l'objet des délibérations du Conseil européen tenu en octobre 1999 à Tampere en Finlande,

Een deskundige is per definitie een persoon die, door zijn opleiding en praktische ervaring, een grondige kennis heeft verworven van een bepaald onderwerp of op een specifiek vakgebied. Aldus kan hij advies verlenen op één of meer specifieke gebieden, ongeacht of het al dan niet om een betwisting gaat. In het ene geval zal een deskundige bij geschillen optreden, in het andere een deskundige-consultant.

Een deskundige bij geschillen is een persoon die analyses maakt voor rekening van gerechtelijke overheden, arbitrage- en bemiddelingsinstituten, verzekeringsmaatschappijen of partijen in het kader van een geschil. Wat het gerechtelijk deskundigenonderzoek, de bemiddeling, de verzoening en de arbitrage betreft, zij opgemerkt dat de deskundige niet alleen moet beschikken over de nodige kennis en ervaring inzake de betrokken technieken, maar dat hij tevens geschikt moet zijn om de hem toevertrouwde opdrachten te vervullen, met inachtneming van de geldende procedures en bijhorende deontologische regels.

Een deskundige-consultant voert, zonder enig verband met een geschil, *consultancy*-opdrachten en/of technische onderzoeksopdrachten uit, of verleent advies voor rekening van derden in het kader van overeenkomsten die hij met hen op specifieke gebieden heeft gesloten. Daarbij moet hij de geldende procedures en de bijhorende deontologische regels in acht nemen.

Voorts kan alleen als deskundige worden beschouwd wie de vereiste opleiding heeft genoten en een praktische ervaring van ten minste vijf jaar heeft op het betrokken werkterrein of inzake de betrokken specialiteit(en). Mensen zonder enig diploma zouden ten minste tien jaar ervaring in de betrokken specialiteit moeten hebben. Bovendien zou de deskundige het bewijs moeten kunnen leveren dat hij geregeld bijscholing volgt om zijn kennis inzake de voortdurend evoluerende technische specialiteiten op peil te houden.

- Noodzaak het beroep van deskundige te erkennen

Het beroep van deskundige bij geschillen en/of deskundige-consultant is in België niet gereguleerd, en wordt al evenmin als dusdanig geregeld bij een EU-richtlijn, die ertoe zou strekken de overeenstemmende vakbekwaamheden onderling op Europees niveau te erkennen. De openstelling van de Europese binnen grenzen en het vrij verkeer van personen vergt de opheffing van de bestaande hinderpalen om het beroep van deskundige uit te oefenen. Aangezien in het Finse Tampere in 1999 binnen de Europese Raad besprekingen zijn gehouden over de oprichting van een Europese

nécessitera la mise en place de structures adaptées dans lesquelles les experts du litige seront amenés à jouer un rôle. A cette fin, leur statut devra être défini, et les règles de déontologie qui devront être appliquées, uniformisées.

- Organisation de la profession d'expert:

Les experts n'ont aucune obligation de s'affilier à une organisation professionnelle à l'exception de quelques professions réglementées. Ils peuvent s'affilier à l'une des associations d'experts reconnues (notamment en Belgique, les associations membres de la FEBEX), moyennant le suivi d'une procédure d'admission et l'engagement de respecter les règles de déontologie fixées par ces associations. A défaut d'affiliation, les experts devraient se soumettre à une procédure de certification par un organisme indépendant et prendre l'engagement de respecter les règles de déontologie fixées par cet organisme.

En ce qui concerne les experts du litige, un programme de formation de base devra être prévu pour les nouveaux experts et ceux ne disposant pas d'une expérience d'au moins 5 an. Tous les experts du litige devront suivre un programme de formation continue destiné à assurer la mise à jour de leurs connaissances tant sur le plan technique que procédural. Un contrôle de leurs activités devra être assuré régulièrement (par exemple tous les 5 ans) par lesdites associations professionnelles ou organismes de certification. Ces dispositions devront être prévues par une réglementation au niveau européen.

- Critères requis pour l'exercice du métier d'expert:

L'expert peut être amené à exercer son métier dans un ou plusieurs domaines d'activité et ce dans une ou plusieurs spécialités. On entend:

- par domaine d'activité, celui dans lequel l'expert pourra être amené à intervenir, à savoir dans le contexte litigieux en qualité d'expert judiciaire, d'arbitre, de médiateur, et d'expert de compagnies d'assurances, et dans un contexte non litigieux en qualité de chargé de mission d'étude, d'avis ou de consultant;

- par spécialité, le ou les domaines techniques dans lequel l'expert exerce habituellement ses activités professionnelles.

justitiële ruimte, zal moeten worden voorzien in aangepaste structuren waarbinnen de deskundigen bij geschillen zullen moeten optreden. Met het oog daarop zal hun statuut dienen te worden omschreven, en zullen de toepasselijke deontologische regels moeten worden geüniformiseerd.

- Organisatie van het beroep van deskundige

De deskundigen zijn hoegenaamd niet verplicht zich bij een beroepsvereniging aan te sluiten, behalve voor sommige gereguleerde beroepen. Zij kunnen lid worden van een van de erkende associaties van deskundigen (inzonderheid in België, de organisaties die lid zijn van de FEBEX) door een toelatingsprocedure te volgen en zich ertoe te verbinden de door die verenigingen uitgevaardigde deontologische regels in acht te nemen. Indien deskundigen geen lid zijn van een dergelijke vereniging, zouden ze zich moeten onderwerpen aan een certificatieprocedure door een onafhankelijke instantie, en de verbintenis aangaan de door die instantie vastgelegde deontologische regels na te leven.

Voor de deskundigen bij geschillen zal moeten worden voorzien in een basisopleiding ten behoeve van de nieuwe deskundigen en van de deskundigen zonder ten minste vijf jaar ervaring. Alle deskundigen bij geschillen zullen een bijscholingsprogramma moeten volgen om te garanderen dat zij zowel hun technische als hun procedurele kennis op peil houden. Geregeld (bijvoorbeeld om de vijf jaar) zal op hun werkzaamheden toezicht worden uitgeoefend door voornoemde beroepsverenigingen of certificatie-instanties. Die bepalingen zullen via Europese regelgeving moeten worden opgelegd.

- Vereiste criteria om het beroep van deskundige te mogen uitoefenen

Een deskundige moet mogelijkerwijs zijn vak op een of meer werkterreinen uitoefenen, en in een of meer specialiteiten. Daaronder dient het volgende te worden verstaan:

- per werkterrein, het vlak waarop de deskundige mogelijkerwijs moet optreden, in het kader van geschillen (met name als gerechtsdeskundige, scheidsrechter, bemiddelaar en expert van verzekeringsmaatschappijen), alsmede, buiten het kader van geschillen, als deskundige met een studieopdracht dan wel een adviesverlenende of *consultancy*-opdracht.

- per specialiteit, het technische domein of de technische domeinen waarin de deskundige gewoonlijk zijn beroepsactiviteiten verricht.

Le candidat à l'exercice du métier d'expert devra justifier:

- du suivi d'une formation de base dans le ou les types d'activités;
- d'une expérience minimum de 5 années dans la ou les spécialités dans lesquelles la certification est demandée, confirmée par un *curriculum vitae* et une liste de références;
- du suivi d'une formation continue dans la ou les spécialités professionnelles ainsi que dans le ou les types d'activités concernées.

Il devra également s'engager sur l'honneur:

- à respecter les règles de déontologie fixées par l'association ou l'organisme de certification portant sur l'exécution des missions en toute indépendance, impartialité, avec dignité et probité et dans le respect de la confidentialité requise;
- à respecter les délais d'exécution des missions qui lui sont confiées;
- à fixer ses honoraires de manière objective, raisonnable et transparente, selon ses qualifications et expérience en tenant compte des difficultés et de la nature des tâches à exécuter;
- à suivre à l'avenir une formation continue dans la ou les domaines d'activité concernés ainsi que dans la ou les spécialités professionnelles concernées.

Le processus d'affiliation au sein d'une association ou de certification par un organisme indépendant doit comprendre une vérification des compétences des candidats portant sur la formation et la pratique requise dans le domaine d'activité et dans les spécialités concernées. Ce processus doit être reconduit au plus tard tous les 5 ans.

• Propositions visant la reconnaissance du titre et de la profession d'expert:

L'AEXEA a déposé en octobre 2002 une pétition au Parlement européen visant la reconnaissance du titre et du statut de l'expert. Cette demande a été déclarée recevable et transmise à la Commission européenne pour suite à donner. Ces propositions s'appliquent tant au niveau national qu'au niveau européen et reprennent les critères pour l'exercice du métier d'expert, qui ont été détaillés plus haut.

De kandidaat-deskundige moet het bewijs leveren dat:

- hij een basisopleiding heeft gevolgd in de desbetreffende activiteit(en);
- hij ten minste vijf jaar ervaring heeft in de specialiteit(en) waarvoor hij om certificatie verzoekt; zulks dient te worden bevestigd door een *curriculum vitae* en een referentielijst;
- hij bijscholing volgt in de betrokken beroepsspecialiteit(en) en op het (de) betrokken werkteerrein(en).

Voorts moet hij er zich op woord van eer toe verbinden:

- de door de vereniging of certificatie-instantie vastgelegde deontologische regels in acht te nemen inzake de volstrekt onafhankelijke, onpartijdige, waardige en integere uitoefening van de opdrachten, zulks met inachtneming van de vereiste vertrouwelijkheid;
- de uitvoeringstermijnen van de hem toevertrouwde opdrachten na te komen;
- zijn honoraria op objectieve, redelijke en transparante wijze vast te stellen volgens zijn vakbekwaamheid en ervaring, alsook rekening houdend met de moeilijkheidsgraad en de aard van de te verrichten opdrachten;
- in de toekomst bijscholing te volgen op het betrokken werkteerrein of de betrokken werkteerreinen, alsmede inzake de betrokken beroepsspecialiteit(en).

In de loop van aansluitingsproces om lid te worden van een vereniging, hetzij van het certificatieproces door een onafhankelijke instantie, moeten de vakbekwaamheden van de kandidaten worden nagegaan met betrekking tot de opleiding en de vereiste praktijkervaring inzake het betrokken werkteerrein en inzake de betrokken specialiteiten. Dat proces dient uiterlijk om de vijf jaar te worden overgedaan.

• Voorstellen met het oog op de erkenning van de titel en het beroep van deskundige

De AEXEA heeft in oktober 2002 bij het Europees Parlement een verzoekschrift ingediend met het oog op de erkenning van de titel en het statuut van de deskundige. Dat verzoek werd ontvankelijk verklaard en is voor verder gevolg toegezonden aan de Europese Commissie. Die voorstellen zijn zowel op nationaal als op Europees niveau van toepassing, en omvatten de hierboven in alle bijzonderheden uiteengezette criteria om het beroep van deskundige te mogen uitoefenen.

C. Exposé de M. Philippe De Jaegere, bâtonnier, représentant de l'Orde van Vlaamse Balies

M. Philippe De Jaegere, représentant de l'Orde van Vlaamse Balies, souligne que l'expertise occupe une place importante dans la procédure civile. Bien que les juges ne soient pas obligés de suivre l'avis des experts (article 986 du Code judiciaire), dans la pratique, on constate que, dans la grande majorité des cas, les juges suivent bel et bien cet avis. Au civil, l'avis d'un expert judiciaire est dès lors très souvent décisif pour l'issue du procès.

De nombreux problèmes peuvent se poser lors de la réalisation d'une expertise. Afin de ne pas tomber dans la casuistique, nous avons regroupé, ci-dessous, les principaux problèmes en trois catégories:

- La qualité:

Le barreau constate que la qualité des experts judiciaires désignés n'est pas constante et que rien ne garantit que l'expert désigné possède effectivement l'expertise requise pour mener à bien sa mission. L'absence de listes d'experts transparentes n'est sans doute pas étrangère à cette situation. L'article 991 du Code judiciaire dispose que les cours et tribunaux peuvent établir des listes d'experts selon les règles fixées par le Roi, mais, faute d'arrêté d'exécution, cet article est resté en grande partie lettre morte. Certes, ça et là, des tribunaux dressent des listes d'experts, mais celles-ci manquent de transparence, notamment en ce qui concerne les critères d'inscription. L'Orde van Vlaamse Balies recommande dès lors d'établir des listes d'experts transparentes.

L'admission d'experts sur la liste devrait au moins se fonder sur les critères suivants:

- formation
- expérience professionnelle
- évaluation permanente

En ce qui concerne la formation, il nous semble opportun que la formation suivie par l'expert dans son domaine d'expertise se double d'une formation spécifique portant sur la procédure applicable à l'expertise judiciaire.

En ce qui concerne l'évaluation permanente, l'Ordre des barreaux flamands préconise la révision régulière

C. Uiteenzetting van de heer Philippe De Jaegere, staphouder, vertegenwoordiger van de Orde van Vlaamse balies

De heer Philippe De Jaegere, vertegenwoordiger van de Orde van Vlaamse balies, onderstreept dat het deskundigenonderzoek in de burgerlijke procedure een belangrijke plaats inneemt. Hoewel de rechters niet verplicht zijn het advies van de deskundigen te volgen (artikel 986 Ger.W.), wordt in de praktijk vastgesteld dat de rechters in de overgrote meerderheid van de zaken dit advies wel volgen. Het advies van een gerechtsdeskundige is in burgerlijke zaken dus heel dikwijls gedingbeslissend.

Bij de uitvoering van een deskundigenonderzoek kunnen zich heel wat problemen stellen. Om niet in casuïstiek te vervallen worden de belangrijkste problemen hieronder gegroepeerd onder drie aandachtspunten.

- Kwaliteit:

De advocatuur stelt vast dat de kwaliteit van de aangestelde gerechtsdeskundigen niet constant is en dat er geen enkele waarborg is dat een aangestelde deskundige ook de nodige deskundigheid bezit om zijn opdracht tot een goed einde te brengen. Wellicht is het ontbreken van transparante lijsten van deskundigen daaraan niet vreemd. Artikel 991 Ger. W. bepaalt dat de hoven en rechtbanken lijsten van deskundigen mogen opmaken, overeenkomstig de regels die de Koning bepaalt, maar bij gebreke van uitvoeringsbesluit is dit artikel in grote mate dode letter gebleven. Her en der hanteren de rechtbanken wel lijsten van deskundigen, maar deze zijn niet transparant, onder meer wat betreft de toetredingscriteria. De Orde van Vlaamse Balies pleit er dus voor om transparante lijsten van deskundigen op te stellen.

Deskundigen zouden op de lijst moeten worden toegelaten op basis van minstens volgende criteria:

- hun opleiding
- hun beroepservaring
- hun permanente evaluatie

Wat de opleiding betreft, lijkt het aangewezen om naast een opleiding in de materie waarin de deskundige expertise dient te bezitten, te vereisen dat de deskundige tevens een specifieke opleiding heeft gevolgd in de procedure van de gerechtelijke expertise.

Wat de permanente evaluatie betreft, pleit de Orde van Vlaamse Balies ervoor om de lijsten op geregelde

des listes. De cette manière, les experts qui feraient l'objet d'une évaluation négative de la part des magistrats ou avocats concernés pourraient être radiés de la liste. À cet effet, il serait utile de recueillir l'avis du bâtonnier concerné lors de l'établissement et de la révision des listes. Certains barreaux ont déjà l'habitude d'évaluer l'expert judiciaire après chaque expertise par le biais d'un formulaire d'évaluation. Ce formulaire est transmis au bâtonnier, qui rassemble tous les formulaires et avertit le chef de corps en cas d'évaluations négatives répétées. Il s'agit de bonnes pratiques, qui devraient être institutionnalisées.

Nous estimons que les listes d'experts devraient être établies par arrondissement judiciaire. Il est plus aisé de connaître et d'évaluer les experts de sa propre région. L'établissement de ces listes pourrait être confié au tribunal d'arrondissement et précédé, le cas échéant, d'un examen par l'assemblée générale des différents tribunaux. De cette manière, chaque magistrat pourrait exprimer son point de vue. Un expert judiciaire inscrit sur la liste d'un arrondissement judiciaire devrait également pouvoir être désigné dans d'autres arrondissements.

Le principe général à appliquer est que seuls des experts figurant sur la liste peuvent être désignés. Ce principe général souffre toutefois deux exceptions:

- si les parties s'accordent pour proposer un expert ne figurant pas sur la liste,
- si aucun des experts mentionnés sur les listes n'est compétent ou en mesure de pratiquer une expertise dans une matière déterminée, par exemple du fait qu'aucun expert spécialisé dans une matière spécifique ne figure sur une des listes ou que les experts compétents ne peuvent accepter l'affaire parce qu'ils ont déjà été consultés par les parties concernées.

Les listes d'experts doivent être publiques.

- Durée de l'expertise – Contrôle du juge:

Dans la pratique, on constate que les expertises traînent parfois très longtemps. Généralement, les experts judiciaires désignés se rendent relativement vite sur place une première fois, mais l'expérience montre que beaucoup d'experts judiciaires éprouvent des difficultés pour déposer leur rapport préliminaire et, ultérieurement, leur rapport définitif, dans un délai raisonnable. L'article 963 du Code judiciaire dispose que le juge fixe

tijdstippen te herzien, hetgeen moet toelaten bepaalde deskundigen van de lijst te schrappen, indien de uitgevoerde opdrachten slecht worden geëvalueerd door de betrokken magistraten of advocaten. Hiertoe zou het nuttig zijn om bij het opstellen en herwerken van de lijsten het advies in te winnen van de betrokken stafhouder. Aan bepaalde balies bestaat thans reeds de gewoonte om na elke expertise via een evaluatieformulier de gerechtsdeskundige te evalueren. Dit evaluatieformulier wordt overgemaakt aan de stafhouder, die alle formulieren groepeerd en bij herhaalde negatieve evaluaties de korpsoverste inlicht. Dergelijke goede praktijken zouden kunnen worden geïnstitutionaliseerd.

Het lijkt aangewezen om de lijsten van deskundigen te laten opstellen per gerechtelijk arrondissement. De nabijheid laat toe deskundigen uit de eigen streek beter te kennen en te evalueren. De opdracht om lijsten van deskundigen aan te leggen zou kunnen worden gegeven aan de arrondissementsrechtbank, eventueel na bespreking op de algemene vergadering van de diverse rechtbanken, zodat iedere magistraat zijn inbreng kan doen. Een gerechtsdeskundige opgenomen op een lijst van een gerechtelijk arrondissement, zou ook in andere arrondissementen moeten kunnen worden aangesteld.

Als algemeen principe dient te gelden dat alleen deskundigen kunnen worden aangesteld die op de lijst zijn opgenomen. Dit algemeen principe moet evenwel twee uitzonderingen kennen:

- indien partijen overeenkomen een deskundige voor te dragen die niet op de lijst staat
- indien geen enkele van de op de lijsten voorkomende deskundigen bevoegd of in staat is om advies te verlenen in een welbepaalde zaak, bijvoorbeeld omwille van het feit dat geen enkele deskundige met expertise in een specifieke materie op een van de lijsten staat of nog indien de bevoegde deskundigen de zaak niet kunnen aanvaarden omdat zij reeds geraadpleegd werden door betrokken partijen.

De lijsten van deskundigen dienen openbaar te zijn.

- Duur van het deskundigenonderzoek – Controle door de rechter:

In de praktijk wordt vastgesteld dat deskundigenonderzoeken soms heel lang aanslepen. Meestal gaan de aangestelde gerechtsdeskundigen relatief snel een eerste maal ter plaatse, maar de praktijk leert dat veel gerechtsdeskundigen moeite hebben om daarna hun voorverslag en later hun definitief verslag binnen een redelijke termijn af te leveren. Artikel 963 Ger.W. bepaalt dat de rechter een termijn bepaalt voor het indie-

un délai pour le dépôt du rapport. Le dépassement de ce délai n'est toutefois pas passible de sanction.

L'article 973 du Code judiciaire dispose que les experts procèdent à leur mission sous le contrôle du juge, mais à l'exception de quelques initiatives locales louables, le juge n'exerce généralement pas de contrôle effectif.

Faute d'initiative de la part de l'expert judiciaire (art. 975 du Code judiciaire), il incombe aux parties et à leurs avocats de prendre l'initiative afin de ramener la cause à l'audience lorsque l'expert ne dépose pas son rapport dans un délai raisonnable (art. 875 du Code judiciaire). Dans la pratique, les parties demandent généralement, par requête, le remplacement de l'expert (art. 977 du Code judiciaire). Les parties et leurs avocats sont très réticents à l'idée de demander le remplacement d'un expert. Une demande de remplacement donne lieu, dans de nombreux cas, au dépôt rapide d'un rapport par l'expert visé. À juste titre ou non, les avocats qui prennent l'initiative de remplacer l'expert craignent que cela n'influence négativement l'appréciation de l'expert. Le remplacement effectif d'un expert, longtemps après sa désignation initiale, n'est pas, non plus, une solution attrayante. Elle n'offre aucune garantie que le nouvel expert travaillera plus vite ou mieux et certaines choses ne peuvent parfois plus être constatées en raison du délai écoulé.

L'Ordre des barreaux flamands préconise dès lors que le juge joue un rôle plus actif dans l'expertise et qu'il en contrôle et surveille d'office le déroulement, sans attendre l'initiative des parties.

Par ailleurs, le rôle du juge ne devrait pas se limiter à la durée de l'expertise. L'article 973, alinéa 2, du Code judiciaire dispose que le juge peut, à tout moment, d'office ou sur demande, assister aux opérations. Il serait très utile que les juges aient davantage recours à cette possibilité et soient effectivement présents lors de la réunion d'installation. Cela leur permettrait non seulement de se prononcer ultérieurement en meilleure connaissance de cause, mais également de jouer un rôle plus actif dans la suite de l'expertise et, le cas échéant, lors d'une tentative de conciliation des parties. À cet égard, on peut également renvoyer à l'article 985 du Code judiciaire qui est principalement appliqué par les juges de paix et auquel le juge recourt pour ordonner une visite des lieux en présence d'un expert judiciaire. Nous savons par expérience que cette procédure débouche souvent sur une résolution rapide du litige, dans l'intérêt de toutes les parties.

nen van het verslag. Op het overschrijden van deze termijn staat evenwel geen enkele sanctie.

Artikel 973 Ger.W. bepaalt dat de deskundigen hun opdracht onder toezicht van de rechter vervullen, maar behalve enkele lovenswaardige plaatselijke initiatieven is er in de regel geen effectief toezicht van de rechter.

Bij gebreke van initiatief van de gerechtsdeskundige (artikel 975 Ger.W.), zijn het de partijen en hun advocaten die het initiatief moeten nemen om de zaak opnieuw aanhangig te maken bij de rechtbank, wanneer de deskundige in gebreke blijft om binnen een redelijke termijn zijn verslag neer te leggen (artikel 875 Ger.W.). In de praktijk gebeurt dit meestal onder de vorm van een vraag tot vervanging van de deskundige (artikel 977 Ger.W.). De partijen en hun raadslieden zijn zeer terughoudend om de vervanging van een deskundige te vragen. Een vraag tot vervanging geeft in vele gevallen aanleiding tot het snel neerleggen van een verslag door de geviseerde deskundige. Al dan niet terecht vrezen de advocaten die het initiatief nemen om de vervanging van de deskundige te vragen dat dit het oordeel van de deskundige negatief zal beïnvloeden. Een effectieve vervanging van een deskundige, geruime tijd na zijn oorspronkelijke aanstelling, is bovendien evenmin een aantrekkelijke oplossing. Er is geen garantie dat de nieuwe deskundige sneller of beter zal werken en door de verstreken tijd kunnen bepaalde zaken soms niet meer worden vastgesteld.

De Orde van Vlaamse Balies pleit dan ook voor een meer actieve rol van de rechter in het deskundigenonderzoek, waarbij de rechter niet louter op initiatief van partijen, maar wel ambtshalve controle en toezicht zou uitoefenen op het verloop van het deskundigenonderzoek.

De rol van de rechter zou overigens niet alleen betrekking dienen te hebben op de duur van het deskundigenonderzoek. Artikel 973, 2° lid, Ger.W. bepaalt dat de rechter te allen tijde ambtshalve of op verzoek de verrichtingen van de deskundige kan bijwonen. Het zou zeer nuttig zijn mochten de rechters meer gebruik maken van deze mogelijkheid en effectief aanwezig zijn op de installatievergadering. Dit zou hen niet alleen toelaten om in een later stadium met een betere kennis van zaken te oordelen, maar tevens om een actievere rol te spelen bij het verder verloop van het deskundigenonderzoek en in voorkomend geval bij een poging tot verzoening van partijen. In dit verband kan ook verwezen worden naar artikel 985 Ger.W., dat voornamelijk door de vrederechters wordt gehanteerd en waarbij de rechter een plaatsbezoek beveelt in aanwezigheid van een gerechtsdeskundige. De ervaring leert dat dergelijke werkwijze dikwijls leidt tot een snelle oplossing van het geschil, in het belang van alle partijen.

Durant l'expertise, les parties doivent pouvoir faire appel au juge à tout moment afin de régler rapidement toute difficulté éventuelle ou tout litige. Or, cette possibilité n'étant pas réglée explicitement par la loi, on perd parfois un temps précieux avant que les parties utilisent leur arme ultime en demandant le remplacement de l'expert judiciaire. Le Code judiciaire n'offre aucune réponse ni solution pour les cas où l'expert ne s'acquitte pas correctement de sa tâche.

- Frais et honoraires de l'expert:

Il y a peu de transparence concernant l'état de frais et les honoraires d'un expert. Il serait souhaitable que l'expert judiciaire informe préalablement les parties du mode de calcul de ceux-ci.

Conformément à l'article 982, alinéa 2, du Code judiciaire, l'expert doit fixer son état en tenant compte notamment de la valeur du litige. L'expérience montre que tel n'est pas toujours le cas et que les frais d'une expertise excèdent quelquefois la valeur du litige. Cette dernière situation ne peut être exclue *a priori*. Il peut être indispensable de payer les frais relativement élevés d'une expertise pour résoudre un litige. Il n'en demeure pas moins que l'expert devrait toujours tenir compte de l'importance et de la valeur du litige pour déterminer les moyens à mettre en œuvre. Cela doit à tout moment faire l'objet d'une communication transparente entre les parties.

Il serait utile que le tribunal ait la possibilité de fixer la provision de l'expert dans le jugement. L'expert disposerait ainsi au moins d'une indication quant à la valeur du litige (qui n'est en effet pas toujours établie). Afin d'éviter les discussions entre parties, il serait également utile que, dans son jugement interlocutoire, le juge détermine quelle partie doit assurer dans quelle mesure le versement de la provision. L'*Orde van Vlaamse Balies* constate que, dans la pratique, l'article 990 du Code judiciaire, qui prévoit qu'une provision doit être consignée et que tout autre mode de versement d'une provision oblige l'expert à restitution, reste lettre morte. Dans la pratique, les experts judiciaires demandent des provisions à leur guise, provisions qui doivent être versées directement à l'expert par la partie la plus diligente. Ces derniers temps, on signale également de plus en plus que certains experts refusent de déposer leur rapport définitif tant que l'état définitif de leurs frais et honoraires n'a pas été payé intégralement. Contraire aux articles 983 et 984 du Code judiciaire, cette pratique devient néanmoins de plus en plus courante. Une application effective de l'article 990 du Code judiciaire

Partijen dienen tijdens het deskundigenonderzoek te allen tijde beroep te kunnen doen op de rechter om elke gerezen moeilijkheid of elk geschil snel te beslechten. Deze mogelijkheid is nu niet expliciet geregeld in de wet, waardoor soms kostbare tijd verloren gaat tot partijen grijpen naar het ultieme wapen: de vraag tot vervanging van de gerechtsdeskundige. Het Gerechtelijk Wetboek biedt geen antwoord of oplossing in de gevallen waarin de deskundige zich niet behoorlijk kwijt van zijn taak.

- Kosten en ereloon van de deskundige:

Er is weinig transparantie over de staat van kosten en ereloon van een deskundige. Het ware aangewezen dat de gerechtsdeskundige vooraf aan partijen de wijze van berekening van zijn kosten en ereloon zou mededelen.

Overeenkomstig artikel 982, 2° lid Ger.W. dient de deskundige bij het opmaken van zijn staat onder meer ook rekening te houden met de waarde van het geschil. De ervaring leert dat dit niet altijd gebeurt en dat de kosten van een expertise soms de waarde van het geschil overtreffen. Dit laatste mag niet *a priori* worden uitgesloten. Het kan noodzakelijk zijn de relatief hoge kosten van een deskundigenonderzoek te maken om een geschil op te lossen. De gerechtsdeskundige zou nochtans steeds de waarde en het belang van het geschil voor ogen moeten houden bij het bepalen van de in te zetten middelen. Hieromtrent moet ten allen tijde transparant worden gecommuniceerd met de partijen.

Het ware nuttig dat de rechtbank over de mogelijkheid zou beschikken om in het vonnis het voorschot van de gerechtsdeskundige te bepalen. Dit zou minstens een aanwijzing zijn voor de gerechtsdeskundige over de waarde van het geschil (die immers niet altijd vaststaat). Om discussies tussen partijen te vermijden ware het ook nuttig dat de rechter in zijn tussenvonnis zou bepalen welke partij in welke mate dient in te staan voor de betaling van het voorschot. De Orde van Vlaamse Balies stelt vast dat artikel 990 Ger.W., dat bepaalt dat een voorschot in consignatie moet worden gegeven en dat de deskundige verplicht is tot teruggave, indien een voorschot op enige andere wijze wordt gestort, in de praktijk dode letter is. In de praktijk vragen de gerechtsdeskundigen naar believen voorschotten, die door de meest gerede partij rechtstreeks aan de deskundige moeten worden betaald. De laatste tijd wordt ook steeds meer de praktijk van bepaalde gerechtsdeskundigen gesignaleerd om te weigeren hun definitief verslag neer te leggen zolang hun definitieve staat van kosten en ereloon niet volledig is betaald. Deze praktijk is in strijd met de artikelen 983 en 984 van het Gerechtelijk

aurait sans doute une influence positive sur la durée de la procédure.

Conclusion

L'*Orde van Vlaamse Balies* ne préconise pas de changement radical des textes de loi existants. De nombreux problèmes pourraient sans doute déjà être résolus en apportant aux lois quelques modifications mineures et en ayant, sur le terrain, la volonté d'appliquer effectivement la loi et d'utiliser au mieux les possibilités qu'elle offre déjà.

D. Exposé de M. Renaud de Briey, bâtonnier, représentant de l'Ordre des barreaux francophones et germanophone

M. Renaud de Briey, représentant de l'Ordre des barreaux francophones et germanophone, souhaite commencer son exposé par quelques observations préalables.

Comme le relèvent différentes propositions de loi sur l'expertise judiciaire, la triple problématique de la lenteur et du coût de l'expertise judiciaire ainsi que de la qualification des experts constituent l'essence même des propositions de réforme proposées par le commissaire royal Van Reepinghen, qui aboutirent aux dispositions actuelles du Code judiciaire. Celui-ci se référait en outre à une réflexion identique de l'avocat général auprès du Parlement de Bourgogne, Monsieur Guyton de Morveau en 1782. Il n'est, dès lors, pas évident que la solution à ces lancinantes questions réside principalement dans l'élaboration de textes toujours plus contraignants pour les experts désignés. En outre, il importe de ne pas perdre de vue que l'expertise est multiple et doit pouvoir s'adapter à l'objet spécifique du litige. Ainsi, le déroulement d'une expertise en matières familiale ou médicale ne peut être nécessairement identique à une expertise comptable ou immobilière alors que les règles du Code judiciaire doivent permettre à toute expertise de respecter le cadre légal général la régissant. Les textes légaux doivent dès lors être à la fois précis et rigoureux, tout en permettant cette souplesse indispensable à cette mesure d'instruction spécifique. Il doit également être rappelé qu'à l'exception de l'expertise pénale, l'expertise judiciaire participe à un débat judiciaire dont les parties ne doivent être dépossédées à peine

Wetboek, maar wordt niettemin steeds meer toegepast. Een effectieve toepassing van art. 990 Ger.W. zou wellicht een gunstige invloed hebben op de duur van de procedure.

Besluit

De Orde van Vlaamse Balies pleit niet voor een ingrijpende wijziging van de bestaande wetteksten. Wellicht kunnen enkele kleine aanpassingen en de wil op het terrein om de wet effectief toe te passen en de mogelijkheden die de wet thans reeds biedt maximaal te benutten reeds veel problemen oplossen.

D. Uiteenzetting van de heer Renaud de Briey, stafhouder, vertegenwoordiger van l'Ordre des barreaux francophones et germanophone

De heer Renaud de Briey, stafhouder, vertegenwoordiger van l'Ordre des barreaux francophones et germanophone, wenst zijn betoog aan te vatten met enkele voorafgaande beschouwingen.

Zoals wordt aangegeven in verschillende wetsvoorstellen betreffende de gerechtelijke expertise is de drievoudige problematiek van de traagheid en de kosten van de gerechtelijke expertise alsmede van de kwalificatie van de deskundigen de essentie zelf van de indertijd door de koninklijk commissaris Van Reepinghen gedane hervormingsvoorstellen, die tot de huidige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek hebben geleid. Van Reepinghen beriep zich voorts op een gelijksoortige reflectie van de advocaat-generaal bij het parlement van Bourgondië, de heer Guyton de Morveau, in 1782. Het ligt derhalve niet voor de hand dat de oplossing voor die nijpende kwesties voornamelijk bestaat in de uitwerking van wetgeving die voor de aangewezen deskundigen almaar dwingender wordt. Bovendien mag men niet uit het oog verliezen dat het deskundigenonderzoek vele facetten heeft en dat het moet kunnen worden aangepast aan het specifiek voorwerp van het geschil. Zo zal een deskundigenonderzoek in familiezaken of in medische zaken niet noodzakelijk op dezelfde wijze verlopen als een deskundigenonderzoek met betrekking tot boekhoudzaken of tot onroerende goederen. De regels van het Gerechtelijk Wetboek moeten het voor elk deskundigenonderzoek mogelijk maken het wettelijk kader waardoor het wordt geregeld in acht te nemen. De wetteksten moeten derhalve uiterst nauwkeurig zijn,

de limiter considérablement les perspectives de règlement amiable.

Quelles que soient les critiques justifiées formulées à l'égard du déroulement de l'expertise judiciaire, à la suite de Messieurs de Leval et Erdman, il ne semble pas indispensable de modifier fondamentalement les textes existants qui offrent des possibilités souvent trop peu utilisées par les magistrats et les parties. A l'inverse de certaines propositions de loi actuellement examinées, l'Ordre croit pouvoir privilégier différentes adaptations ponctuelles afin de compléter les textes existants ou les préciser pour en augmenter leur efficacité. En outre, certaines réflexions que suscite l'expertise judiciaire s'inscrivent peut-être dans un débat plus large auquel il convient de rester attentif. De manière générale, les réflexions et propositions formulées s'inscrivent dans une approche pragmatique de l'expertise judiciaire afin d'essayer systématiquement que celle-ci réponde aux besoins effectifs du justiciable.

- Les alternatives à l'expertise judiciaire:

Le Conseil supérieur de la Justice, Messieurs de Leval et Erdman, ainsi que les auteurs des différentes propositions de loi soulignent tous, à juste titre, que l'on recourt probablement trop facilement à l'expertise judiciaire et que les frais de cette mesure d'instruction sont parfois excessifs par rapport à la valeur du litige. Faut-il pour autant prévoir que la mesure d'expertise devrait être une mesure d'instruction subsidiaire pour les cas où il n'existe pas d'autre moyen de preuve ou si ceux-ci sont épuisés? Cette approche pourrait s'avérer dangereuse si elle était consacrée comme telle dans un texte législatif. En effet, elle générerait inévitablement un débat complémentaire sur la nécessité de la mise en œuvre de cette mesure qui s'en trouverait retardée d'autant. Or, comme relevé pour partie dans les développements de la proposition DOC 51 0432/001, déjà actuellement, il existe une tendance à systématiquement contester le principe même d'une mesure d'instruction avant dire-droit en soutenant qu'il convient d'abord que la juridiction statue sur le fond des droits des parties (page 8 des développements et article 3 de la proposition de loi). De préférence à une telle mesure, il sera proposé

mais moeten tegelijkertijd de voor die specifieke onderzoeksverrichting onontbeerlijke soepelheid mogelijk maken. Tevens moet eraan worden herinnerd dat, met uitzondering van het deskundigenonderzoek in strafzaken, de gerechtelijke expertise deel uitmaakt van de rechtsgang die de partijen niet mag worden ontzegd, zoniet worden de vooruitzichten op een minnelijke schikking aanzienlijk beperkt.

Ongeacht wat ook, in navolging van de heren de Leval en Erdman, de gerechtvaardigde kritieken mogen zijn ten aanzien van het verloop van de gerechtelijke expertise, een wijziging van de bestaande teksten, die mogelijkheden bieden waarvan de magistraten en de partijen vaak te weinig gebruik maken, lijkt niet onontbeerlijk. In tegenstelling tot wat in sommige thans ter bespreking voorliggende wetsvoorstellen wordt aangegeven, is de Orde van mening dat de voorkeur kan worden gegeven aan diverse incidentele aanpassingen teneinde de bestaande teksten aan te passen of ze aan te scherpen en ze aldus doeltreffender te maken. Voorts maken sommige van de reflecties waartoe de gerechtelijke expertise aanleiding geeft wellicht deel uit van een ruimer debat waaraan de nodige aandacht moet worden besteed. In het algemeen passen de geformuleerde bedenkingen en voorstellen in een pragmatische aanpak van de gerechtelijke expertise teneinde er systematisch naar te streven ze aan de echte noden van de rechtzoekende te laten beantwoorden.

- De alternatieven voor de gerechtelijke expertise:

Zowel de Hoge Raad voor de Justitie, als de heren de Leval en Erdman en de indieners van de diverse wetsvoorstellen wijzen er terecht op dat men wellicht al te makkelijk een beroep doet op de gerechtelijke expertise en dat de kosten van die onderzoeksverrichting soms buitensporig zijn ten aanzien van de waarde van het geschil. Moet men daarom bepalen dat het deskundigenonderzoek een aanvullende onderzoeksverrichting zou moeten zijn ingeval er geen ander middel van bewijs bestaat of die bewijzen uitgeput zijn? Die aanpak zou gevaarlijk kunnen zijn mocht hij als dusdanig in een wettekst worden verankerd. Hij zou immers onvermijdelijk een bijkomend debat op gang brengen over de noodzaak die maatregel toe te passen, die dan ook zou worden uitgesteld. Zoals echter al ten dele is gebleken uit de toelichting bij het wetsvoorstel DOC 51 0432/001 is er reeds momenteel een trend waarbij het principe zelf van onderzoeksmaatregelen alvorens recht te spreken, systematisch wordt betwist. Ter zake wordt dan aangevoerd dat het rechtscollège eerst uitspraak moet doen over de grond van de rechten van de partijen (bladzijde 8 van de toelichting en artikel 3 van het

ci-après une modalisation procédurale de l'intervention du magistrat afin que celui-ci dispose des informations adéquates pour arrêter la mesure d'instruction la plus adaptée au litige qui lui est soumis.

Par contre, en allant au-delà du débat propre à l'expertise judiciaire, il peut être intéressant de souligner l'intérêt dans de tels dossiers, d'inviter les parties à réfléchir à la mise en œuvre de modes alternatifs au règlement de leur conflit. L'on songe en particulier à la médiation ou la conciliation assistée. Nombre de litiges qui nécessitent, dans le cadre du débat judiciaire, la désignation d'un expert, paraissent en effet rentrer dans le champ d'application naturel de ces modes alternatifs de règlement des conflits. Il suffit de songer aux expertises en matière familiale ou en matière immobilière pour s'en convaincre aisément. La saisine du juge qui réunit en principe toutes les parties concernées ne peut-elle pas être l'occasion d'inciter celles-ci et leurs conseils à une réflexion de ce type qui est susceptible d'aboutir à la mise en œuvre de solutions plus rapides et plus harmonieuses? Il pourrait dès lors, dans cette approche, être envisagé de prévoir, dans le cadre de l'article 962 du Code judiciaire, qu'avant d'ordonner une mesure d'expertise, le juge, s'il l'estime adéquat, propose aux parties de recourir à un tel mode alternatif de règlement de leur conflit. Comme il le sera précisé ci-après, cette proposition pourrait être également formulée lors de la réunion préliminaire dont l'instauration est suggérée.

Enfin, parmi les moyens mis à la disposition du magistrat, il semble tout à fait adéquat de retenir la modification de l'article 989, alinéa 1er prévue par la proposition 1025/001 permettant le recours à l'expertise simplifiée à tous niveaux de la procédure. Bien que cette pratique soit déjà admise, l'adaptation des textes augmentera la sécurité d'une telle mesure et peut-être son extension.

• Le rôle du juge:

Le commissaire royal Van Reepinghen avait déjà été attentif à l'importance du rôle du juge en matière d'expertise judiciaire. Toutefois, cette approche du rôle du juge s'inscrivait dans le contrôle par celui-ci de l'accomplissement de la mission qu'il confiait à l'expert.

wetsvoorstel). Liever dan een dergelijke maatregel wordt hierna een procedurele diversifiëring van het optreden van de magistraat voorgesteld zodat die over de passende inlichtingen beschikt om te bepalen welke onderzoeksverrichting het meest aangepast is aan het hem voorgelegde geschil.

Voorts, en daarmee wordt het eigenlijke debat over de gerechtelijke expertise overstegen, kan het interessant zijn erop te wijzen dat het belangrijk is, in dergelijke dossiers, de partijen ertoe aan te zetten na te denken over alternatieve wijzen voor de beslechting van hun geschil. Men denke dan meer in het bijzonder aan de bemiddeling of aan de verzoeningssteun. Tal van geschillen die in het kader van een gerechtelijk debat de aanwijzing van een deskundige vereisen, blijken als vanzelfsprekend onder het toepassingsgebied van die alternatieve wijzen van geschillenbeslechting te vallen. Om zich daarvan te overtuigen, denke men aan de deskundigenonderzoeken in familie zaken of met betrekking tot onroerende zaken. Kan de adiëring van de rechter die in principe alle betrokken partijen verenigt niet de gelegenheid zijn om die laatste en hun raadslieden aan te zetten tot een dergelijke reflectie en aldus tot snellere en evenwichtiger oplossingen te komen? Zo die aanpak wordt gevolgd, zou derhalve kunnen worden overwogen in artikel 962 van het Gerechtelijk Wetboek te bepalen dat de rechter, alvorens hij een deskundigenonderzoek beveelt en indien hij zulks passend acht, de partijen voorstelt een beroep te doen op een dergelijke alternatieve wijze van beslechting van hun geschil. Zoals hieronder zal worden gepreciseerd, zou dat voorstel ook kunnen worden gedaan tijdens de voorafgaande vergadering waarvan de invoering wordt voorgesteld.

Ten slotte lijkt het, onder de middelen waarover de magistrat beschikt, geheel passend de door het wetsvoorstel 51 1025/001 voorgestelde wijziging van artikel 989, eerste lid, in aanmerking te nemen. Daardoor kan op alle niveaus van de procedure een beroep worden gedaan op het vereenvoudigd deskundigenonderzoek. Die praktijk is weliswaar al aanvaard, maar de aanpassing van de teksten zal de veiligheid van een dergelijke maatregel verhogen en zal er misschien ook voor zorgen dat er vaker gebruik van wordt gemaakt.

• De rol van de rechter:

Koninklijk commissaris Van Reepinghen had reeds aandacht besteed aan het belang van de rol van de rechter inzake gerechtelijke expertise. Die benadering van de rol van de rechter sloot echter aan bij het toezicht dat hij uitoefende op de uitvoering van de opdracht waarmee hij de deskundige had belast.

Ainsi, dans son rapport, il écrivait:

«Ce qui est réalisable dès aujourd'hui, et l'on y a pourvu, est que le juge contrôle de plus près l'accomplissement de la mission qu'il a confiée à l'expert. Il n'est pas nécessaire, pour autant, de recourir à l'institution d'un juge chargé de suivre la procédure, sujet dont on s'est expliqué déjà.... Ils (les experts) procèdent à leur mission sous son contrôle et, à tous moments, le juge peut assister à leurs opérations....».

Telle est bien la mission confiée au juge aux termes des différentes dispositions actuelles du Code judiciaire. Sous réserve de l'application de l'article 875 du Code judiciaire, le juge n'est saisi en cours d'expertise que des incidents inhérents au déroulement de cette mesure d'instruction et n'intervient à nouveau qu'après dépôt du rapport d'expertise.

Il importe cependant d'être attentif à l'inévitable interférence entre les aspects techniques et juridiques ainsi que la nécessité très souvent de mesures provisoires en cours d'expertise ou même de décisions touchant au fond des droits des parties. Or, l'organisation procédurale actuelle implique des interventions successives des magistrats et des experts, ce qui est quelque peu paradoxal puisque la nécessité de désigner un expert trouve toujours sa raison d'être dans le besoin pour le juge de disposer d'informations de l'homme de l'art afin de solutionner le litige qui lui est soumis. Ces interventions successives de l'homme de l'art et du magistrat sont à l'origine de l'inévitable allongement des délais, trop souvent de l'inadaptation des mesures ordonnées, des difficultés réciproques de compréhension des approches mutuelles et de l'inévitable augmentation des coûts. Ainsi, est-il raisonnable de demander au tribunal d'apprécier la nécessité d'une mesure d'expertise sur base uniquement de thèses contradictoires qui lui sont exposées sans connaissance plus concrète de la réalité du litige et de ses données techniques? Comment peut-il, dans les circonstances actuelles, déterminer la mission de l'expert, le délai raisonnable ou une éventuelle estimation des coûts? Est-il acceptable qu'alors qu'éventuellement la mesure d'expertise a mis en évidence, dès les premiers devoirs, la réalité du préjudice subi et la nécessité de mesures urgentes que la victime n'ait pas la possibilité de ressaisir aisément le magistrat compétent afin d'obtenir, ne fût-ce qu'au provisoire, des montants lui permettant de limiter son dommage dans l'intérêt finalement de toutes les parties? Faut-il nécessairement attendre le dépôt d'un rapport d'expertise en matière familiale pour éventuellement

Zo schreef de koninklijk commissaris in zijn rapport het volgende:

«Ce qui est réalisable dès aujourd'hui, et l'on y a pourvu, est que le juge contrôle de plus près l'accomplissement de la mission qu'il a confiée à l'expert. Il n'est pas nécessaire, pour autant, de recourir à l'institution d'un juge chargé de suivre la procédure, sujet dont on s'est expliqué déjà... Ils (les experts) procèdent à leur mission sous son contrôle et, à tous moments, le juge peut assister à leurs opérations ...».

Dat is wel degelijk de opdracht waarmee de rechter belast is naar luid van de verschillende huidige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek. Onder voorbehoud van de toepassing van artikel 875 van het Gerechtelijk Wetboek worden in de loop van het deskundigenonderzoek alleen de incidenten die inherent zijn aan het verloop van die onderzoeksverrichting ter kennis gebracht van de rechter en komt die laatste pas na de indiening van het deskundigenverslag opnieuw tussen.

Het is echter van belang aandacht te besteden aan de onvermijdelijke wederzijdse inwerking tussen de technische en juridische aspecten, alsmede aan het feit dat het zeer vaak noodzakelijk is in de loop van het deskundigenonderzoek voorlopige maatregelen te nemen of zelfs beslissingen over de grond van de rechten van de partijen. De huidige organisatie van de procedure impliceert echter opeenvolgende tussenkomsten van de magistraten en van de deskundigen. Dat is enigszins paradoxaal aangezien de noodzaak een deskundige aan te wijzen steeds haar oorsprong vindt in het feit dat de rechter over inlichtingen van een deskundige moet beschikken om het hem voorgelegde geschil te kunnen beslechten. Die opeenvolgende tussenkomsten van de deskundige en van de magistratuur leiden tot de onvermijdelijke verlenging van de termijn, al te vaak tot het onaangepast zijn van de bevolen maatregelen, tot wederzijdse moeilijkheden om elkaars werkmethode te begrijpen, en tot een onvermijdelijke kostenstijging. Is het dus redelijk de rechtbank te verzoeken de noodzaak van een deskundigenonderzoek te beoordelen alleen op grond van de tegenstrijdige stellingen die haar worden voorgelegd, zonder dat ze een meer concrete kennis heeft van de realiteit van het geschil en van de technische gegevens ervan? Hoe kan de rechtbank in de huidige omstandigheden de opdracht van de deskundige of de redelijke termijn bepalen, of eventueel de kosten ramen? Het deskundigenonderzoek kan desnoods van bij de eerste verrichtingen aantonen dat de schade reëel is en dat dringende maatregelen moeten worden genomen. Is het dan aanvaardbaar dat het slachtoffer niet de mogelijkheid heeft om de bevoegde magistratuur op eenvoudige wijze opnieuw

adapter les mesures aux besoins bien compris des parties et des enfants? Les exemples de cette nature peuvent être multipliés à l'infini et mettent en évidence la nécessité d'une possibilité d'intervention du magistrat excédant la seule mission de contrôle.

Dans cette optique, il importe de prévoir des modalités procédurales permettant au juge d'avoir ce rôle trop actif, tant lors des débats sur la nécessité de désigner un expert et les modalités susceptibles de régir cette mesure que pendant le déroulement de cette mesure d'instruction. Il convient dès lors d'établir «des passerelles» entre ces différentes phases du débat judiciaire. Toutefois, avant d'examiner ce point, il importe que le législateur soit attentif au fait qu'une telle approche qui est susceptible de rencontrer nombre des difficultés soulevées à l'occasion des différents examens des propositions de loi, implique automatiquement une plus grande disponibilité des magistrats et greffiers alors que, très souvent, les cadres existants ne le leur permettent pas. Il conviendra en conséquence d'être attentif à l'incidence pratique de toute modification ou adaptation en ce sens, à peine que les réformes les plus adéquates restent lettre morte.

Le premier moment de la procédure judiciaire qui nécessite réflexion est celui de la désignation de l'expert. Plusieurs questions se posent inévitablement:

- Est-il utile de désigner un expert judiciaire ou existe-t-il d'autres solutions?
- Faut-il un débat au fond préalable?
- Des montants peuvent-ils déjà être alloués à titre provisionnel ou au provisoire?
- Quelle mission ordonner et quel délai prévoir?
- Quelle provision accorder à l'expert?

Inévitablement, très régulièrement, les parties seront en désaccord sur ces différents points alors même que le tribunal ne dispose pas d'un éclairage objectif sur des questions purement techniques qui sous-tendent ces débats. Dans leur rapport dialogues-justice, Messieurs de Leval et Erdman, sensibilisés à ces difficultés,

te adiëren teneinde, zij het slechts tijdelijk, bedragen te verkrijgen die het de mogelijkheid bieden de schade te beperken, wat tenslotte in het voordeel van alle partijen is? Moet men noodzakelijk wachten op de neerlegging van een deskundigenverslag in familiezaken om eventueel de maatregelen aan te passen aan de noden van de partijen en van de kinderen? Er zijn talloze voorbeelden van die aard en ze wijzen op de noodzaak van een mogelijkheid van tussenkomst voor de magistraat die verder reikt dan alleen zijn opdracht van toezicht.

Het is in dat opzicht van belang te voorzien in nadere procedureregels. Die bieden de rechter de mogelijkheid die actieve rol te vervullen, zowel tijdens de debatten over de noodzaak een deskundige aan te wijzen en over de nadere regels die voor die maatregel zouden kunnen gelden, als tijdens het verloop van die onderzoeksverrichting. Er moet dus worden gezorgd voor «bruggetjes» tussen die verschillende etappen van het gerechtelijk debat. Alvorens dat punt te bespreken, is het zaak dat de wetgever voor ogen houdt dat een dergelijke aanpak, die tegemoet kan komen aan tal van de tijdens de verschillende besprekingen van de wetsvoorstellen voor het voetlicht gebrachte moeilijkheden, automatisch een grotere beschikbaarheid van de magistraten en griffiers vereist, terwijl de bestaande personeelsformaties dat zeer vaak niet mogelijk maken. Derhalve zal aandacht moeten worden besteed aan de praktische weerslag van iedere wijziging of aanpassing in die zin, zoniet dreigen de meest relevante hervormingen zonder gevolg te blijven.

De eerste fase van de gerechtelijke procedure waarover moet worden nagedacht, is die waarop de deskundige wordt aangewezen. Onvermijdelijk rijzen daarbij verschillende vragen:

- Is het nuttig een gerechtelijk deskundige aan te wijzen of zijn er andere oplossingen?
- Moet vooraf een debat over de grond van de zaak worden gehouden?
- Kunnen reeds, provisioneel of voorlopig, bedragen worden toegekend?
- Welke opdrachten moeten worden bevolen en welke termijn moet worden vastgesteld?
- Welke provisie moet aan de deskundige worden toegekend?

De partijen zullen het onvermijdelijk zeer geregeld oneens zijn over die verschillende punten, terwijl de rechtbank niet over een objectieve toelichting beschikt over louter technische kwesties die de basis vormen van die debatten. De heren de Leval en Erdman hebben, zich bewust van die moeilijkheden, in hun rapport

proposent la tenue d'une réunion d'installation présidée par le juge tandis que dans la proposition de loi DOC 51 1432/001, il est suggéré une modification de l'article 975 du Code judiciaire permettant aux parties ou aux experts de solliciter du juge par écrit motivé l'augmentation du délai fixé par le juge pour le dépôt du rapport. Si l'Ordre rejoint très largement ces approches, il croit que cette réunion pourrait se tenir avant la décision ordonnant la mesure d'instruction, celle-ci n'intervenant qu'en connaissance de cause après que le magistrat ait recueilli toutes les informations nécessaires. La décision qui serait prise s'assimilerait davantage à une comparution des parties éventuellement sur les lieux litigieux en présence de l'expert pressenti. Toutefois, pour que cette mesure ait toute son utilité, il est nécessaire de prévoir la possibilité pour le juge de rendre une décision sur les mesures sollicitées immédiatement après cette réunion sur base des débats intervenus à cette occasion sauf décision de faire revenir le dossier en audience en cas de nécessité absolue. Cette décision serait prise en connaissance de cause par le magistrat qui ainsi éclairé, pourrait mieux apprécier la mesure d'instruction adéquate, l'étendue de la mesure d'expertise à ordonner, les délais, les coûts, etc... Il aurait, au besoin, recueilli également de l'expert les données techniques nécessaires à ce stade-ci des débats. Au niveau procédural, il serait possible de s'inspirer de la procédure d'expropriation d'extrême urgence qui permet au juge de paix de prononcer un jugement après débats lors de la vue des lieux. Enfin, le magistrat pourrait également mettre à profit cette réunion préliminaire pour éclairer les parties sur l'existence des mesures alternatives auxquelles il pourrait recourir en lieu et place de la poursuite immédiate du débat judiciaire.

La saisine du magistrat en cours d'expertise rejoint l'approche de Messieurs de Leval et Erdman lorsqu'ils proposent une saisine permanente de celui-ci. Toutefois, dans l'approche proposée, cette saisine pourrait porter sur toute mesure que l'évolution du dossier nécessite pendant la durée de l'expertise et ce dans le respect du contradictoire. Ainsi, le juge, en fonction de l'évolution de la mesure d'instruction, pourrait être amené à se prononcer sur une demande de provision nécessaire à l'exécution des travaux que l'expertise a mis en évidence, à l'allocation d'un montant non sérieusement contestable sur une facture, à une adaptation plus rapide des mesures ordonnées concernant les enfants,

«Justitiedialogen» voorgesteld dat een installatievergadering wordt gehouden die wordt voorgezeten door de rechter. In het wetsvoorstel DOC 51 1432/001 wordt een wijziging van artikel 975 van het Gerechtelijk Wetboek voorgesteld waardoor het voor de partijen of de deskundigen mogelijk zou zijn bij een met redenen omkleed schrijven aan de rechter te vragen de termijn die hij voor de indiening van het verslag heeft vastgesteld te verlengen. De Orde is het weliswaar in ruime mate eens met die aanpak, maar vindt dat die vergadering zou kunnen plaatshebben vóór de beslissing die de onderzoeksverrichting beveelt. Die beslissing kan immers slechts met kennis van zaken worden genomen nadat de magistraat alle nodige inlichtingen heeft ingewonnen. De beslissing die zou worden genomen, zou meer weg hebben van een comparitie van de partijen, eventueel op de plaats waarover het geding loopt en in aanwezigheid van de gepolste deskundige. Opdat die verrichting echter haar volle nut zou hebben, zou de rechter evenwel de mogelijkheid moeten hebben om onmiddellijk na die vergadering een beslissing te nemen over de gevraagde maatregelen, op basis van de bij die gelegenheid gevoerde debatten. Alleen zou hij niet kunnen beslissen het dossier opnieuw naar de terechtzitting te verwijzen in geval van absolute noodzaak. De rechter zou die beslissing met kennis van zaken nemen, waardoor hij beter kan oordelen welke onderzoeksmaatregel vereist is, wat de draagwijdte moet zijn van de te gelasten deskundigenmaatregel, welke termijnen moeten gelden, wat het onderzoek mag kosten enzovoort. Zo nodig zal hij bij de deskundige ook de technische gegevens hebben opgevraagd die in dit stadium van de debatten nodig zijn. Op procedureel vlak kan men zich inspireren op de procedure tot onteigening «bij hoogdringende omstandigheden», waarin de vrederechter na de debatten tijdens de plaatsopneming uitspraak kan doen. Tot slot zou de rechter die voorbereidende bijeenkomst ook kunnen aanwenden om de partijen te wijzen op maatregelen die een alternatief kunnen bieden voor een onverkorte voortzetting van de gerechtelijke behandeling.

De idee om de rechter in de loop van het deskundigenonderzoek te adiëren, strookt met het voorstel van de heren de Leval en Erdman om de rechter permanent voor de zaak bevoegd te maken. Volgens de voorgestelde zienswijze zou die permanente bevoegdheid echter betrekking kunnen hebben op elke maatregel die, gelet op de evolutie van het dossier en onverminderd het tegensprekelijke karakter van de procedure, noodzakelijk is tijdens de duur van het deskundigenonderzoek. Afhankelijk van de evolutie van de onderzoeksmaatregel kan de rechter er aldus toe worden gebracht zich uit te spreken over een verzoek tot de betaling van een voorschot met het oog op de uit-

à un débat sur la prise en charge des frais d'expertise, etc... et ce sans qu'il faille attendre le dépôt du rapport d'expertise. Cette faculté de saisine porterait également, comme c'est déjà le cas actuellement, sur toutes les difficultés propres à l'expertise qui restent sous le contrôle du juge.

Afin d'éviter toute controverse quant à l'étendue de la saisine du juge, une modification de l'article 974, alinéa 2 du Code judiciaire pourrait préciser que les parties peuvent saisir le juge non seulement en cas de difficultés sur l'extension de la mission de l'expert, mais également de toute demande tant au provisoire qu'au fond dont l'utilité ou la nécessité a été mise en évidence en cours d'expertise ou en fonction de celle-ci.

- Les délais:

La problématique des délais et de leur respect par l'expert est sans doute la plus irritante en cette matière. Elle doit cependant être abordée avec prudence.

S'il semble, *a priori*, naturel qu'un délai ordonné par le juge soit respecté, encore faut-il qu'il n'en résulte pas une sacralisation de celui-ci, au détriment de l'efficacité de la mesure d'expertise et de l'exercice par les parties de leurs droits. Ainsi, la recherche des causes d'un sinistre ou de solutions familiales les plus adéquates, nécessite parfois des investigations plus longues que prévues. De même, l'élaboration d'un consensus par les parties et l'expert peut prendre un laps de temps indéterminé peu compatible avec un carcan régissant les délais, qui serait imposé à l'expert pour le dépôt de son rapport. L'essentiel consiste à éviter des retards résultant de la carence de l'expert dans l'accomplissement de sa mission, retards qui ne peuvent souvent que difficilement être dénoncés par les parties elles-mêmes, compte tenu du «pouvoir» de l'expert.

L'organisation d'une réunion préliminaire, comme proposé ci-avant, permettra déjà dans nombre de cas de fixer le délai originnaire de manière plus adéquate.

voering van de werkzaamheden die volgens het deskundigenonderzoek noodzakelijk zijn, dan wel over de toewijzing van een moeilijk betwistbaar bedrag op een factuur, over een snellere aanpassing van maatregelen die worden opgelegd ten behoeve van de kinderen, over de vraag wie de kosten voor het deskundigenonderzoek op zich moet nemen enzovoort. Hij hoeft voor dat alles dus niet te wachten op de inlevering van het deskundigenverslag. Zoals dat vandaag al het geval is, zou die permanente bevoegdheid ook gelden voor alle moeilijkheden die het deskundigenonderzoek specifiek met zich kan brengen en waarop de rechter sowieso toezicht uitoefent.

Om enige controverse over de draagwijdte van de bevoegdheid van de rechter te voorkomen, zou via een wijziging van artikel 974, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, moeten worden gepreciseerd dat de partijen de zaak niet alleen opnieuw ter zitting kunnen brengen in geval van moeilijkheden inzake de uitbreiding van de opdracht van de deskundige, maar ook in geval van een verzoek - in kortgeding of ten gronde - waarvan het nut of de noodzaak tijdens of met het oog op het deskundigenonderzoek is aangetoond.

- De termijnen:

De termijnen en de naleving ervan door de deskundige vormen wellicht de grootste bron van ergernis in deze aangelegenheid. Niettemin is omzichtigheid terzake aangewezen.

A priori lijkt het weliswaar logisch dat een door de rechter opgelegde termijn wordt nageleefd, maar die termijn hoeft daarom nog niet ongenaakbaar te zijn en ten koste te gaan van de doeltreffendheid van de deskundigenmaatregel en de mogelijkheid van de partijen hun rechten uit te oefenen. Het achterhalen van de oorzaken van schade of het zoeken naar oplossingen voor een gezinsconflict nemen soms immers meer tijd in beslag dan oorspronkelijk werd ingeschat. Evenzeer kan het een tijdje duren vooraleer de partijen en de deskundige tot een consensus komen, wat dan weer in tegenspraak kan zijn met de veeleer dwingende termijnen waarbinnen de deskundige zijn verslag moet inleveren. Het is vooral zaak vertragingen te voorkomen die te wijten zouden zijn aan tekortkomingen van de deskundige bij de uitvoering van zijn opdracht en die, gelet op de «macht» van de deskundige, vaak moeilijk kunnen worden aangeklaagd door de partijen zelf.

De organisatie van een voorbereidende bijeenkomst zoals hierboven voorgesteld, zou er al in veel gevallen toe moeten leiden dat van bij aanvang een realistischer termijn wordt opgelegd.

En ce qui concerne la prolongation de celui-ci, le mécanisme prévu par les articles 975 et 976 du Code judiciaire, joint à l'extension des pouvoirs du juge, paraît adéquat. Toutefois, il pourrait utilement être complété par un contrôle systématique et régulier par le juge, lorsque le délai est dépassé, et que les parties n'ont pas fait part au juge (et non à l'expert) à ce moment de leur accord sur une prolongation précise du délai. A cet égard, il peut utilement être fait référence aux propositions DOC 51 0073/001 et DOC 51 0432/001, en ce qu'elles visent la modification soit de l'article 975 du Code judiciaire, soit de l'article 976.

En ce qui concerne un accord des parties sur la prolongation de délai, dans les conditions précisées ci-avant, il ne semble pas utile de prévoir la nécessité d'homologation de l'accord par le juge, comme préconisé par Messieurs de Leval et Erdman. Par contre, en cas de défaillance de l'expert, les sanctions prévues, dont notamment la réduction du droit à honoraires, se justifient parfaitement. Il en est de même tant des propositions concernant le rapport écrit sur l'état d'avancement des travaux par les experts que du rapport par le juge sur l'état des expertises et de leur retard. Tant le Collège national des experts que différentes propositions de loi mettent l'accent sur la nécessité d'un caractère contraignant au délai fixé aux parties et à leurs conseils pour répondre à l'expert. Les experts souhaitent même se voir attribuer un certain pouvoir décisionnel à ce propos, ce qui n'est manifestement pas envisageable à peine de désaisir pour partie le juge de sa mission constitutionnelle. A nouveau, cette question doit être abordée avec prudence, dans la mesure où, d'une part, il convient que les parties restent maître de leurs droits s'il n'y a de contestation entre elles sur ce point, et, d'autre part, qu'il est également essentiel que l'expert dispose de toutes les informations utiles pour fonder son avis technique.

Rejeter, pour un dépassement éventuel des délais, des informations nécessaires au déroulement adéquat de l'expertise, risque de n'avoir en définitive comme effet que de nouveaux retards dans la suite de la procédure, puisque ces éléments seront soumis aux débats devant le juge, qui ne sera pas éclairé par l'avis du technicien. En outre, il existe un risque de multiplication des incidents en cours d'expertise. A titre d'exemple, l'intervenant songe à la communication le dernier jour utile par une partie d'une note importante, empêchant par ce biais l'autre partie d'y répondre dans le délai de rigueur fixé. Il ne semble dès lors pas judicieux de prévoir à cet égard des délais de rigueur, sous réserve de la

Wat de verlenging van die termijn betreft, lijkt een adequate oplossing te worden geboden door het in de artikelen 975 en 976 van het Gerechtelijk Wetboek opgenomen mechanisme, gekoppeld aan een uitbreiding van de bevoegdheden van de rechter. Toch zou dat mechanisme passend kunnen worden aangevuld door te voorzien in een systematische en regelmatige controle door de rechter, wanneer de termijn wordt overschreden en de partijen de rechter (en niet de deskundige) op dat tijdstip niet in kennis hebben gesteld van het feit dat zij met een welomschreven verlenging van de termijn instemmen. In dat verband kan worden verwezen naar de wetsvoorstellen DOC 51 0073/001 en DOC 51 0432/001, waarin wordt voorgesteld artikel 975 en/of 976 van het Gerechtelijk Wetboek te wijzigen.

In verband met de instemming van de partijen met de verlenging van de termijn, waarbij de hierboven voorgestelde voorwaarden zouden gelden, lijkt het overbodig het standpunt van de heren de Leval en Erdman te huldigen door te bepalen dat de rechter die overeenkomst hoe dan ook moet homologeren. Wanneer de deskundige daarentegen tekortschiet, is het volslagen verantwoord dat hij een sanctie opgelegd krijgt - onder andere een inhouding op zijn honorarium. Even logisch zijn de voorstellen met betrekking tot het schriftelijke voortgangsrapport van de deskundigen en het verslag van de rechter over de stand van het deskundigenonderzoek en de ermee verbonden vertragingen. Zowel het Nationaal college van deskundigen als tal van wetsvoorstellen pleiten voor een dwingende termijn waarbinnen de partijen en hun advocaten de deskundige hun antwoord moeten bezorgen. De deskundigen zijn in dat verband zelfs vragende partij voor enige beslissingsmacht, wat echt niet door de beugel kan omdat men dan de rechter een deel van zijn grondwettelijke taak zou ontfangen. Ook hier is omzichtigheid geboden: enerzijds moeten de partijen meester blijven van hun rechten als er terzake onderling geen betwisting bestaat; anderzijds is het ook essentieel dat de deskundige over alle nuttige informatie beschikt ter schraging van zijn technisch advies.

Zo een eventuele overschrijding van de termijnen zou leiden tot het niet in aanmerking nemen van informatie die noodzakelijk is voor het doeltreffende verloop van het deskundigenonderzoek, dreigen er uiteindelijk nieuwe vertragingen te ontstaan in een later stadium van de procedure: die elementen zullen immers aan bod komen tijdens de debatten voor de rechter, die daarover geen nadere inzichten zal hebben verkregen van de deskundige. Bovendien bestaat het gevaar dat zich in de loop van het deskundigenonderzoek almaar meer incidenten zullen voordoen. De spreker geeft het voorbeeld van een partij die op het laatste nippertje nog een omvangrijke nota indient, waardoor de tegenpartij on-

possibilité tant pour l'expert que les parties de saisir le juge de ce type de difficulté en cas d'abus par l'une ou l'autre des parties. Dans cette hypothèse, le juge pourra, aux termes d'une décision motivée, imposer aux parties le respect de délais spécifiques. Aucune modification législative n'est nécessaire pour ce faire, compte tenu des dispositions des articles 973 et 974 du Code judiciaire.

- Les provisions et honoraires:

Le mécanisme de la consignation a été prévu par le commissaire royal Van Reepinghen, comme étant un des instruments majeurs qui permettrait l'accélération de l'expertise. La pratique a montré les limites de ce système qui parfois incite même les experts à déposer leur rapport trop rapidement, pour éviter de devoir financer un procès auquel ils sont naturellement étrangers. Ce système, ainsi que d'ailleurs une barémisation forfaitaire, a en outre déjà entraîné le refus par des experts chevronnés d'encore accepter des missions d'expertise judiciaires, et ce au détriment de la qualité des expertises.

Au niveau du principe, à la suite de l'avis du Collège national des experts, l'on peut s'interroger sur les raisons qui justifient que l'expert soit le seul intervenant dans le débat judiciaire (en dehors de l'aide juridique) à se trouver dans cette situation pour le moins anachronique où il doit financer, en tout ou en partie, le litige opposant des tiers. Le Conseil supérieur de la Justice a été attentif à cette situation et aux difficultés du système actuel, en préconisant une adaptation fondamentale de celui-ci, permettant notamment le versement direct à l'expert de provisions. Il convient cependant de ne pas retomber dans certains travers qui ont indubitablement existé, et existent encore, où les parties sont laissées à l'arbitraire de l'expert, compte tenu de la position prédominante de celui-ci vis-à-vis des parties. L'intervention du juge est dès lors indispensable pour assurer un juste équilibre dans ce domaine.

A cet égard, la proposition de loi DOC 51 1347/001 permet de dégager un tel équilibre, et est susceptible de simplifier considérablement les difficultés rencontrées. Dans le cadre de cette proposition, l'article 990 du Code judiciaire serait libellé comme suit:

mogelijk nog binnen de strikte termijn kan antwoorden. Daarom lijkt het niet raadzaam terzake strikte termijnen te hanteren, met dien verstande dat zowel de deskundige als de partijen naar de rechter kunnen stappen als dergelijke moeilijkheden zich voordoen, als een van de partijen in de fout gaat. In die hypothese kan de rechter, bij een met redenen omklede beslissing, de partijen opleggen specifieke termijnen in acht te nemen. Daartoe is geen enkele wetswijziging vereist. De huidige artikelen 973 en 974 van het Gerechtelijk Wetboek volstaan.

- Voorschotten en honoraria

Het consignatiemechanisme werd door koninklijk commissaris Van Reepinghen uitgedacht als een van de voornaamste middelen om het deskundigenonderzoek sneller te doen verlopen. De praktijk heeft aangetoond dat die regeling ook nadelen heeft, doordat het de deskundigen er soms toe brengt hun verslag te vroeg in te dienen om aldus te voorkomen dat zij een proces moeten financieren waarin zij per definitie geen betrokken partij zijn. Dat mechanisme, evenals overigens een betaling volgens forfaitaire schalen, heeft bovendien al tot gevolg gehad dat ervaren deskundigen weigeren nog gerechtelijk deskundigenonderzoek uit te voeren. Dat is evenmin bevorderlijk voor de kwaliteit van dergelijk onderzoek.

Principieel, en voortgaande op het advies van het Nationaal college van deskundigen, kan men zich afvragen waarom de deskundige in het kader van het gerechtelijk debat (en behalve wat de rechtsbijstand betreft) als enige zelf een geschil tussen derden moet financieren (geheel of gedeeltelijk). De Hoge Raad voor de Justitie heeft dat anachronisme, evenals de tekortkomingen van de thans geldende regeling, onder de aandacht gebracht en gepleit voor een fundamentele hervorming waarbij met name rechtstreeks voorschotten zouden worden gestort aan de deskundigen. Niettemin moeten we beducht blijven voor bepaalde scheeftrekkingen die in het verleden ongetwijfeld hebben bestaan en die ook nu nog bestaan, waarbij de partijen een speelbal zijn van de almachtige deskundige. In die gevallen moet de rechter hoe dan ook ingrijpen om het evenwicht te herstellen.

In dat verband reikt wetsvoorstel DOC 51 1347/001 een oplossing aan die een dergelijk evenwicht uitwerkt en die het huidige vraagstuk er heel wat eenvoudiger op maakt. Concreet wordt voorgesteld artikel 990 van het Gerechtelijk Wetboek als volgt te formuleren:

«Le Juge peut fixer des frais et honoraires provisionnels à la demande de l'expert sur base de l'article 982.

L'expert est tenu, afin de motiver sa demande, de fournir un rapport transitoire mentionnant l'état d'avancement de son travail et une estimation du coût déjà supporté.».

Dans ce cadre, il appartient au juge, à la demande de l'expert, d'allouer à celui-ci des provisions sur honoraires et frais, en tenant compte de l'état d'avancement de l'expertise. Une précision devrait cependant être apportée, à savoir que la fixation de cette provision devrait être faite après que les parties aient eu la possibilité d'être entendues. En effet, il importe que celles-ci, qui sont directement concernées par cette question, puissent apporter au juge leur éclairage sur le déroulement de l'expertise et le quantum de la demande de l'expert.

Une première demande de provision pourrait être formulée par l'expert lors de la réunion préliminaire. La présence du juge permettra à celui-ci d'apprécier immédiatement le fondement de celle-ci, les parties entendues. Rien n'empêcherait, en outre, que le débat sur la provision de l'expertise se déroule parallèlement à une saisine du juge, telle que préconisée ci-avant, pour fixer par exemple des mesures provisoires, permettant de répartir, au besoin, la charge des frais d'expertise qui trop souvent doivent être avancés par la victime.

Ce constat mérite d'ailleurs qu'on s'y arrête quelque peu. Comme le relève Messieurs de Leval et Erdman incidemment, il convient d'ouvrir plus largement le domaine de l'aide juridique à l'expertise judiciaire. Actuellement, même si celle-ci est possible, l'obtention d'une telle mesure est trop rare et difficile, ce qui explique le peu d'usage qui en est fait. En outre, il arrive que l'expert désigné refuse une mission pour laquelle il n'obtiendra pas une juste rémunération. Il serait dès lors utile qu'une réflexion se développe sur ce thème.

De même, il conviendrait que le législateur envisage des mesures susceptibles d'éviter un trop grand déséquilibre entre parties au procès, résultant de leur situation professionnelle et fiscale. En effet, il convient d'être attentif au fait que très souvent, des litiges qui nécessitent une expertise, opposent des particuliers à des professionnels ou à leur assureur. Or, pour ceux-ci, tous les frais de défense, en ce compris les frais d'expertise, constituent des frais professionnels déductibles, ce qui n'est pas le cas du justiciable particulier. Il en résulte une véritable discrimination entre parties, renforcée par le fait que le particulier est souvent la victime qui subit

«De rechter kan op verzoek van de deskundige en overeenkomstig artikel 982 provisionele kosten en honoraria bepalen. De deskundige moet zijn verzoek met redenen omkleden en daartoe een overgangsverslag verstrekken met opgave van de voortgang van zijn werkzaamheden, alsmede van een raming van de reeds gemaakte kosten.»

Het komt terzake de rechter toe om de deskundige, op diens verzoek, voorschotten toe te kennen op zijn honoraria en kosten, rekening houdend met de voortgang van het deskundigenonderzoek. Wel zou moeten worden gepreciseerd dat het bedrag van dat voorschot pas kan worden vastgesteld nadat de partijen konden worden gehoord. Aangezien deze kwestie hen rechtstreeks aangaat, is het immers van belang dat zij de rechter hun visie kunnen geven op het verloop van het deskundigenonderzoek en het door de deskundige gevraagde bedrag.

De deskundige zou om een eerste voorschot kunnen verzoeken tijdens de voorbereidende bijeenkomst. Doordat de rechter daarbij aanwezig is, kan hij de partijen horen en onmiddellijk vaststellen of dat verzoek gegrond is. Bovendien hoeft niets te verhinderen dat het debat over het voorschot voor dat deskundigenonderzoek parallel verloopt met een aanhangigmaking bij de rechter teneinde bijvoorbeeld, zoals hierboven voorgesteld, voorlopige maatregelen vast te stellen die er zo nodig toe strekken de kosten van het deskundigenonderzoek te spreiden, aangezien die al te vaak door het slachtoffer moeten worden voorgeschooten.

Het ware interessant dieper op die vaststelling in te gaan. Zoals de heren de Leval en Erdman reeds hebben aangestipt, zou de rechtsbijstand meer moeten worden opengetrokken tot het deskundigenonderzoek. Momenteel mag dergelijk onderzoek weliswaar worden gevraagd in het raam van de rechtsbijstand, maar in de praktijk verkrijgt men dat nog veel te weinig en te moeilijk, wat meteen verklaart waarom er zo weinig gebruik van wordt gemaakt. Bovendien gebeurt het dat de aangewezen deskundige een opdracht weigert omdat hij er geen billijke vergoeding voor ontvangt. Het ware dan ook raadzaam over die kwestie na te denken.

Tevens zou de wetgever werk moeten maken van maatregelen ter voorkoming van een overdreven onbalans tussen de partijen in het proces, op grond van hun professionele en fiscale situatie. We mogen immers niet uit het oog verliezen dat geschillen die een deskundigenonderzoek vergen, vaak geschillen zijn tussen particulieren en beroepsmensen of hun verzekerder. Laatstgenoemden kunnen, in tegenstelling tot de particulieren, alle kosten van verdediging, inclusief de kosten van een deskundigenonderzoek, inbrengen als aftrekbare beroepskosten. Aldus ontstaat een heuse vorm van discriminatie tussen de partijen, die nog wordt

le dommage. En 1997, le Parlement a été saisi de plusieurs propositions de loi touchant à cette question, et parmi les suggestions formulées, la déductibilité fiscale de ce type de frais pour les particuliers était envisagée. Ne serait-il pas opportun, à la suite de la réflexion sur l'expertise, de reprendre pareil débat? Il en résulterait un allègement non négligeable pour les particuliers du coût de ce type de mesures, dont ils seraient en définitive, par la force des choses, les seuls réels bénéficiaires.

Au niveau du coût de l'expertise, reste posée la question de la modalisation de la fixation des honoraires de l'expert.

Faut-il une barémisation?

Un tarif de référence?

Un plafond par rapport aux enjeux?

Certes, de telles approches peuvent être de nature à éclairer les parties et l'expert, tout en simplifiant les débats en cette matière.

Toutefois, différentes expériences de barèmes ont montré les limites du système, en entraînant le désistement de nombre de bons experts. A l'opposé, l'application du tarif proposé par l'expert laisse à celui-ci une trop grande marge d'appréciation peu compatible avec son intervention dans l'œuvre de justice. A cet égard, il ne paraît pas nécessairement anormal que cet aspect soit pris en considération par l'expert pour la fixation de ses honoraires, en contrepartie de l'apport de travail dont il bénéficie ainsi. Il semble, dès lors, que les critères prévus par l'article 982 du Code judiciaire restent adéquats, même s'il pourrait être utile de prévoir, dans la pratique, que les experts communiquent, lors de la réunion préliminaire, un barème à titre indicatif qui ne lierait pas le juge et les parties. Par contre, pourrait être retenue, la proposition formulée par le Collège national des experts d'inverser le mécanisme prévu par l'article 984 du Code judiciaire, en ce qu'il stipule la nécessité d'un accord formel par les parties sur l'état de l'expert. Ne serait-il pas opportun de prévoir qu'à défaut pour les parties de notifier à l'expert leurs contestations sur son état de frais et honoraires, celui-ci pourrait obtenir délivrance d'un exécutoire aux termes d'une procédure simplifiée du type de celle envisagée en matière de recouvrement de créance, ce qui allègerait la procédure pour l'expert, tout en maintenant le contrôle par le juge?

aangescherpt doordat het slachtoffer van de schade veelal de particulier is. In 1997 werden in het parlement tal van wetsvoorstellen ingediend waarin die kwestie aan bod kwam. Een van de gesuggereerde oplossingen bestond erin dergelijke kosten ook voor particulieren fiscaal aftrekbaar te maken. Vormt deze reflectie over het deskundigenonderzoek geen gelegenheid om dat debat opnieuw aan te zwengelen? Zulks zou ervoor zorgen dat de particulieren heel wat minder moeten betalen voor dergelijk onderzoek, waardoor zij er uiteindelijk en noodzakelijkerwijs de enige echte begunstigen van zouden zijn.

Wat de kostprijs van het deskundigenonderzoek betreft, blijft het de vraag welke voorwaarden zullen gelden voor de vaststelling van de honoraria van de deskundigen. Honorariaschalen? Een referentietarief? Een aan de inzet gekoppeld maximum?

Dergelijke criteria kunnen de partijen en de deskundige als leidraad dienen, alsook de discussies daaromtrent eenvoudiger maken.

Verschillende proeven met salarisschalen, waarbij tal van goede deskundigen hebben afgehaakt, hebben evenwel de grenzen van de regeling aangetoond. Aan de andere kant beschikt de deskundige doordat hij zelf zijn tarief mag voorstellen echter over een te grote beoordelingsmarge die weinig verenigbaar is met zijn optreden op gerechtelijk vlak. In dat opzicht is het niet noodzakelijk abnormaal dat de deskundige dit aspect, als tegenwaarde voor de arbeidsbijdrage, in overweging neemt bij het bepalen van zijn honorarium. De in artikel 982 van het Gerechtelijk Wetboek opgenomen criteria blijven derhalve adequaat, zelfs al mocht het nuttig blijken te stipuleren dat de deskundigen in de praktijk op de voorbereidende bijeenkomst indicatief een salarisschaal meedelen die voor de rechter noch voor de partijen bindend zou zijn. Wat daarentegen wel in aanmerking kan komen, is het voorstel van het Nationaal College van Deskundigen om de in artikel 984 van het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven regeling om te keren; dat artikel bepaalt immers dat de partijen formeel akkoord moeten gaan over de kosten van de deskundige. Zou het niet opportuun zijn te bepalen dat als de partijen hun bezwaren in verband met de ereloon- en onkostenstaat niet aan de deskundige meedelen, deze dan een bevel tot tenuitvoerlegging kan verkrijgen, na een vereenvoudigde procedure van het type dat wordt overwogen bij een terugvordering van een schuldvordering? Voor de deskundige zou zulks een verlichting van de procedure betekenen, zonder dat de rechter daarbij de controle erop verliest.

Enfin, l'intervenant souhaite attirer l'attention sur le risque que représente la proposition de surséance automatique de la demande de taxation, lorsque, dans le cadre du débat au fond, l'une ou l'autre partie invoque la nullité, l'inopposabilité, l'inutilité ou le rejet total ou partiel des débats du rapport d'expertise (proposition DOC 51 0432/001, article 7). En effet, une telle disposition mettrait à disposition de plaideurs de mauvaise foi un moyen de sanctionner indirectement un expert qui a déposé un rapport qui leur déplaît, en invoquant «artificiellement» ce type de contestation. Actuellement, les cours et tribunaux ont la possibilité de surseoir à statuer sur la demande de taxation dans de telles hypothèses, en fonction de leur appréciation du sérieux de la contestation développée. Cette mesure paraît constituer une approche plus adéquate de la question qu'une disposition qui s'appliquerait automatiquement.

- Sur le choix des experts:

Rien n'est pire pour les parties qu'un rapport d'expertise établi par un expert incompetent, que ce soit au niveau technique ou procédural. L'éventuelle nécessité d'interventions successives d'experts constitue une des sources de lenteur, de frais et d'incertitude qui conduisent à de véritables dénis de justice. Il est dès lors primordial de veiller à la désignation d'experts de qualité, formés à la pratique de l'expertise judiciaire. Or, à l'exception en règle des médecins légistes, il n'existe ni formation, ni critère de désignation des experts judiciaires avec les aléas en résultant lorsque, même, on évite le népotisme.

A bon droit, Messieurs de Leval et Erdman soulignent les difficultés que cette question suscite, mais ce n'est pas parce qu'un sujet de cette importance est difficile, et qu'il n'a toujours pas été solutionné près de quarante ans après le rapport du commissaire royal Van Reepinghen, qu'il ne faut pas s'y attacher.

Une première réflexion dépasse sans doute le cadre du débat actuel sur l'expertise, et touche directement à la formation des experts. Il serait vraisemblablement indispensable de prévoir dans les différentes branches une spécialisation en expertise judiciaire avec un programme adapté tant d'un point de vue juridique que psychologique et technique. Cette formation pourrait certainement inclure également la technique de la négociation, afin de faciliter la recherche de la concilia-

Tot slot wenst de spreker de aandacht te vestigen op het risico dat het voorstel tot automatische opschorting van het verzoek tot begroting inhoudt, als bij de behandeling van de grond van de zaak een van de partijen de nietigheid, de niettegenwerpelijheid of de overbodigheid aanvoert, dan wel de volledige of gedeeltelijke verwerping van de behandeling van het deskundigenverslag (DOC 51 0432/001, artikel 7). Een dergelijke bepaling zou een oneerlijke pleiter immers een middel aan de hand doen om een deskundige die een verslag heeft ingediend dat hem niet aanstaat, indirect te straffen, door dat soort betwisting «kunstmatig» boven te halen. De hoven en rechtbanken hebben thans de mogelijkheid om, op grond van hun beoordeling van de ernst van de aangevoerde betwisting, de beslissing in verband met het verzoek tot begroting in dergelijke gevallen uit te stellen. Die maatregel lijkt een geschiktere benadering van het knelpunt te zijn dan een bepaling die automatisch toepassing vindt.

- De keuze van de deskundigen

Niets is voor de partijen slechter dan een deskundigenverslag dat is opgesteld door een onbekwame deskundige, ongeacht of dit zich voordoet op technisch dan wel op procedureel vlak. De eventuele noodzaak om verscheidene deskundigen in te schakelen, is een van de bronnen van vertraging, van onkosten en van onzekerheid, die tot een ware verlooening van het gerecht leiden. Daarom is het van primordiaal belang erop toe te zien dat kwaliteitsdeskundigen worden aangewezen, die een opleiding in de praktijk van de gerechtelijke expertise hebben genoten. Met uitzondering van de gerechtsartsen bestaat er echter geen opleiding, noch enig criterium om de gerechtelijke deskundigen aan te wijzen, met alle wisselvallige gevolgen van dien, zelfs als men nepotisme opzij schuift.

Terecht onderstrepen de heren de Leval en Erdman de moeilijkheden die bij dat vraagstuk rijzen, maar het is niet omdat een dergelijk belangrijk thema moeilijk is en er veertig jaar na het rapport-Van Reepinghen nog altijd geen oplossing is gevonden, dat men er zich moet bij neerleggen.

Een eerste bedenking overstijgt ongetwijfeld het kader van dit debat over het deskundigenonderzoek en heeft rechtstreeks te maken met de opleiding van de deskundigen. Het is hoogstwaarschijnlijk onontbeerlijk op de verschillende subgebieden te voorzien in een specialisatie in gerechtelijk expertise met een aangepast programma op zowel juridisch als psychologisch en technisch vlak. Die opleiding zou zeker ook een deel onderhandelings technieken kunnen omvatten, om het

tion. Toutefois, en l'état, il apparaît difficile d'exiger ce type de formation dans l'immédiat pour les experts judiciaires.

Cette problématique est examinée longuement dans la proposition DOC 51 780/001. Les mesures préconisées paraissent cependant fort lourdes et contraignantes, ce qui rejoint les réserves formulées par Messieurs de Leval et Erdman. Inversement, la proposition DOC 51 1535/001 attribue à nouveau au Roi la compétence pour fixer les modalités de composition et d'adaptation des listes d'experts, ce qui constituait la philosophie de l'article 991 du Code judiciaire prévue par le commissaire royal Van Reepinghen, qui n'a jamais été mise en œuvre, sous réserve du projet d'arrêté royal relatif aux listes d'experts en matière judiciaire envisagé en 1999. Il semble dès lors aléatoire de revenir à cette démarche, à moins qu'un consensus n'existe sur les dispositions qui y seraient intégrées.

Actuellement, il semble que la seule possibilité pouvant être rapidement élaborée, consiste dans l'élaboration de listes qui seraient établies au niveau des cours d'appel, afin de garantir une uniformisation des critères et une objectivation des désignations. L'établissement de cette liste devrait se faire au sein d'une commission à laquelle le Barreau participerait, ce qui n'est pas actuellement prévu. Or, les informations que les praticiens peuvent donner, dans ce cadre, sont essentielles, car ils sont les seuls à être directement et constamment en prise avec les experts désignés, et dès lors pouvoir en apprécier les compétences concrètes. Il serait également indispensable que cette commission reçoive l'avis du Parquet sur les candidatures, et il pourrait également être prévu un avis des organismes professionnels reconnus. Une mise à jour régulière devrait être prévue dans le cadre de laquelle il serait tenu compte, notamment, des informations découlant du contrôle du déroulement des expertises par les magistrats et des rapports des experts sur l'avancement de leurs travaux.

Tant la sélection que la mise à jour des listes devraient se baser sur des critères objectifs, tenant compte de l'expérience pratique de l'expert, de sa formation à expertise judiciaire, de la poursuite continuée de celle-ci dans les différents domaines le concernant, et pour les nouveaux experts le suivi d'un stage pratique. L'agrément des experts sur ladite liste devrait être faite en fonction de leur spécialisation cernée avec le maximum de précision.

zoeken naar verzoening te vergemakkelijken. Zoals de zaken er nu voorstaan blijkt het evenwel moeilijk dit soort opleiding in de onmiddellijke toekomst voor de gerechtelijke deskundigen te eisen.

Aan dit vraagstuk wordt in wetsvoorstel DOC 51 0780/001 veel aandacht besteed. De bepleite maatregelen blijken echter heel zwaar en van dwingende aard, wat doet besluiten tot de door de heren de Leval en Erdman geformuleerde reserve. Wetsvoorstel DOC 51 1535/001 daarentegen verleent de Koning opnieuw de bevoegdheid om de nadere regels voor de samenstelling en de aanpassing van de lijsten van deskundigen vast te stellen; dat was het achterliggende gedachtegoed bij artikel 991 van het Gerechtelijk Wetboek dat door koninklijk commissaris Van Reepinghen is ontworpen, maar dat, met uitzondering van het in 1999 opgestelde ontwerp van koninklijk besluit betreffende de lijsten van deskundigen in gerechtelijk zaken, nooit ten uitvoer is gebracht. Het is dus een gok om daar opnieuw naar te streven, tenzij er een consensus over de erin opgenomen principes zou zijn.

Momenteel blijkt de enige snel uit te werken mogelijkheid om uniforme criteria en objectieve aanstellingen te waarborgen, de opstelling van lijsten op het niveau van de hoven van beroep. Dat zou moet worden verricht door een commissie waarin de balie zitting heeft, wat thans niet het geval is. De inlichtingen die de mensen uit de praktijk in dat verband kunnen geven, zijn essentieel; zij staan als enigen immers direct en constant met de aangewezen deskundigen in contact en kunnen hun concrete bevoegdheden derhalve beoordelen. Die commissie zou over de kandidaatstellingen ook het advies van het parket moeten krijgen, en men zou ook kunnen voorzien in een advies van de erkende beroepsorganisaties. Voorts is regelmatige bijwerking nodig, waarbij met name rekening moet worden gehouden met de informatie die voortvloeit uit de controle van het verloop van de expertises door de magistraten en de voortgangsverslagen van de deskundigen.

Zowel de selectie als de bijwerking van de lijsten moeten zijn gebaseerd op objectieve criteria: de praktische ervaring van de deskundige, zijn opleiding tot gerechtelijk deskundige, zijn bijscholing op de verschillende hem betreffende gebieden en, voor de nieuwe deskundigen, het volgen van een stage. De erkenning van de deskundigen op die lijst zou moeten worden verricht volgens hun specialisatie, waarvan de opgave zo precies mogelijk moet zijn.

Comme le prévoit la proposition de loi DOC 511535/001, sauf accord des parties, les cours et tribunaux ne pourraient désigner un expert non repris sur cette liste que par une décision motivée pour rencontrer les cas rares où un litige concerne un domaine pour lequel aucun expert n'est repris sur la liste ou nécessite la désignation d'un expert étranger. Il devrait également être prévu qu'en cas de refus d'une candidature ou de radiation d'un expert inscrit sur la liste, un recours serait ouvert à l'expert qui devrait, alors, être entendu par la commission qui statuerait par une décision dûment motivée.

- Sur les préliminaires et avis préalables:

Tant Messieurs de Leval et Erdman que le Collège national des experts soulèvent la question de l'avis préalable d'un expert avant dépôt des conclusions, ce qui constitue actuellement une question controversée.

Se pose également la problématique de la «libération» des lieux, c'est-à-dire du constat d'achèvement des constatations de l'expert. La suggestion du dépôt formel des préliminaires reprenant l'ensemble des constatations de l'expert, apparaît comme une mesure particulièrement adéquate. Un tel dépôt permet en effet d'officialiser procéduralement cette étape de l'expertise et éventuellement de générer un débat sur les mesures urgentes à prendre dans le cadre de la saisine permanente du juge, proposée ci-avant. En outre, si une partie estime que certaines constatations doivent encore être faites contrairement à l'avis de l'expert, ce débat se développera immédiatement et non après que l'expert aura terminé sa mission. Cet objectif peut être aisément atteint par une modification ponctuelle de l'article 978 du Code judiciaire.

L'intérêt de l'avis préliminaire de l'expert est également certain. Actuellement, celui-ci ne s'exprime souvent que dans le cadre de la conciliation qui est en principe confidentielle ce qui génère nombre de situations ambiguës. En outre, le dépôt des conclusions définitives de l'expert sans avis préalable suscite régulièrement des débats devant le tribunal fondés sur une réelle ou apparente surprise à l'égard des conclusions de l'expert. Ce type de contestation fondée essentiellement sur des problèmes techniques met nécessairement le juge en difficulté et nourrit et allonge les débats judiciaires après le dépôt du rapport. Si l'expert a communiqué

Zoals in wetsvoorstel DOC 51 1535/001 is voorzien, zouden de hoven en rechtbanken, behoudens het akkoord van de partijen, een niet op die lijst voorkomende deskundige alleen bij een gemotiveerde beslissing kunnen aanwijzen; zo kan men tegemoet komen aan die zeldzame gevallen met een geschil over een vakgebied waarvoor geen enkele deskundige op de lijst staat of waarvoor de aanwijzing van een buitenlandse deskundige is vereist. Men zou ook moeten bepalen dat als een kandidatuur wordt geweigerd of een deskundige van de lijst wordt geschrapd, deze beroep mag aantekenen, waarbij hij zou worden gehoord door de commissie, die daarna op grond van een behoorlijk met redenen omklede beslissing een uitspraak zou doen.

- De voorbereidende werkzaamheden en de voorafgaande adviezen

Zowel de heren de Leval en Erdman als het Nationaal College van Deskundigen stellen de vraag naar een voorafgaand advies dat de deskundige vóór de indiening van zijn conclusies zou geven, iets waarover thans betwisting bestaat.

Voorts is er het vraagstuk van de «vrijmaking» van de plaats, dit wil zeggen van de constatering dat de vaststellingen van de deskundige zijn beëindigd. De suggestie dat over de voorbereidende werkzaamheden formeel een verslag wordt ingediend dat alle vaststellingen bevat, komt over als een bijzonder geschikte maatregel. Met een dergelijke indiening kan men die fase van de expertise immers procedureel officieel maken en, in het kader van de hiervoor vermelde permanente aanhangigmaking bij de rechter, eventueel een debat over de spoedeisende maatregelen op gang brengen. Als een partij tegen het advies van de deskundige in bovendien van oordeel is dat nog bepaalde vaststellingen nodig zijn, zal dat debat onmiddellijk op gang komen en niet nadat de deskundige zijn taak heeft beëindigd. Dat doel is makkelijk te bereiken door een specifieke wijziging van artikel 978 van het Gerechtelijk Wetboek.

Het voorafgaand advies van de deskundige heeft zeker zijn belang. Thans geeft de deskundige zijn oordeel vaak maar in het kader van de verzoening, die in principe vertrouwelijk is, wat een aantal dubbelzinnige situaties doet ontstaan. Als vóór de definitieve conclusies van de deskundige geen voorafgaand advies is gegeven, ontstaan voor de rechtbank daarenboven geregeld debatten die het gevolg zijn van een reële of schijnbare verrassing ten opzichte van de conclusies van de deskundige. Dat soort betwisting, dat in essentie over technische aspecten gaat, brengt de rechter in een lastig parket en zorgt voor discussiestof en dus ver-

officiellement un premier avis aux parties avant le dépôt de ses conclusions, celles-ci peuvent alors faire valoir, dès ce moment, leurs observations auxquelles l'expert répondra dans ses conclusions finales. Le tribunal sera à ce moment-là beaucoup mieux éclairé pour apprécier les éventuelles nouvelles contestations qui seraient développées par l'une ou l'autre des parties devant lui. Toutefois, il importe qu'il soit précisé dans la loi que cet avis ne lie pas l'expert et ne peut dès lors être une cause de récusation ou de remplacement de celui-ci. A défaut, un tel avis pourrait constituer une arme dangereuse entre les mains de la partie qui ne serait pas satisfaite de l'approche de l'expert comme cela intervient déjà actuellement et elle serait encline à soutenir que l'expert s'étant déjà prononcé, il n'a plus l'indépendance voulue pour poursuivre sa mission.

Enfin, dans cette même approche de l'efficacité de l'expertise, il serait également utile d'affirmer le caractère confidentiel de la phase de conciliation ce qui fait actuellement l'objet de multiples controverses. Or, ce caractère confidentiel est essentiel pour permettre un véritable échange indispensable à la recherche d'une conciliation.

Sur base des propositions ainsi formulées, le rythme de l'expertise se déroulerait schématiquement en cinq phases:

- la réunion préliminaire;
- les constats de l'expert repris dans les préliminaires qui feraient l'objet d'un dépôt spécifique;
- un avis préliminaire de l'expert;
- la conciliation menée par l'expert;
- es conclusions et dès lors le dépôt du rapport.

Pendant tout le déroulement de cette procédure, une saisine permanente du juge serait possible pouvant statuer au fond ou au provisoire.

Conclusion

La présente note ne se veut nullement exhaustive. Elle ne pourrait d'ailleurs l'être. Elle tend simplement à formuler différentes réflexions et propositions à partir de la pratique au quotidien de l'expertise judiciaire et de son implication dans le vécu des justiciables.

Il est essentiel que toute adaptation législative tende à augmenter l'efficacité concrète de l'intervention du

lenging van de gerechtelijke debatten na de indiening van het verslag. Als de deskundige vóór de indiening van zijn conclusies de partijen officieel een eerste verslag bezorgt, kunnen die reeds hun opmerkingen geven, waarop de deskundige dan in zijn eindconclusies zal antwoorden. De rechtbank zal op dat moment met veel meer inzicht kunnen oordelen over eventuele nieuwe betwistingen die deze of gene partij zou aanvoeren. Het is echter belangrijk in de wet aan te geven dat het advies de deskundige niet bindt en dat het bijgevolg geen grond voor wraking of vervanging kan zijn. Anders zou een dergelijk advies een gevaarlijk wapen kunnen vormen in de handen van de partij die niet tevreden is over de aanpak van de deskundige — wat zich thans al voordoet; die partij zou dan geneigd zijn te beweren dat de deskundige, die zich al heeft uitgesproken, niet over de gewenste onafhankelijkheid beschikt om zijn taak voort te zetten.

In het kader van diezelfde benadering van de doeltreffendheid van de deskundige zou het ten slotte ook nuttig zijn de nadruk te leggen op het vertrouwelijk karakter van de verzoeningsfase, waarover momenteel heel wat controverse woedt. Precies dat vertrouwelijk karakter is essentieel om te kunnen komen tot een echte uitwisseling, wat onontbeerlijk is bij het zoeken van een verzoeningsregeling.

Op grond van de aldus geformuleerde voorstellen zou de expertise schematisch in vijf fasen verlopen:

- de voorafgaande vergadering;
- de vaststellingen van de deskundige tijdens de voorbereidende werkzaamheden, waarover een specifiek verslag zou worden ingediend;
- een voorafgaand advies van de deskundige;
- de verzoening onder leiding van de deskundige;
- de conclusies en derhalve de indiening van het verslag.

Tijdens het hele verloop van die procedure zou permanente aanhangigmaking van de rechter mogelijk zijn, die ten gronde of voorlopig een uitspraak kan doen.

Conclusie

Deze nota heeft niet de betrachting exhaustief te zijn. Dat zou ook niet kunnen. Ze strekt er eenvoudigweg toe allerlei bedenkingen en opmerkingen te formuleren op grond van de dagelijkse praktijk van de gerechtelijke expertise en van de implicaties ervan in de beleving van de rechtzoekenden.

Het is essentieel dat elke aanpassing van de wet erop gericht is de concrete doeltreffendheid in het optreden

pouvoir judiciaire afin que celui-ci puisse répondre, notamment dans les plus brefs délais, aux besoins des justiciables même dans des domaines où l'éclairage d'un homme de l'art est indispensable.

Il n'est pas proposé actuellement les modifications au Code judiciaire que sous-tendent les propositions formulées dans la mesure où leur rédaction dépend des orientations qui seront retenues par le Parlement.

E. Exposé de Mme Anne Demoulin, juge au tribunal de première instance de Liège

Mme Anne Demoulin, juge au tribunal de première instance de Liège, souhaite détailler l'organisation des expertises au sein de la chambre spécialisée en matière de droit de la construction au tribunal de première instance de Liège.

A titre préliminaire, il convient de préciser qu'à Liège, les affaires en matière de droit immobilier sont traitées au sein d'une chambre spécialisée, où les affaires sont introduites directement, deux fois par semaine. Lors de ces deux audiences d'introduction, les avocats plaident les affaires en débats succincts, notamment les demandes d'expertise ou de descente sur les lieux⁽¹⁾.

Depuis un an et demi, un travail est effectué au sein du tribunal afin d'améliorer le déroulement des expertises. C'est au sein de la chambre de droit de la construction que ce travail a lieu, car il s'agit d'une chambre où les expertises sont très nombreuses, compte tenu du caractère technique des débats. L'idée est toutefois d'étendre à terme cette expérience à l'ensemble des chambres du tribunal.

N'sont plus acceptés sur la liste que des experts qui disposent de connaissances de base en matière de procédure d'expertise. La liste des experts du tribunal a été réactualisée en invitant tous ceux qui y figuraient à faire savoir s'ils voulaient y être maintenus et à envoyer le cas échéant, un *curriculum vitae* actualisé. Par ailleurs, tous les experts de la liste remise à jour ont été invités à faire part de leurs préoccupations et de leurs idées

¹ Les descentes sur les lieux, le plus souvent avec expert, sont privilégiées pour les affaires ne présentant pas de difficulté technique particulière ou dont l'enjeu est limité ou encore lorsqu'une appréciation personnelle du magistrat est nécessaire.

van de gerechtelijke overheid te vergroten, zodat die, zo spoedig mogelijk, een antwoord kan bieden op de behoeften van de rechtzoekenden, zelfs op gebieden waarop verduidelijking door een «des-kundige» onontbeerlijk is.

De wijzigingen aan het Gerechtelijk Wetboek die bij de geformuleerde voorstellen worden voorondersteld, worden hier niet aangegeven, omdat de opstelling ervan afhankelijk is van de richting waarvoor het parlement zal kiezen.

E. Uiteenzetting van mevrouw Anne Demoulin, rechter bij de rechtbank van eerste aanleg te Luik

Mevrouw Anne Demoulin, rechter bij de rechtbank van eerste aanleg te Luik wenst nader toe te lichten hoe de deskundigenonderzoeken in de in het bouwrecht gespecialiseerde kamer van de rechtbank van eerste aanleg te Luik verlopen.

Vooraf zij gepreciseerd dat in Luik de dossiers inzake vastgoedrecht worden behandeld in een gespecialiseerde kamer waar de dossiers, tweemaal per week, rechtstreeks worden ingediend. Tijdens die twee inleidende terechtzittingen houden de advocaten hun pleidooien waarbij beknopte debatten worden gehouden en waarbij het inzonderheid om deskundigenonderzoek of plaatsopnemingen gaat ⁽¹⁾.

Sinds anderhalf jaar maakt de rechtbank er werk van om de deskundigenonderzoeken deugdelijker te laten verlopen. Dat gebeurt dan vooral in de kamer die zich met het bouwrecht bezighoudt, want het betreft een kamer waar de deskundigenonderzoeken, gelet op het technische karakter van de debatten, zeer talrijk zijn. Het ligt evenwel in de bedoeling deze ervaring tot alle kamers van de rechtbank uit te breiden.

Op de lijst worden nog alleen deskundigen aanvaard die over een basiskennis inzake de expertiseprocedure beschikken. De lijst met de deskundigen van de rechtbank werd bijgewerkt door allen die op die lijst voorkwamen, te verzoeken mee te delen of zij op die lijst wensten te blijven staan en om, zo ze dat wensten, een bijgewerkt *curriculum vitae* op te sturen. Voorts werd alle deskundigen van de bijgewerkte lijst gevraagd om

¹ De plaatsopnemingen die meestal in het bijzijn van een deskundige plaatsvinden, krijgen de voorkeur voor de zaken die geen bijzondere technische moeilijkheid vertonen of waarvan het in het geding zijnde belang beperkt blijft, of nog wanneer een persoonlijke beoordeling van de magistraat noodzakelijk is.

concernant la pratique de l'expertise. Sur base de leurs suggestions, des idées des magistrats et de celles des avocats, une réunion a été organisée, où ces questions ont été débattues.

Une nouvelle mission d'expertise type a été mise au point en concertation avec des avocats spécialistes du droit de la construction et soumise à la discussion lors de cette réunion. Elle prévoit:

- l'obligation pour l'expert, lors de la première réunion, d'établir un calendrier des opérations d'expertise et d'en informer le tribunal;
- le dépôt au greffe des constatations matérielles;
- le dépôt au greffe d'un rapport préliminaire contenant une première orientation prudente des causes des problèmes posés;
- l'obligation pour l'expert d'obtenir l'accord des avocats ou l'autorisation du tribunal sur une éventuelle prorogation du délai d'expertise et ce, avant l'échéance.

Le délai prévu pour l'exécution de la mission est en général de six mois. Dans les litiges impliquant plus de deux parties, ce délai s'avère presque toujours insuffisant.

La surveillance du suivi des expertises a été réorganisée: chaque juge de la construction veille désormais au suivi avec l'aide de son greffier⁽²⁾. Lorsque le greffe notifie une mission à un expert, il en avertit le greffier d'audience qui peut prendre note de la date théorique de fin d'expertise et la consigner dans l'agenda des expertises. Le dossier est ensuite classé dans une pièce réservée à cet effet afin de faciliter les surveillances systématiques.

² Antérieurement, le système de surveillance était centralisé. Le greffe envoyait deux fois par an à chaque expert un courrier de rappel concernant l'ensemble de ses expertises en retard. Le système a perdu de son efficacité car le traitement des réponses des experts n'était pas assuré régulièrement.

bekend te maken wat hun aandachtspunten en hun problemen met betrekking tot de praktijk van het deskundigenonderzoek zijn. Aan de hand van hun suggesties, van de ideeën van de magistraten en van de advocaten, werd een vergadering belegd, waarop over die kwesties werd gedebatteerd.

In overleg met de in het bouwrecht gespecialiseerde advocaten werd een nieuwe taakomschrijving inzake het deskundigenonderzoek uitgewerkt, die tijdens voormelde vergadering werd voorgelegd. Die taakomschrijving voorziet in:

- de verplichting, voor de deskundige, om tijdens de eerste vergadering een tijdschema van de expertiseverrichtingen op te stellen en aan de rechtbank mede te delen;
- de neerlegging ter griffie van de materiële vaststellingen;
- de neerlegging ter griffie van een voorafgaand verslag met daarin een voorzichtige inschatting van de oorzaken van de gestelde problemen;
- de verplichting voor de expert om, vóór het verstrijken van de termijn waarbinnen het deskundigenonderzoek afgerond moet zijn, het akkoord van de advocaat of de toestemming van de rechtbank te verkrijgen omtrent een eventuele verlenging van die termijn.

De termijn die voor de tenuitvoerlegging van de expertisetaak wordt uitgetrokken, bedraagt doorgaans zes maanden. In geschillendossiers met meer dan twee partijen, blijkt die termijn nagenoeg altijd ontoereikend.

De wijze waarop het toezicht op de opvolging van de deskundigenonderzoek verloopt, kreeg een nieuwe invulling: iedere rechter inzake bouwzaken zorgt voortaan, samen met zijn griffier, voor die opvolging⁽²⁾. Wanneer de griffie een deskundige ervan in kennis stelt dat hij met een opdracht wordt belast, brengt zij de zittingsgriffier daarvan op de hoogte. Die kan dan nota kan nemen van de datum waarop het onderzoek theoretisch afgerond zal zijn en die datum in de agenda van de deskundigenonderzoeken opnemen. Vervolgens wordt het dossier in een daartoe voorbehouden stuk gerangschikt teneinde het systematische toezicht te vergemakkelijken.

² Vroeger verliep het toezicht op een gecentraliseerde wijze. Tweemaal per jaar stuurde de griffier iedere deskundige een brief waarin die eraan werd herinnerd welke van zijn deskundigenonderzoeken vertraging hadden opgelopen. Dat systeem bleek niet langer efficiënt omdat de behandeling van de antwoorden van de deskundigen niet correct verliep.

Si un dossier est en souffrance, le juge adresse un courrier à l'expert, avec copie aux conseils, pour s'enquérir des raisons du retard et, le cas échéant, convoque l'affaire à l'audience afin de tenter de résoudre les problèmes.

Le système est assez efficace et fonctionne de mieux en mieux car l'information circule bien et les avocats n'hésitent plus à s'adresser au juge lorsqu'ils éprouvent une difficulté et les experts sont plus enclins à demander eux même la fixation de l'affaire lorsque la difficulté provient des parties.

Une commission permanente «expertise construction» a été mise sur pied afin d'entretenir le dialogue magistrat – avocat – expert. Compte tenu du nombre élevé de participants, cette commission a été scindée en deux: le premier groupe a élaboré un questionnaire destiné aux avocats afin d'enregistrer leurs réactions au sujet de l'efficacité de la nouvelle mission type et s'occupera à l'avenir du suivi de cette mission, en vérifiant si elle atteint les objectifs fixés (c'est à dire la réduction des délais), alors que le second groupe a rédigé un vade-mecum de l'expertise qui a été communiqué par mail aux experts de l'arrondissement.

Les juges n'exigent en général pas la consignation des provisions au greffe du tribunal. S'ils le faisaient de façon systématique, cela exigerait un renforcement des effectifs du greffe car actuellement le tribunal ne dispose pas du personnel nécessaire pour assurer un suivi correct des paiements.

2. QUESTIONS ET INTERVENTIONS DES MEMBRES

M. Philippe Monfils (MR) reste perplexe par ce qui vient d'être dit. Il trouve en effet curieux que la plupart des orateurs ne souhaitent apporter que peu de modifications au Code judiciaire en la matière, alors que de nombreuses propositions de loi, qui se fondent tout de même sur des demandes ou des constatations concrètes de personnes concernées, envisagent une réforme de plus grande envergure. Selon les experts auditionnés, les propositions qui ont été déposées n'ont que peu de chance de résoudre les problèmes actuels.

Subsistent des difficultés autour de la formation des experts. Tout le monde semble s'accorder sur la nécessité d'une formation en procédure d'expertise. Il souhaiterait toutefois connaître la position de chacun vis-à-

Zo een dossier vertraging heeft opgelopen, zendt de rechter een brief naar de deskundige – en een kopie daarvan naar de raadsman – om te vragen naar de redenen van de vertraging en brengt hij eventueel de zaak ter terechtzitting, teneinde te pogen de problemen weg te werken.

Het systeem is vrij efficiënt en werkt almaar beter want de informatiedoorstroming verloopt prima en de advocaten aarzelen niet langer zich tot de rechter te wenden wanneer zij een moeilijkheid ondervinden. Voorts zijn de deskundigen meer geneigd om een vaststelling van een terechtzitting voor de zaak te vragen wanneer de moeilijkheid bij de partijen ligt.

Er werd een vaste commissie «deskundigenonderzoek bouw» opgericht teneinde de dialoog tussen magistraat, advocaat en deskundige open te houden. Gelet op het grote aantal deelnemers, werd die commissie in twee gesplitst: de eerste groep werkte een vragenlijst uit die aan de advocaten wordt gericht teneinde hun reacties omtrent de efficiëntie van de nieuwe taakinvulling te registreren. Die eerste groep zal zich in de toekomst met de opvolging van de taakinvulling bezighouden, door na te gaan of de gestelde doelen (met name de inkorting van de termijnen) werden gehaald. De tweede groep heeft een soort handleiding voor het deskundigenonderzoek opgesteld dat naar de deskundigen van het arrondissement werd doorgemaild.

In het algemeen eisen de rechters niet dat de provisionele bedragen op de griffie van de rechtbank in consignatie worden gegeven. Mochten zij dat systematisch wel doen, dan zou dat een grotere bestaafing vereisen want momenteel beschikt de rechtbank niet over het noodzakelijke personeel om een behoorlijke opvolging van de betalingen te waarborgen.

2. VRAGEN EN UITEENZETTINGEN VAN DE LEDEN

De heer Philippe Monfils (MR) staat perplex van wat zonet is gezegd. Hij vindt het immers opmerkelijk dat de meeste sprekers slechts kleine wijzigingen in het Gerechtelijk Wetboek willen aanbrengen, terwijl tal van wetsvoorstellen – die toch steunen op concrete vragen of vaststellingen van betrokkenen -, een grootschaligere hervorming in uitzicht stellen. Volgens de gehoorde deskundigen is er met de ingediende wetsvoorstellen slechts een geringe kans dat de huidige problemen worden opgelost.

Dan blijven er de moeilijkheden omtrent de opleiding van de deskundigen. Iedereen lijkt akkoord te gaan over de noodzaak dat er een opleiding inzake expertiseprocedure moet komen. De spreker had graag van een-

vis de la formation et du statut d'expert qui devraient être instaurés. Quels critères devraient être retenus? Faut-il par exemple s'orienter vers la création d'instituts?

M. Tony Van Parys (CD&V) est d'avis que ces auditions ont été particulièrement utiles. La notion la plus importante qui en ressort est le mot «transparence». Ainsi, l'établissement d'une liste de personnes compétentes constitue la base fondamentale des objectifs à atteindre.

Il rappelle qu'il avait en 1998, en tant que ministre de la Justice, pris une décision similaire en élaborant un arrêté d'exécution sur l'article 991 du Code judiciaire. Malheureusement, le Conseil d'État s'y opposa, estimant qu'il sortait du cadre des compétences du pouvoir exécutif et nécessitait dès lors l'intervention du législateur. Pour ce faire, il était fondamental que les différentes fédérations soient entendues.

Il constate qu'une évaluation permanente des experts représente une nécessité. Par ailleurs, le concept de «juge actif» démontre clairement que si tout le monde prenait ses responsabilités, il y aurait déjà bien moins de difficultés. Il est important que le juge forme une équipe avec l'expert, afin de garantir un travail efficace et ce également dans le cadre de la médiation. À ce sujet, il est important que le rôle du juge soit «intégré». En effet, il faut veiller à ce que son intervention au niveau de la médiation ne nuise pas à ses compétences sur le fond. L'intervenant souhaiterait entendre l'avis des personnes auditionnées à ce sujet.

Enfin, en ce qui concerne le paiement des experts, plus particulièrement en matière pénale, quels sont les délais d'attente qui existent en la matière?

M. Éric Massin (PS) estime que la nécessité de disposer d'experts de qualité doit ressortir du pouvoir d'appréciation du magistrat. Toutefois, en vue d'assurer une certaine uniformité, une détermination des experts de qualité pourrait également se faire par le biais de la certification et de l'accréditation, ce qui permettrait au magistrat d'avoir une certaine garantie par rapport aux différents experts auxquels il aurait la possibilité de recourir. Il conviendrait bien sûr de veiller à ce que cette liste mise à la disposition du magistrat offre un choix suffisant. Il arrive en effet que des difficultés se posent. Ainsi les tribunaux du travail de la région de Charleroi ont eu à un certain moment d'énormes diffi-

clés à surmonter pour déterminer comment procéder à la formation et au statut d'expert. Ieder vernomen hoe hij staat ten opzichte van de opleiding en het statuut van deskundige die zouden moeten worden ingesteld. Welke criteria zouden terzake moeten worden aangehouden? Moet men bijvoorbeeld instituten gaan oprichten?

De heer Tony Van Parys (CD&V) is van mening dat deze hoorzittingen uitermate nuttig zijn geweest. Het belangrijkste begrip dat eruit naar voren komt is het woord «transparantie». Zo vormt het opstellen van een lijst met terzake bevoegde personen de grondvereiste om de gestelde doelen te halen.

De spreker herinnert eraan dat hijzelf in 1998, als minister van Justitie, een soortgelijke beslissing had genomen door een uitvoeringsbesluit voor artikel 991 van het Gerechtelijk Wetboek uit te werken. Jammer genoeg stuitte dat op verzet van de Raad van State die meende dat een en ander buiten de bevoegdheidssfeer van de uitvoerende macht lag en dan ook het optreden van de wetgever vereiste. Daartoe was het fundamenteel dat de verschillende federaties zouden worden gehoord.

De spreker stelt vast dat een permanente evaluatie van de deskundigen een noodzaak is. Voorts toont het concept «actief rechter» duidelijk aan dat, zo eenieder zijn verantwoordelijkheden zou opnemen, er reeds heel wat minder moeilijkheden zouden rijzen. Het is essentieel dat de rechter met de deskundige een team vormt, teneinde – ook in het raam van de bemiddelingsprocedures – efficiënt werk te kunnen verrichten. In dat verband is het belangrijk dat de rol van de rechter «geïntegreerd» wordt. Men moet er immers op toezien dat zijn optreden inzake de bemiddeling zijn grondbevoegdheden niet schaadt. De spreker had graag vernomen hoe de terzake gehoorde personen daarover denken.

Wat ten slotte de betaling van de deskundigen – inzonderheid in strafzaken – betreft, welke wachttijden gelden daarbij?

De heer Éric Massin (PS) is van mening dat de noodzaak om over kwalitatief hoogstaande deskundigen te beschikken, onder de beoordelingsbevoegdheid van de magistratuur moet ressorteren. Terwille van een bepaalde eenvormigheid kon de aanwijzing van degelijke experts ook gebeuren via erkenning en accreditering, wat de magistratuur in staat zou stellen een bepaalde waarborg te krijgen in verband met de diverse deskundigen op wie hij eventueel een beroep kan doen. Het is natuurlijk zaak ervoor te zorgen dat die lijst die ter beschikking van de magistratuur wordt gesteld een voldoende ruime keuze biedt. Soms rijzen in dat verband immers moeilijkheden. Zo hadden de arbeidsrechtbanken uit de

cultés pour trouver des médecins psychiatres dans le cadre d'expertises, parce que la plupart des médecins de cette région refusaient les missions proposées.

Il constate dans la pratique une absence d'uniformisation des pratiques des cours et tribunaux par rapport à l'expertise. Il est ainsi parfois très difficile d'expliquer à deux personnes presque voisines, mais de deux arrondissements judiciaires différents, que la pratique d'expertise ne se déroule pas de la même manière. Si plusieurs des personnes auditionnées proposent pour ce faire de n'apporter que quelques modifications au Code judiciaire, l'intervenant pense au contraire qu'une modification plus importante, comme l'envisagent différentes propositions de loi, serait plus adéquate, en assurant notamment le rôle du «juge actif», pouvant intervenir plus concrètement vis-à-vis de l'expertise et de contraindre soit les parties, soit l'expert. En effet, si une uniformisation des pratiques est souhaitable, elle ne peut garantir à elle seule l'existence d'une bonne pratique, qui nécessite une plus grande intervention du juge.

Il rappelle enfin qu'en ce qui concerne le problème des honoraires et provisions des experts, il est signalé d'une proposition de loi visant à supprimer la consignation au greffe. Il ne faut en effet pas que l'expert ait à préfinancer l'expertise. Il faut que le magistrat puisse donner les frais et honoraires provisionnels à l'expert sur base du travail effectué. L'on reste ainsi dans le cadre d'un juge actif, ce qui permet d'avoir une maîtrise du déroulement de l'expertise, ainsi que du coût de celle-ci.

M. Bart Laeremans (Vlaams Belang) souhaite avoir plus d'informations quant à la possibilité pour les tribunaux de disposer de listes d'experts qualifiés. Quels critères devraient par exemple être retenus pour pouvoir être inscrit sur une telle liste?

3. RÉPONSES

M. Carl van der Avoirt, représentant de la Fédération belge des associations d'experts, souligne en ce qui concerne le retard de paiement des experts en matière pénale, qu'il a connaissance du cas d'un de ses collègues qui attend toujours le paiement d'expertises effectuées en 2001-2002. Suite à cette situation inac-

streek van Charleroi op een bepaald ogenblik enorme moeilijkheden om artsen-psychiaters voor deskundigenonderzoeken te vinden, omdat de meeste artsen uit die regio de voorgestelde opdrachten weigerden.

De spreker constateert een gebrek aan eenvormigheid op het stuk van de praktijk die in hoven en rechtbanken op het vlak van het deskundigenonderzoek gangbaar is. Zo is het soms zeer moeilijk om aan twee personen die bijna burens van elkaar zijn, maar onder twee verschillende rechterlijke arrondissementen ressorteren, uit te leggen dat de deskundigenpraktijk niet op dezelfde wijze verloopt. Verscheidene van de gehoorde personen stellen voor om daartoe slechts enkele wijzigingen in het Gerechtelijk Wetboek aan te brengen; de spreker is daarentegen van mening dat een ingrijpendere wijziging – zoals die waarin diverse wetsvoorstellen voorzien – accurater zou zijn door met name de rol van «actieve rechter» te waarborgen die dwingend tegenover de partijen dan wel de expert kan optreden. Eenvormigheid van de praktijken is weliswaar wenselijk, maar die kan op zich niet garanderen dat het terzake tot een deugdelijke praxis komt, want die vereist een ruimere interventiebevoegdheid van de rechter.

Wat het probleem van de honoraria en van de provisionele kosten van de deskundigen betreft, wijst de spreker wijst er ten slotte op dat hij de initiatiefnemer is van een wetvoorstel dat ertoe strekt de cosignatie ter griffie op te heffen. Het mag immers niet zo zijn dat de deskundige het deskundigenonderzoek vooraf moet financieren. De magistratuur moet de deskundige provisionele kosten en honoraria kunnen uitbetalen op grond van het gepresteerde werk. Daarbij blijft men binnen de krijtlijnen van een actief rechter, wat het mogelijk maakt controle uit te oefenen over het verloop van het deskundigenonderzoek, alsmede over de kosten ervan.

De heer Bart Laeremans (Vlaams Belang) kreeg graag meer informatie in verband met de mogelijkheid, voor de rechtbanken, om over lijsten met gekwalificeerde deskundigen te beschikken. Welke criteria moeten bijvoorbeeld aangehouden worden om op een soortgelijke lijst te kunnen worden ingeschreven?

3. ANTWOORDEN

De heer Carl Van der Avoirt, vertegenwoordiger van de Federatie van de Expertenverenigingen van België, onderstreept met betrekking tot de laattijdige betaling van de deskundigen in strafzaken, dat hij weet heeft van het geval met één van zijn collega's die nog steeds wacht op betaling voor in 2001-2002 verrichte experti-

ceptable, il a introduit une demande afin qu'il soit rayé de la liste d'experts. Il n'est dès lors pas étonnant que dans certains arrondissements judiciaires, les magistrats aient parfois des difficultés à trouver des experts.

Dans le cadre de la mise en place d'une procédure de sélection, il est important de retenir des conditions uniformes, applicables à tous les cas. Une harmonisation des procédures de sélection s'impose. La FEBEX souhaite déterminer des critères auxquelles les différentes associations devront correspondre, afin que leurs membres puissent être repris sur les listes de la fédération. Ces listes seront ensuite mises à disposition de la magistrature et des avocats, par le biais notamment d'internet et permettront une recherche par domaine de spécialisation, les experts étant subdivisés entre eux en fonction de leurs compétences. Si à l'heure actuelle différents tribunaux établissent leur propre liste, l'objectif serait donc de disposer à l'avenir d'une liste nationale, accessible à tous les tribunaux. Cette liste ne serait par ailleurs pas statique. L'idéal serait en effet de procéder à des réévaluations régulières des membres qui y figurent et ainsi d'en extraire les experts considérés comme incompetents. Cette évaluation régulière pourrait par exemple se faire par le biais des magistrats et avocats, en regroupant les différentes plaintes émises vis-à-vis d'un expert.

M. Michel Binard, représentant de l'association belge des experts, souligne qu'à l'heure actuelle une formation des experts est prévue en ce qui concerne les procédures. Par contre, au niveau technique, il appartient à chaque expert de se tenir au courant des évolutions de ses domaines de compétences, en suivant notamment des formations continues. Il convient toutefois de noter qu'il existe à la KULeuven, ainsi qu'à la RUGent, une formation destinée aux experts. Du côté francophone, des initiatives similaires ont été également prises, mais n'ont jusqu'à présent pas abouties.

Il est d'avis que le concept de «juge actif» est une excellente initiative. Il est en effet important que le juge s'intéresse de plus près à l'expertise, tant au niveau de la fixation des délais qu'au niveau de la fixation des honoraires ou de l'intervention en cas d'incidents. Ainsi, depuis qu'un *vademecum* destiné aux experts en construction a été mis en fonction à Liège, les expertises semblent s'être améliorées et se dérouler dans des délais tout à fait raisonnables.

En ce qui concerne la publication des listes d'experts, les associations d'experts ont des listes qui sont distri-

ses. Gelet op die onaanvaardbare toestand heeft die collega een verzoek tot schrapping van de lijst van deskundigen aangevraagd. Het wekt dus geenszins verbazing dat de magistraten in bepaalde gerechtelijke arrondissementen soms moeizaam deskundigen vinden.

In het kader van de uitwerking van een selectieprocedure is het van belang eenvormige voorwaarden te hanteren die op alle gevallen van toepassing zijn. Het is noodzakelijk de selectieprocedures te harmoniseren. De FEBEX wenst criteria te bepalen waaraan de diverse verenigingen zullen moeten voldoen, opdat hun leden in de lijsten van de federatie kunnen worden opgenomen. Vervolgens zullen die lijsten ter beschikking worden gesteld van de magistratuur en de advocaten, met name via het internet; zodoende wordt het mogelijk een opzoeking te verrichten volgens specialisatiedomein, waarbij de deskundigen worden ingedeeld naar gelang van hun vakbekwaamheden. Hoewel sommige rechtbanken momenteel hun eigen lijst opstellen, zou het dus de bedoeling zijn in de toekomst over een nationale, voor alle rechtbanken toegankelijke lijst te beschikken. Die lijst zou overigens niet vastliggen. *Idealiter* zouden de erin vermelde leden immers geregeld worden geëvalueerd om aldus de als onbekwaam beschouwde deskundigen te schrappen. Die geregelde evaluatie zou bijvoorbeeld kunnen plaatsvinden via de magistraten en advocaten, waarbij dan de verschillende klachten over een bepaalde deskundige worden gegroepeerd.

De heer Michel Binard, vertegenwoordiger van de Associatie van Belgische Experten, onderstreept dat de deskundigen thans worden opgeleid in verband met de procedures; op technisch vlak echter komt het elke deskundige toe de ontwikkelingen binnen zijn vakgebieden bij te blijven, inzonderheid door bijscholing te volgen. Toch zij erop gewezen dat zowel aan de KULeuven als aan de UGent een opleiding ten behoeve van deskundigen bestaat. Aan Franstalige zijde zijn soortgelijke initiatieven genomen die tot dusver evenwel nog niet concreet vorm hebben gekregen.

De spreker is van mening dat het begrip «actieve rechter» een uitmuntend initiatief is. Het is immers van belang dat de rechter nadere interesse voor deskundigenonderzoeken betoont, zowel inzake de termijn- en de honorariumbepaling, als inzake het optreden bij incidenten. Zo lijken de deskundigenonderzoeken in Luik aan kwaliteit te hebben gewonnen en binnen volkomen redelijke termijnen te geschieden sinds aldaar voor bouwexperts een *vademecum* in werking is.

In verband met de bekendmaking van de lijsten van deskundigen zij erop gewezen dat de verenigingen van

buées dans les tribunaux. L'objectif de la FEBEX est, comme le soulignait M. van der Avoirt, de publier une liste complète sur internet des experts reconnus.

Enfin, la certification des experts est nécessaire, mais représente plutôt un objectif à moyen terme. En effet, il n'existe pour l'instant qu'un seul organisme de certification, ce qui implique des difficultés de mise en place de ce système à l'avenir. Par ailleurs, un autre problème réside dans la nécessité de disposer également d'experts étrangers pouvant intervenir dans le cadre de dossiers internationaux.

M. Philippe Dejaegere, représentant de l'Orde van Vlaamse balies, rappelle que la justice est avant tout une affaire d'hommes et de femmes. Tout le monde ne travaillant pas de manière aussi efficace, l'intervention du législateur pourrait dès lors s'avérer nécessaire.

L'important est avant tout que les parties engagées dans une procédure d'expertise puissent à tout moment faire appel au juge, qui doit pouvoir intervenir aussi bien de manière informelle, que formelle. Il rejoint sur ce point l'Ordre des barreaux francophones et germanophone, qui est d'avis que la saisine du juge doit être permanente.

En rassemblant l'ensemble des bonnes pratiques recensées dans un grand texte de loi, l'on risque d'aboutir à des procédures trop rigides qui pourraient nuire aux personnes souhaitant effectivement faire évoluer l'affaire dans un bon sens. Il ne faut par exemple pas perdre de vue que certaines tâches ne sont parfois plus effectuées en raison de la rigidité de la procédure à suivre. Il est dès lors nécessaire de laisser une certaine souplesse dans le cadre de l'application de ces bonnes pratiques.

M. Renaud de Briey, représentant de l'Ordre des barreaux francophones et germanophone, souligne que des modifications peu importantes dans le texte de loi n'impliquent pas nécessairement des incidences négligeables. Il rappelle qu'un texte légal reste unique et qu'il doit donc pouvoir viser tout type d'expertise. Il doit donc être suffisamment souple. Les modifications qui ont été ici proposées, bien qu'elles ne soient pas nécessairement importantes, ne sont pas sans incidences, qu'il s'agisse de la technique des passerelles permanentes devant le juge, du dépôt des préliminaires qui fige les constatations, de l'avis préalable de l'expert ou encore de l'intervention plus souple au niveau des fixations des honoraires.

deskundigen beschikken over bij de rechtbanken verdeelde lijsten. Zoals de heer van der Avoirt onderstreepte, beoogt de FEBEX op het internet een volledige lijst bekend te maken van alle erkende deskundigen.

De certificatie van deskundigen is weliswaar nodig, maar vormt veeleer een doelstelling op middellange termijn. Momenteel bestaat maar één certificatie-instansie, wat voor de toekomst moeilijkheden doet rijzen voor de instelling van die regeling. Een ander knelpunt is dat ook buitenlandse deskundigen moeten kunnen worden ingeschakeld, om in het kader van internationale dossiers op te treden.

De heer Philippe De Jaegere, vertegenwoordiger van de Orde van Vlaamse Balies, herinnert eraan dat wie voor Justitie aan de slag is, ook maar mensen zijn. Aangezien niet iedereen even doeltreffend werkt, zou het nodig kunnen blijken dat de wetgever optreedt.

In de eerste plaats is het van belang dat de bij een expertiseprocedure betrokken partijen te allen tijde een beroep kunnen doen op de rechter, die zowel informeel als formeel moet kunnen optreden. Op dat punt is hij het eens met de Orde van Franstalige en Duitstalige balies, die van oordeel is dat de rechter permanent moet kunnen worden aangezocht.

Door in een omvangrijke wettekst alle deugdelijke praktijken op te nemen, dreigt men uiteindelijk te moeten werken met te strikte procedures, die mogelijk schade berokkenen aan mensen die de zaak daadwerkelijk in de goede richting willen doen evolueren. Er mag bijvoorbeeld niet uit het oog worden verloren dat bepaalde opdrachten soms niet langer worden verricht wegens de stroefheid van de te volgen procedure. Het is bij de toepassing van die deugdelijke praktijken dan ook nodig ruimte te laten voor enige soepelheid.

De heer Renaud de Briey, vertegenwoordiger van de Orde van Franstalige en Duitstalige balies, onderstreept dat kleinschalige aanpassingen aan de wettekst niet noodzakelijkerwijs een verwaarloosbare weerslag hebben. Hij herinnert eraan dat een wettekst de enige in zijn soort blijft, en dat hij dus betrekking moet kunnen hebben op alle vormen van expertise. Hij moet dan ook voldoende flexibel zijn. Hoewel de hier voorgestelde wijzigingen niet noodzakelijkerwijs omvangrijk zijn, zijn ze wel degelijk niet zonder gevolgen. Een en ander doet zich gevoelen inzake de techniek waarbij permanent op de rechter kan worden teruggevallen, inzake de indiening van de voorafgaande stukken tot vastlegging van de vaststellingen, inzake het voorafgaand advies van de deskundige of inzake een soepeler werkwijze wat de honorariumbepaling betreft.

Il précise que lorsqu'il a fait référence dans son exposé à la possibilité pour le juge de recommander la médiation, il ne parlait pas d'une médiation faite par le magistrat lui-même. L'important est ici de se rendre compte que le magistrat est parfois particulièrement bien placé pour inciter les parties et les avocats à songer à un autre mode de règlement des conflits.

Au niveau de la désignation des experts, il est bien entendu important qu'aussi bien les experts que les associations puissent disposer d'un statut officiel. Toutefois, il n'en reste pas moins que le choix des experts et des listes doit rester l'apanage des magistrats. Il n'est pas raisonnable de leur imposer une liste en particulier.

Quant à l'uniformisation des pratiques, comme le soulignait M. Philippe Dejaegere, il ne faut pas oublier qu'il s'agit avant tout d'une justice d'hommes et de femmes. On ne peut donc pas uniformiser la jurisprudence de manière absolue. On ne peut poser trop de carcans.

Mme Anne Demoulin, juge au tribunal de première instance de Liège, rappelle que lorsque l'expert ne respecte pas les délais qui ont été fixés, l'affaire revient devant le juge. Toutefois, si l'expert n'a pas répondu au problème des parties, le juge lui, est obligé de le faire. Comme le souligne la Cour de cassation, même si un moyen n'a pas été soumis à l'expert et qu'il est soumis un moyen technique pour la première fois devant le juge, celui-ci est obligé d'y répondre. S'il est dès lors souhaitable de fixer des délais contraignants pour le dépôt des notes, il n'existe toutefois aucune sanction, étant donné que le juge est quand-même obligé d'y répondre.

En ce qui concerne l'uniformisation des bonnes pratiques, il est essentiel de définir le rôle du magistrat en cours d'expertise. On pourrait également inscrire dans la loi l'obligation pour le juge de contrôler les délais.

Sur le problème de la fixation des provisions, elle pense qu'il n'est pas opportun de déléguer systématiquement au juge l'obligation de fixer le montant de la provision. S'il n'y a pas de problème à ce niveau là, le juge n'a pas à intervenir.

Hij preciseert dat wanneer hij in zijn betoog verwees naar de mogelijkheid voor de rechter om bemiddeling aan te bevelen, hij het niet had over bemiddeling door de magistraat zelf. Het is van belang er zich hier rekenschap van te geven dat de magistraat soms bij uitstek de geschikte persoon is om de partijen en de advocaten ertoe aan te zetten een andere vorm van geschillenbeslechting te overwegen.

Bij de aanwijzing van de deskundigen is het vanzelfsprekend belangrijk dat zowel de deskundigen als de verenigingen over een officieel statuut kunnen beschikken. Desalniettemin moet de keuzevrijheid om voor bepaalde deskundigen en lijsten te opteren onverkort bij de magistraten blijven liggen. Het is onredelijk hun één welbepaalde lijst op te leggen.

Zoals de heer De Jaegere heeft onderstreept, mag in verband met de uniformisering van de werkwijzen niet worden vergeten dat wie voor Justitie aan de slag is, ook maar mensen zijn. De rechtspraak kan dus niet voor de volle honderd procent eenvormig worden gemaakt. Er mogen niet al te veel keurslijven worden opgelegd.

Mevrouw Anne Demoulin, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Luik, herinnert eraan dat de zaak opnieuw voor de rechter komt wanneer de deskundige de gestelde termijnen niet in acht neemt. Indien de deskundige geen uitsluitsel verschaft omtrent het knelpunt waarmee de partijen te kampen hebben, is de rechter in tegenstelling tot die deskundige daar wel toe verplicht. Ook het Hof van Cassatie onderstreept dat, al is een middel niet aan de deskundige voorgelegd en al wordt een technisch middel pas in eerste instantie aan de rechter voorgelegd, die rechter niettemin gedwongen is er een oordeel over te vellen. Hoewel het derhalve wenselijk is dwingende termijnen vast te stellen voor de indiening van de nota's, staat op niet-naleving geen enkele straf, aangezien de rechter toch verplicht is terzake te oordelen.

Bij de uniformisering van de deugdelijke praktijken is het van cruciaal belang de rol van de magistraat in de loop van het deskundigenonderzoek te bepalen. Voorts zou in de wet kunnen worden opgenomen dat de rechter verplicht op de termijnen dient toe te zien.

Inzake de moeilijkheid met de provisiebepaling acht de spreker het niet wenselijk de verplichting het provisiebedrag te bepalen stelselmatig aan de rechter over te laten. Zo er op dat punt geen moeilijkheden rijzen, hoeft de rechter niet op te treden.

Enfin, concernant les mesures alternatives à l'expertise, on ne peut faire à l'heure actuelle qu'une expertise ou une visite des lieux, ce qui est insuffisant. En effet, il est parfois plus adéquat en raison de l'importance modérée de l'affaire de faire simplement venir l'expert de manière plus informelle, afin qu'il puisse fournir des informations d'ordre technique au juge à l'audience, sans devoir aller jusqu'à établir une expertise.

Met betrekking tot de alternatieven voor deskundigenonderzoeken zij erop gewezen dat het thans alleen mogelijk is een expertise te verrichten of een bezoek ter plaatse te brengen, hetgeen niet volstaat. Soms is het gelet op het relatief beperkte belang van de zaak immers verkieslijker de deskundige gewoon op een meer informele wijze te ontbieden opdat hij de rechter ter terechtzitting technische informatie kan verschaffen, zonder dat hij daarom een deskundigenonderzoek moet verrichten.